

Rom for utvikling

*En diskursanalyse av byutviklingsprosesser
på Strømsø og Furuset*

Marie Risnes

Masteroppgave ved Institutt for sosiologi og
samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

© Marie Risnes

År: 2012

Tittel: Rom for utvikling

Forfatter: Marie Risnes

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven studerer jeg forståelsen av byutviklingsprosesser på Strømsø i Drammen og på Furuset i Groruddalen. På begge disse stedene har det nylig blitt arrangert idékonkurranser for en omfattende byutvikling i regi av FutureBuilt; et program for utvikling av klimanøytrale byområder og arkitektur.

Stedene er av ulik type og størrelse – Strømsø er én av to sentrumsbydeler i Drammen, og Furuset er en drabantby i Groruddalen, tilhørende Oslo kommune. Tanken min er allikevel at selve prosessen, idékonkurransen med FutureBuilt sitt arkitektur- og klimafokus, gir en fellesnevner som kan være et spennende utgangspunkt for å sammenlikne forståelsen av byutvikling i to ulike kontekster. Jeg problematiserer hva slags betydning sted og lokal forankring har for forståelsen av slike prosesser, og utfører en diskursanalyse med følgende problemstillinger: *Hvilke diskurser oppstår i tilknytning til byutviklingsarbeidet på Strømsø og Furuset? Hva slags stedsforståelser knyttes til de ulike diskursene? Hvilke diskurser dominerer på de to stedene?*

Opgaven bygger på en sosialkonstruksjonistisk tankegang, noe som innebærer at jeg ser på byutvikling som noe som kan forstås forskjellig av ulike mennesker, og på ulike steder. Mitt fokus er hvordan disse forståelsene skapes og kommer til uttrykk gjennom språket. Jeg tar utgangspunkt i Faircloughs kritiske diskursanalyse, som kobler en slik språklig analyse opp mot en bredere analyse av sosial praksis. De ulike diskursenes rolle og dominans i det sosiale feltet er derfor et viktig spørsmål, det kan si noe om de praktiske konsekvensene av en bestemt forståelse av byutvikling. Hvem blir tatt med i byutviklingsprosessene, hvem har makt til å forandre, og hvilke aktører og temaer blir synlige eller usynlige?

Datamaterialet har blitt innhentet ved hjelp av kvalitative metoder, gjennom intervjuer og medietekster. Jeg har intervjuet aktører som har vært involvert i, eller berørt av, planleggingsprosessene på begge steder, og jeg har analysert avisoppslag med en direkte tilknytning til byutviklingsarbeidet. Intervjuene har gitt meg tilgang til ulike aktørers refleksjoner rundt utviklingen, og medietekstene har gitt tilgang til den offentlige meningsdannelsen rundt byutviklingsprosessene.

Med utgangspunkt i dette datamaterialet har jeg definert seks framtrede diskurser i forbindelse med byutviklingen – en markedsøkonomisk diskurs, en miljødiskurs, en livsstilsdiskurs, en nødhjelpsdiskurs, en kollektivismediskurs og en lokal diskurs. Alle diskursene er tilstede i byutviklingsarbeidet både på Strømsø og Furuset, men det er forskjell på hvordan de kommer til uttrykk på de to stedene, og hvilke aktører som trekker på de ulike diskursene.

Jeg har videre knyttet disse diskursene opp mot ulike forståelser av de to stedene. Hver diskurs har en unik stedsforståelse "innebygget" i forståelsen av byutvikling, noe som også er et viktig utgangspunkt for hvordan byutviklingen legitimeres i de ulike diskursene. Flere av disse stedsforståelsene likner allikevel på hverandre, både på Strømsø og Furuset, og jeg har derfor definert tre overordnede forståelser av hvert sted. Strømsø forstås som *mulighetenes bydel*, *strategiske Strømsø* eller *en bydel med sjel*, og på Furuset finner jeg de tre forståelsene *Furuset blir ny, å bygge en by og det gode samhold*. Disse overordnede stedsforståelsene analyseres ut fra Henri Lefebvres triade av romlig produksjon.

Jeg har også problematisert diskursenes styrke, eller mangel på sådan, og hvordan diskursene ordner seg i forhold til hverandre. I denne delen av analysen har jeg foretatt en teoriutvikling som bygger på Faircloughs tekster og analytiske innsikter, hvor jeg skisserer seks punkter jeg mener er med på å gjøre at noen diskurser blir sterkere enn andre. Disse punktene er *sterke aktører/interessegrupper*, *samstemmighet*, *rasjonell legitimitet*, *moralsk legitimitet*, *ekspertkunnskap* og *utbredelse i tid og rom*. Med utgangspunkt i disse punktene diskuterer jeg hva som kan gjøre at en diskurs får gjennomslag i byutviklingsprosessene, og hva som kan gjøre at en diskurs blir naturalisert i det sosiale feltet det er snakk om.

Takk til:

Anne Krogstad

- for god veiledning og effektivt samarbeid

Pappa

- for tålmodig og grundig språkvask

Diskursgruppa

- for vitenskapelige og uvitenskapelige samtaler, lange lunsjer, sene middager og utallige sosiale konstruksjoner av virkeligheten

Osloforskning

- for økonomisk støtte

Informantene som har stilt opp

- og gitt meg sitt syn på byutvikling på Strømsø og Furuset

Alle andre

- som har bidratt med inspirasjon og oppmuntring underveis

Takk!

Innhold

Sammendrag.....	III
Takk til.....	V
1 Innledning.....	s.1
1.1 Tema og utgangspunkt.....	s.1
Problemstillinger.....	s.1
1.2 Oppgavens gang.....	s.3
2 Bakgrunn for byutviklingsprosessene.....	s.5
2.1 Innledning.....	s.5
2.2 Strømsø og Drammen.....	s.5
Byutvikling i Drammen.....	s.6
Idékonkurransen på Strømsø.....	s.8
2.3 Furuset og Groruddalen.....	s.9
Byutvikling i Groruddalen.....	s.10
Idékonkurransen på Furuset.....	s.12
3 Teoretiske perspektiver.....	s.14
3.1 Innledning.....	s. 14
3.2 Sosialkonstruksjonisme og diskurs.....	s.15
«Things you would absolutely have to believe in order to be a social constructionist».....	s.16
Diskurs.....	s.17
Kritisk diskursanalyse.....	s.17
Faircloughs tredimensjonale modell.....	s.18
Diskurs og språk.....	s.21
3.3 Stedsforståelse.....	s.23
Stedsrepresentasjoner.....	s.24
Myter.....	s.26
Makt og stedsforståelse.....	s.27
3.4 Maktperspektiver.....	s.28
Symbolsk makt.....	s.28
3.5 Bypolitikk og byplanlegging.....	s.30
Stedsmarkedsføring.....	s.31
Den kreative klasse.....	s.31
3.6 Oppsummering.....	s.32
4 Metode.....	s.34
4.1 Innledning.....	s.34
4.2 Metodevalg.....	s.35
Kvalitativ forskning.....	s.35
Sammenliknende forskning.....	s.36
Kritisk diskursanalyse.....	s.37

4.3 Data	s.39
Mine kasus: Strømsø og Furuset.....	s.39
Informanter og intervjuguide.....	s.40
Sjanger og intervjusituasjon.....	s.41
Medietekster som datatype og sjanger.....	s.45
Utvalg, kriterier og innsamling.....	s.46
Datakvalitet.....	s.48
Forforståelse og fortolkningshorisont.....	s.49
4.4 Etikk	s.51
4.5 Gangen i analysen	s.52
5 Diskurser om byutvikling	s.54
5.1 Innledning	s.54
5.2 Den markedsøkonomiske diskursen	s.54
Å tiltrekke seg kapital.....	s.55
Å tiltrekke seg menneskelige ressurser.....	s.58
5.3 Miljødiskursen	s.59
Framtidens bydel.....	s.60
Den miljøvennlige drabantbyen.....	s.63
5.4 Livsstilsdiskursen	s.64
Å gjenopplive en bydel.....	s.65
Et sentrum utenfor sentrum.....	s.65
5.5 Nødhjelpsdiskursen	s.67
Byutvikling som løsning på... trafikkproblemer.....	s.67
Byutvikling som løsning på... sosiale problemer.....	s.68
5.6 Kollektivismediskursen	s.70
Strømsø: Strategisk for Drammens utvikling.....	s.70
To fluer i en smekk: Furusets ansvar og mulighet.....	s.71
5.7 Den lokale diskursen	s.72
Verneverdige bygg og næringer.....	s.72
Sosialt miljø, stolthet og selvbilde.....	s.74
5.8 Oppsummering	s.77
6 Stedsforståelser og diskursorden	s.80
6.1 Innledning	s.80
6.2 Strømsø	s.81
Mulighetenes bydel.....	s.81
Strategiske Strømsø.....	s.83
En bydel med sjel.....	s.83
6.3 Furuset	s.84
Furuset blir ny.....	s.84
Å bygge en by.....	s.86
Det gode samhold.....	s.87
6.4 En kamp om definisjoner	s.89
6.5 Diskursiv styrke og dominans	s.91
6.6 Oppsummering	s.97

7 Konklusjon.....	s.99
7.1 Diskurser.....	s.99
7.2 Stedsforståelser, Strømsø og Furuset.....	s.100
7.3 Sterke diskurser.....	s.102
7.4 Motstand – hvordan og hvorfor.....	s.103
7.5 Konsekvenser.....	s.104
7.6 Strømsø og Furuset, likheter og forskjeller.....	s.106
7.7 Spiller sted en rolle?.....	s.107
7.8 Overføringsverdi.....	s.110

Litteraturliste.....	s.111
-----------------------------	--------------

Vedlegg.....	s.115
---------------------	--------------

Bilder

Bilde 1: Oversikt over Drammen sentrum og konkurranseområdet.....	s.6
Bilde 2: Visualisering av fremtidens Strømsø.....	s.9
Bilde 3: Furuset sentrum.....	s.10
Bilde 4: Visualisering av fremtidens Furuset.....	s.13

Tabeller

Tabell 1: Forståelse av byutvikling på Strømsø og Furuset.....	s.77
Tabell 2: Stedsforståelse på Strømsø.....	s.89
Tabell 3: Stedsforståelse på Furuset.....	s.90

Figurer

Figur 1: Diskursorden.....	s.96
-----------------------------------	-------------

1 Innledning

1.1 Tema og utgangspunkt

I 2009 og 2010 ble det utlyst idékonkurranser for byutvikling på Strømsø i Drammen og på Furuset i Groruddalen. Konkurransene ble kalt henholdsvis "En by å leve i" og "Fra senter til sentrum". Begge disse idékonkurransene ble gjennomført som FutureBuilt-prosjekter, noe som innebærer at de skulle fungere som forbildeprosjekter med "lavest mulig klimagassutslipp, og (...) bidra til et godt bymiljø" (Futurebuilt 2012). FutureBuilt er et tiårig program, og fungerer som et samarbeid mellom Oslo og Drammen kommune, Husbanken, Enova, Direktoratet for Byggkvalitet, Miljøverndepartementet, Grønn Byggallianse, Transnova og Norske arkitekters landsforbund (Futurebuilt 2012). På Strømsø ble idékonkurransen gjennomført i samarbeid mellom Drammen kommune og FutureBuilt, og på Furuset mellom FutureBuilt, bydelsadministrasjonen i Alna og Plan- og bygningsetaten. Både på Strømsø og Furuset jobbes det nå med å sette forslagene fra idékonkurransene ut i livet.

Det er som vi ser mange aktører som er involvert i byutviklingen både på Strømsø og Furuset. I tillegg til de som er nevnt over har blant andre næringslivsorganisasjoner og eiendomsselskaper interesser på Strømsø, på Furuset er flere kommunale etater involvert, og borettslagene er store grunneiere i området. Det er også et stort antall beboere og lokale næringsdrivende i områdene som vil bli berørt av en byutvikling.

Problemstillinger

I denne oppgaven ønsker jeg å belyse de ulike synspunktene på byutviklingsprosessene på Strømsø og Furuset. Hvordan blir byutviklingsprosessene forstått av forskjellige grupper og aktører? Hvordan kommer en slik prosess til uttrykk på to ulike steder? Er det enighet eller uenighet om utviklingen? Hvem styrer utviklingen, og hvordan vil det påvirke stedene? For å belyse disse temaene utfører jeg en *diskursanalyse*; jeg ser på hvordan mening skapes gjennom språk, og hvordan våre språklige uttrykksformer er med på å prege den sosiale virkeligheten (Fairclough 2003: 10) Dette gjør jeg gjennom kvalitative intervjuer både på Strømsø og Furuset, og ved å studere avisoppslag som omhandler byutviklingsprosessene. Analysen utføres på grunnlag av tre problemstillinger:

1: Hvilke diskurser oppstår i tilknytning til byutviklingsarbeidet på Strømsø og Furuset?

2: Hva slags stedsforståelser knyttes til de ulike diskursene?

3: Hvilke diskurser dominerer på de to stedene?

En diskursanalyse bygger på en sosialkonstruksjonistisk tankegang, noe som betyr at jeg ikke ser på utsagn og tekster som sann eller falsk kunnskap. Jeg søker i stedet å finne de diskursive mønstrene i de utsagnene jeg studerer, og hvilke sosiale konsekvenser ulike framstillingsmønstre kan få (Jørgensen og Philips 1999: 17-18). Det er nettopp de sosiale konsekvensene av ulike former for språkbruk jeg mener gjør denne typen analyser spesielt interessante. Språket består av en mengde kategorier som gjerne blir tatt for gitt, og en diskursanalyse kan være med på å avdekke noen av de selvfølgelighetene som ligger i det språket som benyttes om byutvikling. Her kan også ulike former for makt og dominans komme til syne. Jeg benytter meg blant annet av Bourdieus (1991: 235-236) begrep om symbolsk makt – en makt som er usynlig fordi den er innarbeidet i samfunnets strukturer og sosiale posisjoner. Dette betyr at det ikke trenger å være noen bevissthet om maktutøvelse hos de involverte aktørene. Byutviklingsprosesser vil allikevel være preget av bestemte *interesser*, og gjennom en diskursanalyse vil jeg kunne si noe om hvilke utsagn og forståelser som blir tatt for gitt, og hva som har en naturlig dominans i byutviklingsarbeidet. Fairclough (2003: 45-46) påpeker at når noen forståelser opptrer som naturlige bakgrunnsantakelser, og dermed ikke blir stilt spørsmål ved, har vi å gjøre med universaliseringen av en bestemt type diskurs, en diskurs som har fått en hegemonisk rolle.

Jeg er også inspirert av narrativ analyse i deler av oppgaven. I sin beskrivelse av en slik analyseform påpeker Catherine Riessman (1993: 9-11) at det er nettopp språk som skaper virkeligheten. Det er gjennom språket vi kan forstå hverandre, og skape felles kategorier og versjoner av virkeligheten. Fortellingen om et sted er som Riessman (1993) skriver også en meningsskapende struktur, det er en fortelling som er med på å representere stedet på en bestemt måte. Jeg kommer til å knytte en slik tankegang opp mot ulike teorier om stedsforståelse, og sosial konstruksjon av sted. Ulike former for stedsforståelse er også spesielt viktig for å si noe om hvordan byutvikling kobles til lokale kategorier og forhold.

Byutvikling er også et globalt fenomen, og det er interessant å se om den måten forståelsen av byutvikling kommer til uttrykk på i Norge skiller seg fra hvordan dette fenomenet forstås i andre deler av verden. Det finnes mye litteratur om moderne byutvikling og bypolitikk, blant annet fra USA og Storbritannia, noe jeg kommer inn på i teorikapittelet. Sammenlikningen mellom Strømsø og Furuset er også viktig i denne sammenhengen. Ved å sammenlikne forståelsen av byutvikling på to ulike steder kan jeg si noe om hva som er felles i de to tilfellene – hva som kan knyttes til en større nasjonal eller internasjonal kontekst, og hva som kan knyttes til det lokale, slik Mattei Dogan (2002: 72-73) påpeker i sin artikkel om sammenliknende forskning. I denne oppgaven sammenlikner jeg dermed langs to ulike dimensjoner; jeg ser på variasjoner i forståelse mellom ulike grupper og aktører, og på variasjoner mellom stedene Strømsø og Furuset.

Med dette som utgangspunkt blir sted en spesielt viktig kategori. Det finnes mange teoretikere som mener at steder og det lokale har mistet sin betydning i vår moderne tidsalder, blant annet på bakgrunn av globaliseringsprosesser i økonomi og kultur, og muligheten for kontakt på tvers av tid og rom. Giddens teori om «Empty space» kan sees som et uttrykk for dette (Giddens 1991: 16-17). Andre samfunnsforskere er uenige i en slik tankegang, og påpeker at nettopp den flyten av arbeidskraft, idéer, mennesker og informasjon vi opplever i dag fører til en konkurranse mellom steder for å tiltrekke seg arbeidskraft, som igjen fører til et fokus på distinkte og særegne lokale kvaliteter. Stedsosikolog John Urry (1995) følger en slik tankegang i sine studier, og Richard Florida (2005) har utviklet en omfattende teori om byers tiltrekningskraft. Jeg kommer tilbake til dette i teorikapittelet, men poenget her er at jeg, som Florida og Urry, ikke ser på sted som en død kategori selv om vi opplever en økende globalisering. Jeg ønsker heller å påpeke at steder i dag utvikles gjennom en vekselvirkning av globale og lokale prosesser som på hver sin måte kan skape *rom for utvikling*.

1.2 Oppgavens gang

Denne oppgaven er bygd opp over syv kapitler, og i *kapittel 2* presenterer jeg den bakgrunnsinformasjonen jeg anser som relevant for å forstå de aktuelle prosessene på Strømsø og Furuset. Jeg plasserer stedene geografisk og historisk, og jeg gir en oversikt over større utviklingsprosjekter og endringsprosesser som har foregått i Drammen og Groruddalen de

siste tiårene.

I *kapittel 3* redegjør jeg for de teoretiske perspektivene i oppgaven. Jeg gir en kort beskrivelse av sosialkonstruksjonistisk tankegang, for deretter å komme inn på den kritiske diskursanalysen og bakgrunnen for at jeg valgte denne tilnærmingen til diskursanalyse. Jeg presenterer også teorier om sted og stedsforståelse, teorier om makt, og ulike teorier om byer og byutvikling.

I *kapittel 4* presenterer jeg de metodene og dataene jeg har benyttet meg av, jeg gir et innblikk i den prosessen som har foregått rundt datainnsamling og feltarbeid, og jeg reflekterer rundt metodiske valg, datakvalitet, forforståelse og etiske problemstillinger. Til slutt skisserer jeg den videre gangen i analysen.

Kapittel 5 er det første av to analysekapitler. Dette kapittelet er relativt empirinært fordi jeg her ønsker å gi en grundig presentasjon av materialet mitt. Jeg identifiserer de ulike diskursene som kommer til syne i materialet, og skriver om hvordan disse diskursene kommer til uttrykk på Strømsø og Furuset. Diskursene synliggjøres gjennom lingvistiske analysegrep hentet fra Fairclough.

Kapittel 6 er den andre delen av analysen. Her analyserer jeg funnene i forhold til det teoretiske bakteppet jeg presenterer i kapittel 3, og ser på hvordan de ulike diskursene bygger opp under ulike stedsforståelser. I denne delen av analysen kommer jeg også inn på spørsmål om dominans og makt, og jeg prøver å tegne et bilde av hvordan diskursene står i forhold til hverandre.

Kapittel 7 er en avsluttende diskusjon hvor jeg oppsummerer funnene i analysen og reflekterer over mulige konsekvenser av disse funnene. Jeg trekker funnene opp mot oppgavens problemstillinger, og diskuterer betydningen av sted og lokale forhold for forståelsen av byutvikling. Jeg plasserer også min egen oppgave i forhold til andre sosiokulturelle studier.

2 Bakgrunn for byutviklingsprosessene

2.1 Innledning

Jeg vil i dette kapittelet gi en kortfattet geografisk og historisk beskrivelse av Strømsø og Furuset. I tillegg vil jeg redegjøre for den mer generelle byutviklingen i Drammen og Groruddalen de siste tiårene fordi dette på mange måter danner bakteppet for idékonkurransene og den utviklingen som finner sted på Strømsø og Furuset i dag. Det er snakk om en relativt nær historisk og bypolitisk kontekst, en *tett kontekst* slik Anne Krogstad (2000: 101) beskriver det i sin artikkel om antropologisk sammenlikning. Dette vil kunne gi et klarere bilde av de prosessene som studeres i oppgaven, og av hva som skaper likhet eller ulikhet mellom stedene.

2.2 Strømsø og Drammen

Drammen er en by og kommune i Buskerud fylke og ligger ved munningen av Drammensfjorden omtrent fire mil sør for Oslo. Byen har vokst fram av de gamle kjøpstedene Strømsø, Tangen og Bragernes, og i 2011 hadde Drammen byjubileum; da var det 200 år siden kjøpstedene hadde slått seg sammen og offisielt dannet Drammen by (Drammen kommune 2012a; Sellæg 2010).

Drammen kommune har i overkant av 64 000 innbyggere (Drammen kommune 2012), og det er bare Oslo som har en høyere andel ikke-vestlige innvandrere enn Drammen (Wøhni 2007: 4). Befolkningen er fordelt på åtte bydeler, hvorav Bragernes og Strømsø utgjør de to sentrumsbydelene. Disse to bydelene ligger på hver sin side av Drammenselva som renner gjennom sentrum av byen, og bybrua danner den viktigste forbindelsen mellom dem, fra jernbanestasjonen på Strømsø og over til Bragernes torg.

Strømsø bærer på mange måter preg av å være en sentrumsbydel, med handel, jernbanestasjon og en jevn trafikkgjennomstrømning. Bydelen har de senere årene også blitt omtalt med negative fortegn i media, blant annet på bakgrunn av trafikkbildet og særlig i sammenlikning

med sin "storebror" Bragernes på den andre siden av elva.

Bilde 1: Oversikt over Drammen sentrum og konkurranseområdet. Bybrua over Drammenselva er synlig til venstre i bildet, fra jernbanestasjonen på Strømsø torg og over til Bragernes. Konkurranseområdet på Strømsø er markert i rød stipet linje, og de røde sirkelene markerer de fire fokusområdene i idékonkurransen (By- og boligutstilling Oslo - Drammen 2009: 9).

Byutvikling i Drammen

Byutviklingen på Strømsø i dag er en del av en større endringsprosess av Drammen by som kom i gang allerede på 80-tallet. Drammen er et trafikalt knutepunkt hvor jernbanelinjer og Europaveger møtes, hvor Osloregionen og Vestfoldbyene knyttes sammen, og Drammen har på grunn av dette lenge vært preget av gjennomgangstrafikk. Tidligere gikk blant annet E134 rett gjennom bykjernen, og til tider hadde Drammen den dårligste byluften i Europa (Wøhni 2007: 5). I tillegg var også Drammenselva sterkt forurenset på grunn av industri og kloakkutslipp.

I perioden mellom 1986 og 1995 ble det investert store summer i rensing av Drammenselva gjennom *Kloakkrammeplanen* og *Miljøpakke Drammen* (Wøhni 2007: 7). Dette skjedde blant

annet etter påtrykk fra Miljøverndepartementet og daværende miljøvernminister Sissel Rønbeck, som også var med på å betale for rensingen av elva (Greni 2010: 382). Dette markerte på mange måter starten på de store byutviklingsprosjektene i Drammen by. En idékonkurranse om fremtidige prosjekter og utviklingsmuligheter kom i stand i 1987 under navnet *Drømmen om Drammen*, og selv om man ikke fikk noen direkte resultater av dette, er det disse visjonene man etterhvert skulle bygge videre på (Wøhni 2007: 7).

Noen av de viktigste endringene i Drammen har kommet av endringer i veinett og biltrafikk, blant annet gjennom *TP-10 - arbeidet* og etterhvert *Veipakke Drammen*. TP-10 - arbeidet var transportplaner for de ti største byområdene i landet, satt i gang av Samferdselsdepartementet og Miljøverndepartementet. Veipakken var en gjennomførings- og finansieringsavtale med staten og grunnlaget for den videre veiutviklingen i Drammen. Veipakken ble til i 1991 og inneholdt blant annet planer for nye hovedveier slik at man kunne frigjøre sentrum for biltrafikk (Wøhni 2007: 8-9).

Byutviklingen i Drammen har altså pågått i flere tiår allerede, men de senere årene har innsatsen blitt intensivert under prosjektet *Drammen 2011*, et årstall som er valgt på bakgrunn av byjubileet. I denne forbindelse ble det satt i gang et større medvirkningsprosjekt for å finne ut hvilke strategier man skulle satse på, noe som resulterte i visjonen om *Naturbania – den urbane byen med nærhet til marka*. Dette la blant annet føringer for at boligbygging skulle skje i bykjernen og ikke i egne områder på utsiden av sentrum (Wøhni 2007: 12). Visjonen om Drammen som *Naturbania* ble vedtatt i bystyret i 2002 og ble utgangspunktet for kommuneplanen *Miljø- og kompetansebyen Drammen – en tett, mangfoldig og levende by i et vakkert landskap*, og strategiene fra denne kommuneplanen kom på mange måter til å styre den videre utviklingen (Wøhni 2007: 13).

Mye av byutviklingen i Drammen hadde hittil funnet sted på Bragernes, men som en del av den nye kommuneplanen skulle det nå fokuseres spesielt på Strømsø. I august 2009 startet Drammen kommune et omfattende arbeid på Strømsø torg – det tidligere trafikkerte torget skulle bli til et moderne og åpent byrom (Drammen kommune 2012). På nettsidene til Drammen kommune står det at "nye Strømsø torg er et viktig ledd i den generelle satsingen på Drammen sentrum og byaksen" (Drammen kommune 2012b). Idékonkurransen på Strømsø

fant sted som en del av denne satsingen.

Idékonkurransen på Strømsø

Idékonkurransen på Strømsø fikk navnet *En by å leve i*, og var et samarbeid mellom Drammen kommune og By- og boligutstilling Oslo - Drammen (senere FutureBuilt). Konkurransen ble finansiert med bidrag fra Drammen kommune, Buskerud fylkeskommune, Husbanken, Rom Eiendom AS, Atlantic Crossing AS og Privat-Invest AS (By- og boligutstilling Oslo - Drammen 2009: 2). Idékonkurransen omfatter store deler av Strømsø sentrum, som vist på kartet over.

I forordet til konkurranseutlysningen skrives det: "Gjennom idékonkurransen ønsker vi å få belyst hvordan utviklingen av byens største kollektivknutepunkt, ved hjelp av god byutvikling og arkitektur, kan bidra til å skape et fremtidsrettet og menneskevennlig bysamfunn med lite transportbehov og minimale utslipp av klimagasser. Konkurranseforslagene skal virke inspirerende på utbyggere og befolkning og bidra til å få fram nye rammebetingelser for utvikling av området" (By- og boligutstilling Oslo - Drammen 2009: 3).

Konkurransen ble utlyst 11. september 2009 og hadde innleveringsfrist 8. februar 2010. Vinnerne ble offentliggjort i april samme år, da var det kommet inn 41 ulike forslag (Drammen kommune 2010: 5). Forslaget *Look to Strømsø*, laget av Norconsult og Alliance Arkitekter, vant konkurransen, og de to forslagene *Fremtidens Norge* og *På linje* fikk delt 2. plass. I tillegg til disse tre ble forslaget *Sol over Strømsø* kjøpt inn. Kommunen arbeider nå med å implementere vinnerforslagene fra konkurransen i nye planer for Strømsø, og for å legge til rette for privat initiativ og investering i området.

Bilde 2: Visualisering av fremtidens Strømsø. Bildet er laget av vinnergruppen av idékonkurransen, Norconsult og Alliance Arkitekter, og viser et bilde av hvordan Strømsø kan bli om deres strategier gjennomføres, med fortetting og nye grøntstrukturer (Drammen kommune 2010: 15).

2.3 Furuset og Groruddalen

Groruddalen er et dalføre i Oslo kommune, nordøst for Oslo sentrum, som strekker seg mot fylkesgrensen til Akershus. Det tidligere landbruksområdet var en del av Aker kommune fram til 1948 da det ble innlemmet i Oslo kommune. Groruddalen består i dag av fire bydeler; Alna, Bjerke, Grorud og Stovner, og det går to T-banelinjer gjennom dalen; Grorudbanen til Vestli og Furusetbanen til Ellingsrud (Sørensen 2007: 11).

De fire bydelene i Groruddalen har av Oslo kommune også blitt delt inn i 22 delbydeler for å fange opp helhetlige geografiske områder (Nadim 2008: 9-10). Furuset er en av delbydelene i bydel Alna, og med i underkant av 9000 innbyggere er det den delbydelen/drabantbyen i Groruddalen med flest innbyggere (Nadim 2008: 10). Den har også høyest andel innvandrerbefolkning, noe som gjør at Furuset har en relativt sammensatt befolkningsgruppe. Befolkningen er fordelt på en omfattende blokkbebyggelse og enkelte gamle villa- og boligområder.

I tillegg til dette har Furuset store grøntarealer og et aktivt lokalmiljø, blant annet med utgangspunkt i idrettsforeningen Furuset Forum. Strømsø og Furuset skiller seg dermed fra hverandre på mange måter, men de har også klare likhetstrekk. Begge steder har en høy andel innvandrerbefolkning, og Furuset har på samme måte som Strømø fått mye negativ omtale i media de senere årene; særlig med fokus på kriminalitet og ungdomsbråk.

Bilde 3: Furuset sentrum. Fotografi av Furuset sentrum og den sentrale delen av konkurranseområdet, med Furuset senter og T-banestasjon sentralt i bildet, og borettslagene rundt. (FutureBuilt 2010: 2).

Byutvikling i Groruddalen

Groruddalen har helt fra 1800-tallet vært den viktigste innfartsåren til Oslo by fra nordøst, og jernbanen til Eidsvoll ble også bygget gjennom Groruddalen. I 1934 ble det for første gang vedtatt en omfattende utbygging av Groruddalen (da i hovedsak industri og veinett), og i en 20-årsperiode fra 1965 fikk man en storstilt utbygging med både boliger, industri, T-banelinjer og veier. Denne utbyggingen ble fulgt av en firedobling av befolkningen i området i årene 1969 til 1985. Befolkningsveksten etter 1985 har i stor grad bestått av innvandrere, og Groruddalen har derfor etterhvert fått en utfordring knyttet til integrering (Sørensen 2007: 8-

10).

Groruddalen er et område som på mange måter kan sees som et resultat av den sterke byveksten fra 60-tallet og utover, med et omfattende vegnett og mye biltrafikk. Biltrafikken har senere også vokst som et resultat av kjøpesenteretableringer utenfor sentrumsområdene. Groruddalen har med Alnabruterminalen blitt et knutepunkt for godstransport, noe som bidrar til en del tungtrafikk gjennom dalen. Både luftforurensning og støy er derfor et problem i deler av området. Vann og grunn er i noen grad forurenset på grunn av industri og avfallsfyllinger. Det understrekes allikevel i en rapport fra Miljøverndepartementet at Groruddalen ikke har høyere luftforurensning enn sentrumsområdene i Oslo (Sørensen 2007: 11-18).

Siden 1998 har det blitt arbeidet med en miljøopprustning av Groruddalen som delmål i by- og kommuneplanlegging. I kommuneplanen fra år 2000 finner vi et delvedtak om Groruddalsatsingen og vedtak om å utarbeide en helhetlig utviklingsplan for området. I 2001 ble en slik plan vedtatt, og Plankontoret for Groruddalen ble opprettet (Sørensen 2007: 6).

Bystyret i Oslo vedtok i 2006 en utviklingsplan som ble kalt HUG; *Helhetlig utviklingsplan for Groruddalen – Strategier for et bedre miljø mot 2030* (Plan- og bygningsetaten 2010: 23). Dette er et samarbeid mellom staten og Oslo kommune som delvis bygger på Stortingsmelding nr. 23 fra 2001/2002; *Bedre miljø i byer og tettsteder*. Visjonen i dette arbeidet er at "Groruddalen skal innen 2030 være et fyrtårn for bærekraftig arealbruk og miljøvennlig transportutvikling i Oslo og Osloregionen" (Plan- og bygningsetaten 2010: 23).

I januar 2007 inngikk staten og Oslo kommune også en intensjonsavtale om å skape bedre miljø og levekår i Groruddalen som ble kalt *Groruddalsatsingen* (Sørensen 2007: 27). Groruddalsatsingen har fire fokusområder hvorav fokusområde nummer tre dreier seg om bolig, by- og stedsutvikling i Groruddalen (Plan- og bygningsetaten 2010: 29). Med økonomisk støtte fra Husbanken ble det i forbindelse med dette satsingsområdet definert enkelte *områdeløft* hvor det skulle settes inn ekstra ressurser. Furuset ble valgt ut som et slikt satsingsområde.

På nettsidene til Bydel Alna står det at arbeidet med områdeløftet på Furuset startet i andre halvdel av 2007 og vil pågå ut 2013. "Områdeløft er en helhetlig satsing innenfor et geografisk avgrenset område med særskilte levekårsutfordringer. Områdeløftene bidrar til å nå målsettinger om å utvikle gode møteplasser, lokal ledelsesutvikling og utvikling av gode bo- og oppvekstmiljøer" (Bydel Alna 2012a).

Idékonkurransen på Furuset

Idékonkurransen er dermed kommet i stand på bakgrunn av en større satsing på Furuset med utgangspunkt i Groruddalssatsingen og områdeløftet. Bydel Alna tok i 2008 initiativ til et samarbeid med Plan- og bygningsetaten og aktører fra områdeløftet om et overordnet planarbeid for å samle trådene i utviklingsarbeidet på Furuset. Dette resulterte i *Planprogram for klimaeffektiv byutvikling på Furuset* (Bydel Alna 2012b), og det var her initiativet til en idékonkurranse om klimaeffektiv byutvikling dukket opp.

Konkurransen var et samarbeid mellom Plan- og bygningsetaten, Bydel Alna og FutureBuilt. Den tok form av en åpen, internasjonal idékonkurranse, og er finansiert med bidrag fra Husbanken, OBOS og fem ulike etater i Oslo kommune (FutureBuilt 2010). Intensjonen, slik den ble beskrevet i konkurranseutlysningen, var å få nye idéer og perspektiver inn i planarbeidet på Furuset og "å utvikle Furuset som et forbildeprosjekt innen klimaeffektiv byutvikling" (FutureBuilt 2010: 6). Konkurransen fikk navnet "Fra senter til sentrum" og ble utlyst den 23. september 2010 med bidragsfrist 14. desember. Det kom inn 14 bidrag og vinneren av konkurransen ble offentliggjort i mars 2011.

Forslaget *Furuset – en by i emning*, laget av a-lab AS, Cowi AS og Architectopia vant førstepremie i konkurransen, og 2. premie gikk til forslaget *Origo*. I tillegg ble de tre forslagene *Verdensteppe*, *300 m Furuset* og *Forén eder – Furuset* kjøpt inn (Norske arkitektkonkurranser 2011: 6). Tanken var at de premierte forslagene hadde en del gode elementer hver, og at man ved å kjøpe inn flere kunne sette sammen enkeltelementer fra de ulike forslagene i planarbeidet. Nå jobbes det for å videreføre idéene fra vinnerforslagene i plan- og utviklingsarbeidet på Furuset.

Bilde 4: Visualisering av fremtidens Furuset. Vinnergruppens bebyggelsesplan og fremtidsbilde av Furuset. Trygve Lies plass med T-banestasjon og Furuset senter sentralt i bildet. Visjonen om åpning av Senterbekken vises som en gjennomgående blå struktur fra Verdensparken til Østmarka (med lokk over E6) (Norske arkitektkonkurranser 2011: 4).

3 Teoretiske perspektiver

3.1 Innledning

I dette kapitlet redegjør jeg for de teoretiske perspektivene jeg mener er relevante i forbindelse med en diskursanalyse av byutviklingsprosesser på Strømsø og Furuset. Oppgaven bygger på en sosialkonstruksjonistisk tankegang, og jeg begynner derfor med å gjøre rede for hovedtrekkene i denne. En slik tankegang er premissene som en diskursanalytisk tilnærming hviler på. Både steder og byutvikling er begreper som kan fylles med ulik mening ut fra hvilke aktører som snakker, hva slags forhold man har til utviklingen eller stedet, og hva slags interesse man har i dem. Jeg ønsker allikevel også å se på muligheten for at et fenomen som byutvikling kan framstå som både helhetlig, selvsagt og avklaret. Dette kan ha å gjøre med felles meningssystemer og symbolverdier, men kan også problematiseres ut fra teorier om ideologi, hegemoni og symbolsk makt.

Det bypolitiske klimaet er viktig for å forstå den konteksten som byutvikling foregår i. Den dominerende trenden på dette området er entreprenørpolitikk. Det betyr at offentlige myndigheter legger til rette for en byutvikling som i stor grad fokuserer på det fysiske rom og det estetiske i bybildet. Mange forskere mener at en slik utvikling henger sammen med globaliseringsprosesser og at steder har blitt konkurranseutsatte på en annen måte enn tidligere. Dette er et viktig bakteppe fordi det plasserer byutvikling i en større sammenheng. Det trenger allikevel ikke være et klart årsaks-virkningsforhold mellom globaliseringsprosesser og moderne byutvikling.

Entreprenørpolitikken innebærer et fokus på estetikk i byrommet og konkurranse mellom steder. Med et slikt fokus blir også omdømme og markedsføring av sted viktige temaer. Bestemte representasjoner av steder kan ha mye å si for utenforståendes forståelse av disse stedene, og et dårlig omdømme kan også oppleves problematisk for beboerne. Dette kan være spesielt interessant på steder som Strømsø og Furuset fordi utenforstående i stor grad har en negativ oppfatning av stedene.

3.2 Sosialkonstruksjonisme og diskurs

Sosialkonstruksjonisme er en samfunnsvitenskapelig tradisjon med røtter både i filosofi, psykologi, sosiologi og lingvistikk (Burr 2003: 2). Det er en måte å tilnærme seg kunnskap på som går i motsatt retning av erkjennelsesteoretisk objektivisme. Mens sistnevnte fokuserer på muligheten for å nå fram til sann og virkelig kunnskap om verden, objektivt gyldige sannheter, ønsker sosialkonstruksjonismen å problematisere sannhetsbegrepet fordi man mener at kunnskap konstrueres i sosiale prosesser. Den kan være gyldig for noen og ikke for andre, og kan dermed hverken være sann eller usann i sin kjerne (Burr 2003: 5-7; Østerberg 1997 [1977]: 139-142). Det er med dette utgangspunktet at jeg ønsker å studere ulike *forståelser* av byutvikling, fordi jeg ikke tror at det finnes én sannhet om hva byutvikling er, men at det er et fenomen som vil arte seg forskjellig på ulike steder og ut fra ulike aktørers synspunkter. Man kan si at i en sosialkonstruksjonistisk tankegang har man ingen mulighet til å finne fram til sannhetens kjerne, fordi man mener at sannhet er avhengig av øyet som ser. Man kan derimot bringe ulike forståelser på banen, og noe av den konteksten som disse forståelsene har oppstått i.

Denne tilnærmingen til kunnskap er utgangspunktet for Peter Berger og Thomas Luckmanns bok *Den samfunnskapte virkelighet*, som etterhvert har blitt regnet som en klassiker innenfor samfunnsvitenskapen. Her bygger de blant annet på idéene til filosofen Alfred Schütz. Berger og Luckmann (2000 [1966]: 24-39) mener at kunnskapssosiologien må utvides til også å gjelde den hverdagslige kunnskapen og forståelsen av ulike gruppers eksistens i verden, og ikke bare teoretisk kunnskap om verden. De understreker også at sosiale situasjoner og institusjoner ikke er naturgitt, men noe som på en eller annen måte gjør krav på gyldighet. Forfatterne mener allikevel at det finnes en objektiv virkelighet, men at forståelsen av denne varierer, og at det derfor ikke kan være én sann versjon av denne objektive virkeligheten. Det er en dualitet i samfunnet mellom objektiv virkelighet og subjektiv forståelse. Med klassiske sosiologiske termer kan vi si at struktur og aktør påvirker hverandre. Ut fra dette stiller Berger og Luckmann spørsmålet «Hvordan er det mulig at subjektive betydninger blir til objektive faktisiteter?» (Berger og Luckmann 2000 [1966]: 39). Michel Foucault bygde sitt diskursbegrep med utgangspunkt i et slikt spørsmål; han ønsket å finne ut hva som gjorde noen antakelser og forståelser gyldige, og andre ikke.

«Things you would absolutely have to believe in order to be a social constructionist»

Vivien Burr (2003: 2) har i sin bok *Social Constructionism* skissert fire kjennetegn ved en sosialkonstruksjonistisk tankegang som er relativt bredt akseptert. Det første hun understreker er at en sosialkonstruksjonistisk tankegang innebærer en kritisk innstilling overfor selvfølgelig viten. Kunnskap er ikke objektivt – det er noe vi tilegner oss gjennom kategorier, og dermed blir vårt verdensbilde et produkt av vår måte å kategorisere verden på, slik vi så i teoriene beskrevet over.

Et annet viktig utgangspunkt i en sosialkonstruksjonistisk tankegang er at vårt verdenssyn er historisk og kulturelt definert (Burr 2003: 3-4). Forståelsen av byutvikling vil derfor bære preg både av tidsalder og kulturell kontekst. Det er dette som gjør den stedsspesifikke situasjonen, og tidligere utvikling, til viktige utgangspunkt for å forstå byutviklingsdiskurs på Strømsø og Furuset.

Burr setter også fokus på sammenhengen mellom kunnskap og sosiale prosesser, noe jeg selv synes er spesielt viktig. Det er snakk om å definere hvor man mener at kunnskap *faktisk* kommer fra, når man ikke mener at den kan hentes fra en naturlig og objektivt eksisterende verden. Kunnskap skapes i sosial interaksjon, det er her vi blir enige om en felles forståelse av de fenomene og tingene vi omgir oss med. Det er derfor språk blir viktig ut fra et sosialkonstruksjonistisk ståsted – det er dette verktøyet vi bruker til å konstruere verden.

Det siste hovedtrekket ved sosialkonstruksjonismen er i følge Burr en sammenheng mellom den kunnskapen vi forholder oss til og konkrete sosiale handlinger. Man kan si at den sosiale konstruksjonen av kunnskap får praktiske konsekvenser (Burr 2003: 5). Dette likner en del på Foucaults forståelse av diskurs, som jeg straks kommer tilbake til; noen handlinger og talemåter forstås som naturlige, og andre utenkelige, ut fra en bestemt forståelse av verden. På denne måten knyttes en sosialkonstruksjonistisk tankegang opp mot makt. Våre konstruksjoner av virkeligheten har innflytelse på hvordan både byutvikling og sted forstås, og dermed på hvordan byutviklingsprosesser har mulighet til å ta form.

Diskurs

Foucault (1999 [1971]: 9-29) brukte ordet diskurs for å understreke at historiske omstendigheter og regler former hvordan man på gitte tidspunkt har en forståelse av hva som gjelder som sant. Dette er en teori med utgangspunkt i en sosialkonstruksjonistisk tankegang; sannhet er ikke gitt, men sosialt konstruert. Foucault ønsket å finne fram til reglene for hvilke utsagn som blir akseptert som meningsfulle og sanne i en bestemt historisk epoke; strukturen i det han kalte for kunnskapsregimer. De spørsmålene han befattet seg med var blant annet hva som skaper en "sannhetseffekt" på et bestemt sted til en bestemt tid, altså hva som gjør at bestemte utsagn blir forstått som sanne eller falske. Foucault mener at vi må forstå diskursen som en praksis som vi selv prøver å påtvinge tilværelsen og tingene rundt oss, og derfor forstå den ut fra den mening og den verdi som finnes i den for aktørene.

Kritisk diskursanalyse

Det har etterhvert utviklet seg mange ulike retninger innen diskursteori og diskursanalyse. Laclau og Mouffes diskursteori, diskurspsykologien og Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse er kanskje de mest kjente. I denne oppgaven kommer jeg til å ta utgangspunkt i Faircloughs kritiske diskursanalyse, et valg som vil bli diskutert nærmere i metodekapittelet.

Fairclough (2003: 124) forstår diskurs først og fremst som ulike måter å representere verden på. Hvordan man ser, eller ønsker å se, verden, henger i følge Fairclough sammen med menneskers posisjon, deres forhold til andre mennesker og deres personlige identitet. Diskurser blir et element i hvordan vi mennesker forholder oss til hverandre, og forholdet mellom diskurser kan derfor være like ulikt som forholdet mellom mennesker. De kan dominere hverandre, utfylle hverandre eller konkurrere med hverandre.

Det er viktig å huske på at en diskurs er en delt representasjon hos en gruppe mennesker, og innebærer dermed en viss form for stabilitet. Det er ikke snakk om enkeltmenneskers representasjoner av verden, man kan heller si at en bestemt diskurs kan generere mange enkeltstående representasjoner. Utgangspunktet for å si at noe er en diskurs er derfor i følge Fairclough at det har en viss sosial betydning (Fairclough 2003: 126).

I kritisk diskursanalyse blir diskurs i generell form forstått som "språkbruk som sosial

praksis" (Jørgensen og Philips 1999: 79). Språkbruk står dermed i sentrum for analysen fordi man mener at språket bidrar til å konstituere den sosiale verden ved å konstruere og rekonstruere bestemte diskurser. Men det finnes også fenomener i samfunnet som ikke har en slik diskursiv karakter; en materiell og sosial struktur som ligger utenfor den subjektive forståelsen (Jørgensen og Philips 1999: 76-78). Dette skillet mellom diskursive og ikke-diskursive praksiser er et omdiskutert skille; det kan være vanskelig å se hva som er diskursivt og ikke-diskursivt i en sosialt skapt verden. Det jeg uansett mener er fruktbart i en slik tankegang er at det fører til et fokus på tidsbestemte og kulturelle føringer i samfunnet. Vår forståelse av verden, og våre handlingsbetingelser i denne verden, blir skapt i en vekselvirkning mellom struktur og aktør.

Et annet viktig kjennetegn ved Fairclough sin tilnærming til diskurs ligger i navnet – den er kritisk. Den har en uttalt agenda om å bringe urett og maktforhold fram i lyset, og ønsker derfor ikke å framstå som objektiv (Jørgensen og Philips 1999: 76). Selv om mitt fokus i denne oppgaven ikke er å bringe urett fram i lyset, så mener jeg at dette utgangspunktet gir et sunt fokus på forskerens rolle i en analysesituasjon. Det kobler også diskurs til maktforhold på en måte som jeg mener er viktig, og som også var en del av Foucaults utgangspunkt for diskursbegrepet. Maktforhold kan ligge skjult i naturaliserte og dominerende diskurser, og det er derfor viktig å undersøke hva slags kunnskap som blir tatt for gitt.

Faircloughs tredimensjonale modell

Jeg tar utgangspunkt i Faircloughs kritiske diskursanalyse når mine data skal analyseres, og jeg vil derfor også beskrive Faircloughs tredimensjonale modell, som kan beskrives som et metodisk grep for å gjøre en kritisk diskursanalyse. Jeg kommer ikke til å følge modellen fullstendig når det gjelder rekkefølge og utforming av analysen, men jeg ønsker allikevel å utdype de perspektivene som ligger i den.

De avisartiklene og intervjuene jeg analyserer er i følge Fairclough kommunikative begivenheter; ulike tilfeller av språkbruk. Den kommunikative begivenhet har tre dimensjoner, og Fairclough legger an til en diskursanalyse på tre nivåer med utgangspunkt i disse dimensjonene. Man skal se på tekstens egenskaper, form og funksjon (tekst), på produksjons- og konsumpsjonsprosesser som er forbundet med teksten (diskursiv praksis), og

på den bredere sosiale praksis som den kommunikative begivenheten er en del av (sosial praksis) (Fairclough 1992: 4; Richardson 2007: 37-44).

På det første nivået i Faircloughs modell analyseres det som *er* tilstede i teksten, men også det som ikke er tilstede, som kunne vært der. Det er et fokus på resultatet av valg, både når det gjelder argumenter, hvordan man beskriver noe eller noen, valg av grammatikk og på hvilken måte man velger å formulere en setning.

Denne delen av analysen foregår på et tradisjonelt lingvistisk nivå. Man ser på ordbruk, den overordnede organiseringen av teksten og hvordan setninger forholder seg til hverandre. Selv om dette er en lingvistisk form for analyse er det ikke grammatikken i seg selv som er interessant, men den *funksjonen* den har i den sammenhengen den brukes. Det er snakk om hva slags rolle den har i å reprodusere, eller motsette seg, ideologi og makt. Noen av de formene for lingvistisk mikroanalyse jeg tar i bruk i denne oppgaven er transitivitet, modalitet og metaforbruk.

Transitivitet dreier seg om hvordan selve prosessen eller hendelsen i en setning blir representert gjennom hoved verbet (Richardson 2007: 54-59). Hvem gjør hva mot hvem? I nyhetsartikler blir ofte en transitiv handling omgjort slik at den framstår uten subjekt (Det skjedde. Det ble gjort.) Slike omforminger fjerner spesifisitet og presisjon fra setningen. Fairclough mener at å gjøre en aktiv prosess til et naturlig forhold kan fjerne politiske aspekter og agendaer i saken (Fairclough 2000, i Richardson 2007: 56). Hvis man for eksempel skriver at økonomi *er/blir* global nedtones rollen til de selskapene som flytter pengene rundt og deres agendaer. Transitivitet er i følge Fairclough en viktig del av tekstanalysen. Det dreier seg om at ulike fremstillingsformer kan ha ulike konsekvenser for konstruksjon av virkeligheten. Tilkjennegir man en aktør i prosessen, eller gjør man ikke det? (Jørgensen og Philips 1999: 95).

Modalitet er talerens grad av tilslutning til en setning. Det er snakk om talerens holdning overfor sannhetsverdien i den påstanden som kommer fram av setningen, og også mer generelt talerens holdning til situasjonen som beskrives. Modalitet blir vanligvis indikert gjennom modalverb (burde, måtte, kunne, skulle, ville) og adverb (sikkert, bestemt,

nødvendig). Det kan dreie seg om hvor sannsynlig man mener det er at noe kommer til å skje, eller hvordan man vurderer sannhetsverdien i bestemte påstander. Gjennom det som kalles for "hedges" kan man moderere setningens påstand ved å bruke ord som "liksom", "litt" eller "kanskje", og "kunne" i stedet for "måtte". Modalitet kan også uttrykkes ved hjelp av tonasjon – en humoristisk tone kan skape avstand til utsagnet (Fairclough 2003: 165-167; Jørgensen og Philips 1999: 95-96). Media bruker ofte betingelsesløse modaliteter som "vil", "må" og "nødvendigvis", og definerer dermed hendelsene som en objektiv virkelighet (Richardson 2007: 59-62).

Richardson (2007) skriver også at retorikk, i den betydning at man presenterer en påstand med et bestemt meningsinnhold som det argumenteres for, er et grunnleggende kjennetegn ved journalistikk, og at metaforbruk er et eksempel på en slik retorisk trope. En metafor handler om å oppfatte en ting gjennom et bilde på noe annet. Noen former for metaforer knyttes ofte opp mot spesifikke journalistiske sjangre, som at sportsjournalistikk ofte benytter seg av krigsmetaforer (Richardson 2007: 66). Thagaard (2002: 125) skriver at metaforer er en måte å knytte noe nytt til noe velkjent, å beskrive en hendelse eller et fenomen ved å sammenstille det med noe som de fleste kjenner til, og gjerne noe fysisk og konkret. Dette vil dermed knytte en helt bestemt mening til fenomenet.

Når vi kommer til det andre nivået i Faircloughs modell, analysen av den diskursive praksisen, er det snakk om flere dimensjoner. Det er de institusjonelle karakterene som ligger bak teksten (for eksempel en bestemt avisredaksjon), og det er måten en tekst blir dekodet på av en leser. Et poeng hos Fairclough er at den konteksten hvor tekst produseres (profesjonsrelaterte praksiser og teknikker) er basert på sosiale relasjoner og maktrelasjoner som vil sette sine spor i teksten (Richardson 2007: 39-41).

En leser kan også oppfatte noe helt annet av en tekst enn det produsenten intenderte, avhengig av likheten eller ulikheten mellom kodene til den som produserer og den som konsumerer. I analyse av den diskursive praksisen er det også viktig å huske at den meningen som produseres avhenger av vår bedømmelse av den eller de som har produsert teksten, om vi ser på dem som troverdige eller ikke. Fairclough påpeker også at man på dette nivået i analysen kan undersøke om de kommunikative begivenhetene trekker på flere ulike diskurser samtidig;

deres *interdiskursivitet* (Fairclough 1992: 4, 85).

På det 3. nivået av analysen ser man på den sosiale praksisen som den kommunikative begivenheten er en del av. Denne abstraksjonen kan gjøres på mange ulike nivåer. Det kan være den nærliggende institusjonelle kontekst, eller det kan være helt ute på nivå med de overliggende rammene av samfunn og kultur. Richardson eksemplifiserer med noen spørsmål som gjør en diskursanalyse til en kritisk diskursanalyse, og som kan egne seg å spørre på dette nivået: "(...) what does this text say about the society in which it was produced and the society that it was produced for? What influence or impact do we think that the text may have on social relations? Will it help to continue inequalities and other undesirable social practices, or will it help to break them down?" (Richardson 2007: 42).

Diskurs og språk

Gjennom sitt fokus på språk og lingvistiske analyseformer knytter den kritiske diskursanalysen seg tett opp mot språkvitenskapelige tradisjoner som semiologi. Jeg ønsker derfor i dette avsnittet å gå nærmere inn på forskning som fokuserer på språkets betydning. Semiologi, slik den etterhvert har utviklet seg, fokuserer på hvordan det språklige er med på å prege vår oppfatning av virkeligheten, og hvordan et språklig system strukturerer hva som kan sies og hvordan det kan sies. Her ser vi en tydelig sammenheng med diskursanalyse.

Det er Ferdinand de Saussure som regnes som semiologiens, eller tegnlærens, opphavsmann. I følge Saussure består et tegn av et materielt uttrykk og et immaterielt innhold. Det materielle uttrykket er det rent fysiske som vi ser eller oppfatter på andre måter, mens innholdet er den forbindelsen tegnet har fått med et bestemt fenomen eller forestilling. Saussure var språkteoretiker og studerte i utgangspunktet verbalspråket, han la derfor vekt på at forholdet mellom tegnets uttrykk og dets betydningsmessige innhold var arbitrært, eller vilkårlig (Gripsrud 2007: 112). Saussures tegnlære er videreutviklet av Louis Hjelmslev, og han skapte skillet mellom denotativ og konnotativ betydning basert på Saussures skille mellom uttrykk og innhold. Den denotative betydningen er det fysiske uttrykket, den direkte betydningen, mens den konnotative betydningen er snakk om en medbetydning – en symbolsk eller kodifisert betydning som forbindes med tegnet.

Et hovedpoeng når man snakker om et tegns konnotative betydning er at denne symbolske betydningen bygger på kulturelt etablerte koder, og vil derfor variere i tid og rom. Utgangspunktet for Saussures semiologiske tankegang er dermed en forståelse av at verden kategoriseres, forstås og oppleves forskjellig gjennom ulik bruk av språk og symboler. Det symbolske innholdet i et tegn varierer fra en kultur til en annen, og et tegn kan også forandre symbolsk innhold over tid.

Saussure mente også at tegnene får innhold ut fra sitt forhold til andre tegn. "Språket er et system av forskjeller" (Gripsrud 2007: 117). Betydningen til et tegn bestemmes ut fra hva tegnet er forskjellig fra, hva det *ikke* er. Filmsemiotikeren Christian Metz har skrevet at "enhver valgt enhet (ord, bilde, lyd osv.) får sin betydning gjennom en sammenligning med de andre som kunne opptrådt på samme sted" (Metz 1982: 180, i Gripsrud 2007: 126). De ordene og bildene man velger å bruke for å beskrive Strømsø eller Furuset, eller den utviklingen som foregår der, vil ha konsekvenser for våre forestillinger om stedene og utviklingen. Også Neil J. Smelser (2003: 644-645) understreker dette når han skriver om sammenliknende sosiologi. En beskrivelse av noe eller noen, uansett hvor enkel, vil alltid være en sammenlikning med noe annet som innehar *andre* kvaliteter. Smelser mener altså at språket i seg selv, og dermed alle sosiologiske forklaringer, er en form for sammenlikning.

Catherine Riessman (1993: 9-11) skriver i sin bok om narrativ analyse at selv om vi ikke klarer å fange våre primære opplevelser fullstendig gjennom språk, er det allikevel språket som gjør at disse opplevelsene fortsetter å eksistere fordi det gjør dem tilgjengelige for oss selv og andre. Språket gjør at vi kan reflektere over opplevelser, og ikke kun gjennomleve dem. På denne måten kan man si at språk skaper virkeligheten, eller den versjonen av virkeligheten vi deler. Jeg vil derfor argumentere for at semiologi i bred forstand ikke bare bør forstås som tekstanalyse, men som en teori om kultur hvor forholdet mellom språk og virkelighet problematiseres.

Pierre Bourdieu kritiserer lingvistisk analyse fordi han mener at den overser de sosiale og historiske forholdene som språket og de språklige uttrykkene skapes i. Språket er selv strukturert, og dermed blir det problematisk å analysere språket som en egen objektiv struktur. Nettopp derfor er jeg enig med Fairclough i at det er viktig å kombinere en lingvistisk

analyse med mer overordnede sosiale teorier og analysetilnærminger, og til dette bruker jeg blant annet Bourdieus teori om symbolsk makt.

3.3 Stedsforståelse

Sites are never simply locations. Rather, they are sites for someone and of something (Shields 1991: 6).

Som jeg nevnte i innledningen er et viktig utgangspunkt for min forståelse av steder at de skapes i sosiale relasjoner. Et sted kan representeres og produseres på en mengde ulike måter, og kan oppleves forskjellig av forskjellige aktører. Jeg forholder meg dermed til det Gillian Rose (1995: 98-99) kaller en kulturell forklaring på stedsforståelse; stedsforståelse er en del av hvordan vi tolker verden rundt oss ut fra kulturelle koder. Det er resultatet av den meningen vi søker å skape i våre liv som tenkende individer.

Henri Lefebvre (1991 [1974]) er også en av de som forstår steder som noe som produseres på ulike måter, og som dermed er sosiale produkter. Han peker på hvordan vi bør kombinere ulike tankeganger for å forstå denne produksjonen av sted; både de fysiske, mentale og sosiale aspektene ved et sted har betydning (Lefebvre 1991 [1974]: 11-14). I forbindelse med dette operer Lefebvre med en tredeling av ulike måter å forstå rommet på (Lefebvre 1991 [1974]: 33; Simonsen 1993: 159). De tre tilnærmingene til rommet er *romlig praksis*, *rommets representasjoner* og *det levde rom*. Romlig praksis kan beskrives som en form for sosial forståelse av de romlige strukturene på stedet. Dette bygger gjerne på overordnede samfunnsforhold og samfunnsutvikling, og vil i følge Lefebvre sørge for en viss stabilitet i rommet. Rommets representasjoner kan kalles en planmessig forståelse av rommet, hvor rommet "ordnes" på bestemte måter og etter bestemte regler. Vi kan si at det er denne stedsforståelsen byplanleggere og politikere gjerne formidler, og som ofte blir den dominerende diskursen om et sted. Den tredje typen stedsforståelse er det levde rom, som er koblet til det sosiale livet på stedet og komplekse symbolske systemer. Det er stedet slik det oppleves og brukes av de som bor der og bruker det i hverdagen. Med disse tre rombegrepene legger Lefebvre opp til en helhetlig forståelse av det sosiale rommet, og hvordan det inngår både i samfunnsmessige strukturer og hverdagens praksis.

Oddrun Sæter (2003: 56) påpeker hvordan Lefebvres teorier om ulike former for produksjon av rom er spesielt aktuelle i forbindelse med makt- og interesseforhold i det romlige. Lefebvre mener at det kan oppstå konflikter mellom ulike måter å se og produsere rommet på, noe som kan være et viktig poeng i forbindelse med uenigheter rundt byutviklingsprosesser.

Sæter (2003) påpeker også at en utfordring ved å studere steder sosiologisk er at man ofte ender opp med et fokus på selve rommet, en "romfetisjisme" som gir rommet sosiale egenskaper. Både Lefebvre og andre stedsforskere har blitt kritisert for dette. Jeg ser derimot, i likhet med Kirsten Simonsen (1993: 59), på Lefebvres tilnærming som en måte nettopp å unngå en slik fetisjisme på, på bakgrunn av hans fokus på hvordan rommet *produseres* i et dialektisk forhold mellom struktur og praksis. Også Dag Østerberg har skissert en måte å studere rom på som tar høyde for et slikt problem, en *sosio-materiell tilnærming* (Østerberg 1998: 26-27). Tanken er her å bringe sammen samfunnsforholdene, de sosiale relasjonene og den materielle utformingen av stedene man studerer. Jeg studerer Strømsø og Furuset i en kontekst av sosialt liv og fysisk utforming, og tenker på byutvikling som en sosial prosess som både former, og formes av, ulike aspekter og forståelser av stedene.

Ut fra slike tanker om produksjon av sted argumenterer Per Gunnar Røe, Frøydis Eidheim og Lene Schmidt (2002: 26) for nødvendigheten av et konstruktivistisk perspektiv på steder – en sosiokulturell stedsanalyse. Røe og hans medforfattere mener at dette er et perspektiv på steder, og en analyseform, som kan fungere som et supplement til den tradisjonelle essensialistiske stedsanalysen hvor stedets historiske og fysiske egenskaper står i sentrum. Det konstruktivistiske perspektivet tilbyr en analyse hvor menneskers produksjon og oppfattelse av steder kommer i sentrum. Dette føyer seg som vi har sett inn i en tradisjon av stedsteorier hvor det sosiale har fått et nytt fokus. I en slik sammenheng blir det viktig å se på hvordan kommunikasjonen om steder foregår. Hvordan skapes det mening i rom og steder?

Stedsrepresentasjoner

Rob Shields (1991: 24) argumenterer også for å bevege seg vekk fra en positivistisk geografisk forskning for å forstå et steds betydning. Et sted kan i følge Shields ha en mengde ulike betydninger for ulike mennesker, og i tillegg kan et steds meningsinnhold endres over tid. Slike forståelser oppstår i følge Shields først og fremst i språket, og han poengeterer

derfor språkets viktige rolle i å *representere* steder på en bestemt måte. Shields mener at ulike representasjoner av et sted kan gi uttrykk for ulike former for gruppetilhørighet, om man står innenfor eller utenfor det rommet det er snakk om, og dermed også være et uttrykk for verdier, interesser og maktforhold. Shields knytter an til Barthes semiologiske forståelse av hvordan myter skapes, og mener at representasjonene av et sted er med på å bygge opp under en myte, en bestemt fortelling, om dette stedet (Shields 1991: 3-28). Barthes myteteori skal jeg straks komme tilbake til.

Representasjoner av et sted kan være muntlige utsagn om stedet, det kan være avisartikler eller reklame, eller det kan være symbolsk bruk av stedet i film og TV. Disse ulike representasjonene er med på å skape et bestemt inntrykk av et sted overfor de menneskene man kommuniserer til, fordi man fokuserer på noe, og underkommuniserer noe annet (Holloway & Hubbard 2001: 144). I tillegg til å påvirke hvordan man tenker om et sted, vil representasjoner også kunne virke inn på hvordan man opplever et sted når man er der, og også hvordan man oppfører seg på et bestemt sted. Rob Shields skriver at «This images and stereotypes, an imaginary geography of places and spaces, are shown to have social impacts which are empirically specifiable (...)» (Shields 1991: 6). Representasjoner er altså ikke bare snakk om mytiske framstillinger, men noe som er med på å *produsere* stedet, og stedsspesifikk handling. Holloway og Hubbard eksemplifiserer med at negativ medieomtale av bestemte byområder vil kunne føre til at de med ressurser og valgmuligheter finner seg andre steder å bo. Dette vil føre til en videre negativ utvikling av området (Holloway og Hubbard 2001: 147-148). Dette er aktuelt både når det gjelder Strømsø og Furuset, som gjennom flere år gjerne har blitt omtalt i avisene med negative fortegn.

Som Shields påpekte kan man si at representasjon bygger på en semiotisk tankegang om et delt meningssystem. Dette er fordi en forståelse av et sted som symbol for, eller bærer av, en bestemt egenskap, er avhengig av at de man kommuniserer til er villige til å forstå stedet på denne måten. I Yngve Carlsons (2001) rapport for NIBR om stedsidentitet i Drammen skriver han blant annet at Drammen lenge har fungert som «en referanseby for det som er stygt, forurenset og trafikkbelastet» (Carlson 2001: 8). Disse ytre verdiene har vært bredt akseptert, og man har dermed kunnet bruke Drammen som et negativt symbol ut fra et felles meningssystem.

Vi må allikevel ta høyde for at dette bare er én av flere ulike fortellinger om, og forståelser av, byen, og det finnes ofte mange forskjellige representasjoner av et sted som konkurrerer om å definere, og kontrollere, dette stedet (Holloway & Hubbard 2001: 144). Vi kan dermed si, som jeg allerede har vært inne på, at en ensidig representasjon av et sted vil skape en bestemt myte om dette stedet.

Myter

Barthes` (2002 [1957]) begrep om den moderne myten kan være nyttig for å forstå hvordan stedsrepresentasjoner fungerer. Her har Barthes videreført teorien om kodefelleskap som ligger i semiologien.

Barthes kaller myten et sekundært semiologisk system (Barthes 2002 [1957]: 291), og mener det er den måten sosiale konvensjoner kan knyttes til objekter, strukturer og den fysiske verden. Myten bygger på et tegn, en allerede eksisterende assosiativ forbindelse mellom et uttrykk og et begrepsinnhold, men operer med et eget språk. På denne måten mener Barthes at myten gjør det semiologiske tegnets mening til en tom form. Den meningen som skapes gjennom språkets vilkårlige karakter skyves i bakgrunnen, og myten tar form på grunnlag av dette. Begrepsinnholdet til myten får dermed en åpen karakter, den tar ikke utgangspunkt i en nødvendig essens, men en funksjon den ønsker å fylle (Barthes 2002 [1957]: 291-297). Hvis vi oversetter dette til å gjelde stedsforståelse, kan vi si at de mer objektive faktorene ved et sted skyves i bakgrunnen, og at det mytiske innholdet, for eksempel Drammen som «harry-byen», kan ta plass som et tilsynelatende naturlig og objektivt bilde av byen.

På denne måten forbinder Barthes sin teori om mytologier til ideologien. Mytens kjerne er i følge Barthes at den forvandler historie til natur. Standpunktet som ligger bak et mytisk utsagn forstås ikke som et motiv, men som en årsak. Myten får i følge Barthes eksistens når et bilde eller en setning naturlig fremkaller et bestemt begrepsinnhold, uten at mottakeren tenker noe mer over det. På denne måten blir myten noe som gjør oss blinde for maktstrukturer (Barthes 2002 [1957]: 313-314).

Makt og stedsforståelse

Rose (1995) understreker som jeg nevnte tidligere at forståelsen av sted kan variere mellom grupper, og at et sted dermed har mer en ett meningsinnhold. I min mening er det nettopp et slikt utgangspunkt som gjør at det blir viktig å snakke om maktreasjoner og sosial ulikhet i forbindelse med sted. Én gruppes stedsforståelse kan være dominerende og føre til undertrykkelse av andre gruppers stedsforståelse og stedsverdier, slik det blir tydelig gjennom Barthes teori om myter.

En av grunnene til at jeg ser på dette som viktig er at en bestemt stedsforståelse kan være med på å legitimere bestemte handlinger, for eksempel kan en forståelse av Furuset som et problemområde legitimere en inngripen hvor eksterne aktører bestemmer stedets skjebne. Rose (1995: 100) viser til det argumentet Edward Said gjør i sin bok *Orientalismen*. Den stedsforståelsen som den vestlige verden fikk av Orienten som et usivilisert og barbarisk samfunn gjennom malerier, fortellinger og ulike representasjoner legitimerte i følge Said kolonialiseringen av disse landene. Rose argumenterer med utgangspunkt i dette for at stedsforståelse ikke bare er forskjellig, men "part of unequal social relations" (Rose 1995: 99-100).

Rose (1995: 98-102) skriver også at økonomisk restrukturering, og analyser av denne prosessen, har ført til at en bestemt stedsforståelse (økonomisk, attraktivitet for næringsliv) har blitt dominerende, og dermed har muligheten til å overskygge andre forståelser av det samme stedet. I følge Rose fører en slik stedsforståelse til attraktivitetskampanjer fra lokale politikere og utviklingsselskap, slik som det har kommet til uttrykk både på Strømsø og Furuset. Slike kampanjer bygger gjerne på den kulturelle smaken til de menneskene man ønsker å tiltrekke seg, som har penger de kan investere i området. Man tar dermed utgangspunkt i utenforståendes oppfatning av stedet og menneskene, og det problematiske med dette er i følge Rose at det gjerne "sletter" stedsfølelsen til de allerede eksisterende beboerne. Man snakker nærmest om området som om det skulle vært ubebodd.

3.4 Maktperspektiver

I kritisk diskursanalyse ser man for seg at det foregår en konkurranse mellom ulike diskursive konstruksjoner, og at de ulike konstruksjonene kan være med på å bygge opp under enkeltgruppers interesser (Jørgensen og Philips 1999: 85-86). På denne måte kan synspunktene til én gruppe dominere den allmenne oppfatning av et fenomen. En slik oppfatning ligger nært opp mot ideologiforståelsen til Karl Marx, og Fairclough kan sies å være påvirket av Marx i den måten han tar i bruk ideologibegrepet på i den kritiske diskursanalysen.

For Marx var en ideologisk påstand noe som framstår som allmenngyldig, men som i virkeligheten kun er fordelaktig for én samfunnsklasses interesser. Ideologi er dermed ikke en forståelse av hvordan verden virkelig er, men hvordan elitegruppen i samfunnet *trenger* at den skal være for å beholde sin makt, sine privilegier og sin posisjon. En bestemt samfunnsform som i virkeligheten er historisk forgjengelig blir på denne måten til noe naturlig, evig og uunngåelig (Richardson 2007: 33-34). Det er en slik forståelse Barthes har bygd sitt begrep om den moderne myten på, og jeg anser det som et nyttig begrep for å forstå hvordan en dominerende forståelse av sted eller byutvikling kan få feste.

Jeg ønsker allikevel å påpeke at min bruk av ideologibegrepet bør forstås løsrevet fra marxismens tydelige politiske ståsted. Også hos Fairclough er det et poeng at ideologibegrepet ikke er konstant – ideologier kan skifte, det konkurreres mellom dem, og man kan gjøre motstand mot dem (Fairclough 1992: 86; Jørgensen og Philips 1999: 86 -88). Fairclough trekker her blant annet på Gramscis teorier om hegemoni (Fairclough 1992: 9-10). Ut fra en slik tankegang kan man gjøre motstand mot en dominerende stedsforståelse, eller forståelse av byutvikling. Dette ser jeg på som et viktig utgangspunkt for å forstå forholdet mellom diskursene i mitt materiale.

Symbolsk makt

Bourdieu's (1991) begrep om symbolsk makt henger også sammen med ideologi og det som blir tatt for gitt. En spesiell egenskap ved denne makten er i følge Bourdieu at den ofte ikke blir oppfattet som et makt- eller dominansforhold (Bourdieu 1991: 164). Noe blir oppfattet

som at det har naturlig høyere verdi enn noe annet, og skjuler dermed et maktforhold som ligger i *hvem* som definerer disse verdiene.

Mulighetsbetingelsene for symbolsk makt ligger i følge Bourdieu i forståelsen av strukturen i det Bourdieu kaller for *det sosiale rommet*. Denne strukturen inkorporeres og gjør at den følelsen man har av sin egen posisjon i det sosiale rommet påvirker hvordan man ser på seg selv og verden rundt, og hvordan man ser på mulighet til forandring. Man tenker på strukturen som naturlig, og innfinner seg dermed med den og den virkelighetsoppfatningen den byr på. På denne måten blir maktreasjoner reproduisert – de ligger i de strukturene og tankeskjemaene som vår verdensoppfatning bygger på (Bourdieu 1991: 235-236).

Det er i følge Bourdieu allikevel mulig å forestille seg verden annerledes, og denne muligheten ligger i det foranderlige og uvisse i karakteren til alle sosiale objekter. Det som Bourdieu (1991: 236) kaller "the political struggle" ligger derfor i kampen om å definere den sosiale verden. Det er en symbolsk kamp for den legitime verdensoppfatningen.

En av de mest effektive former for makt er dermed, i følge Bourdieu, det å kategorisere, slik det for eksempel skjer i en ensidig representasjon av et sted. Alle uttrykk som gjør noe eller noens eksistens eksplisitt og definert har en slik makt. På denne måten skapes sosiale definisjoner, og man er med på å definere hva som er stygt eller pent, tillatt eller ikke tillatt, og hvor grensene mellom ulike grupper i samfunnet skal gå. Bourdieu mener også at elitegrupper har mer definisjonsmakt enn andre på bakgrunn av deres symbolske kapital, for eksempel gjennom utdanning, sosial posisjon og ulike former for ekspertise (Bourdieu 1991: 239-240).

De ulike maktperspektivene kan være interessante i forbindelse med byutvikling for å problematisere hvorfor enkelte elementer blir, nærmest naturlig, definert som de viktigste elementene i en byutviklingsprosess. Hva er riktig eller gal utvikling, hva er stygt eller pent? Også selve behovet for en omfattende byutvikling kan problematiseres ut fra en slik tankegang.

3.5 Bypolitikk og byplanlegging

Det bypolitiske klimaet legger også et viktig grunnlag for hvordan byutvikling foregår og forstås som prosess. En ny form for bypolitikk som ser ut til å ha fått feste i senmoderne tid, blir gjerne omtalt som entreprenørpolitikk (Bergsli 2005; Harvey 1989; Hubbard 1996). Offentlige myndigheter på både nasjonalt og lokalt nivå har blitt pådrivere for fysisk opprustning av byrom med fokus på kultur, kunnskap og estetikk. Dette kobles gjerne opp mot overgangen fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn, og byers behov for nye inntektskilder når gammel industri flytter ut. Man ønsker å tiltrekke seg investorer og arbeidskraft mer tilpasset et arbeidsmarked i kunnskapssamfunnet. I tillegg blir de nye arkitektoniske uttrykkene og entreprenørpolitikken også satt i sammenheng med verdiene i en postmoderne tidsalder, som individualisme, image og særegne uttrykk.

Disse prosessene er sentrale utgangspunkt for hvordan byutviklingen tar form i mange vestlige byer i dag. Det er allikevel viktig for meg å påpeke, slik blant andre Phil Hubbard (1996: 1442) har gjort det, at de nye arkitektoniske uttrykkene i byene også er en form for sosial representasjon, og at de kan forstås ulikt av ulike individer. De er ikke kun uttrykk for en overgang fra moderne til postmoderne arkitektur eller et enkelt svar på byenes nye økonomiske behov. Hubbard påpeker blant annet hvordan entreprenørpolitikk i mange tilfeller kan være en avledning fra andre sosiale behov på det stedet det er snakk om. Arkitektur og revitalisering av byrom kan ofte gjenspeile en enkelt gruppes interesse i byrommet, og er dermed en kilde til både sosial og politisk makt. Man kan si at den urbane restruktureringen støtter opp under bestemte ideologier om hvordan et samfunn bør være (Hubbard 1996: 1443). Hubbard setter på denne måten fokus på at transformasjonen av det urbane landskapet ikke bare er fysiske og økonomiske prosesser, men inngår i det kulturelle, sosiale og politiske landskapet, slik Østerbergs sosio-materielle tilnærming til steder minner oss om.

Hubbard beskriver også, blant annet ved å trekke på argumentene til David Harvey, hvordan det nye urbane landskapet kan fungere symbolsk for å få lokalbefolkningen «med på laget». En gjenoppbygging og revitalisering av en by eller et byrom, gjerne gjennom en ompakking av industriområder, kan gi en følelse av at stedets identitet, og dermed lokalbefolkning, blir ivaretatt. Dette kan i følge Hubbard gjøre det lettere å få støtte for entreprenørpolitikken

(Hubbard 1996: 1445).

Stedsmarkedsføring

Andrew David Fretter mener at dagens bypolitikk i Storbritannia kan spores tilbake til midten av 70-tallet da en produksjonsnedgang og en økende arbeidsledighet "feide over" landet (Fretter 1993). Dette førte til et fokus på steders særegne kvaliteter for å tiltrekke seg både turister og investorer gjennom ulike former for markedsføring. Fretter påpeker at det å markedsføre steder etterhvert har utviklet seg til å bli en sentral del av lokalt administrasjonsarbeid, noe som er i tråd med teoriene om en overgang til entreprenørpolitikk i den vestlige delen av verden. I følge Fretter er nå markedsføring og målgrupper viktige elementer i offentlige myndigheters planlegging og stedsutvikling.

Et av Fretters poeng er at markedsføring av sted etterhvert har blitt "big business", og har utviklet seg på en måte som likner på markedsføringen av ulike produkter og tjenester. Det er snakk om å *representere* stedet på en god måte, ved å markedsføre og spre de positive bildene av stedet. Fretter mener dette blant annet henger sammen med at man prøver å skape trygghet og attraktivitet for private investorer, noe som ofte er en sentral del i nyere byutviklingsprosjekter (Fretter 1993). Et slikt markedsføringsfokus er tydelig til stede i mitt datamateriale.

Den kreative klasse

Richard Floridas (2005) mye omtalte og omdiskuterte teori om *den kreative klasse* tar utgangspunkt i bypolitikk og attraktivitet. Teorien bygger på det Florida beskriver som «byens kritiske funksjoner i det tjuetførste århundrets kreative kapitalisme» (Florida 2005: 28). Teorien forstås mot et historisk bakteppe av de store sosiale og økonomiske endringene i industrialiserte land de siste tiårene. Florida mener at overgangen fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn har ført til at kunnskapsarbeidere, eller det som Florida kaller den kreative klasse, får en stadig mer framtrædende plass i økonomien og arbeidslivet. Florida mener at kreativitet i dag har blitt den største drivkraften i vår økonomi.

Florida mener at byer må klare å tiltrekke seg den kreative klasse for å oppnå vekst i vår tidsalder. Dette underbygger han ved å vise til sammenhenger mellom en høy ansamling av

den kreative klasse på et sted eller i en by, høye populasjons- og lønningsrater per person, (selv om lønnsforskjellene også er høyere på disse stedene), og teknologisk og innovativ vekst. Man må legge til rette for at de riktige menneskene skal ønske å flytte til byen eller stedet.

Artikkelen «One Size Fits All? Applying the Creative Class Thesis onto a Nordic Context» problematiserer bruken av Floridas tese i nordiske land (Andersen, Bugge, Hansen, Isaksen og Raunio 2010). Deres hovedfunn er at selv om det menneskelige klimaet som Florida fokuserer på er viktig for å tiltrekke seg den kreative klasse også i Norden, så ser jobbklimaet ut til å være enda viktigere. De påpeker også at sentrale-, regionale- og utkantsregioner tiltrekker seg medlemmer av den kreative klasse på ulikt grunnlag.

Dette er viktige innvendinger, og det er viktig for meg å problematisere overførbarheten av en teori som tar utgangspunkt i det økonomiske, kulturelle og sosiale klimaet i dagens USA. Jeg mener uansett at det er fruktbart å ta med seg konkurranseelementet i stedsutvikling fra Floridas teori, og hvordan dette henger sammen med attraktivitet og omdømme.

Et interessant spørsmål i denne sammenhengen er også *hvem* man henvender seg til i markedsføringen av stedet. Hvis stedsforståelsen i slik markedsføring først og fremst bygger på det vi med Lefebvres ord kan kalle rommets representasjoner, de utenforståendes blikk, kan dette føre til en marginalisering av lokalbefolkningen, slik også Rose påpeker. Hvordan stedet kommer til uttrykk og hvordan byutvikling blir forstått i et konkurranseutsatt klima blir dermed et viktig utgangspunkt.

3.6 Oppsummering

Jeg går altså ut fra at både steder og byutvikling kan forstås og skapes subjektivt og intersubjektivt, og at slike forståelser kan preges av ulike former for maktforhold. Dette kan for eksempel være snakk om Bourdieus symbolske makt; en makt til å definere, eller ideologi; en mer eller mindre ubevisst enighet rundt verdier som er fordelaktige kun for deler av befolkningen. Gjennom de analysene jeg skal gjøre håper jeg også å kunne si noe om hvordan steder blir representert, hvilke myter og fortellinger om Strømsø og Furuset som får feste, og

hvordan dette eventuelt påvirker byutviklingen.

Det bypolitiske klimaet er også viktig, og jeg har skissert flere av de mest innflytelsesrike teoriene på dette området. Et fokus på image og selvpresentasjon i en postmoderne tidsalder og globalisert økonomi er en del av det bakteppet som nyere byutvikling bør forstås mot. Jeg ønsker allikevel å fokusere på at dette er sosiale prosesser som kan fortone seg ulikt på ulike steder, og når ulike aktører og grupper er involvert.

Mange av teoriene om urbane områder og byutvikling tar utgangspunkt i studier gjort i andre land. Deres holdbarhet i Norge bør derfor diskuteres, slik som Andersen m. fl. har gjort i sin artikkel om teorien om den kreative klasse. Dette er viktig for meg for å ikke ubetenksomt overføre det meningsinnholdet som ligger i ord, vendinger og konklusjoner fra empirisk forskning i andre land til mitt materiale. Det finnes allikevel også norsk forskning å se til. Per Gunnar Røe og Heidi Bergsli er noen av de som har gjort sosiokulturelle stedsanalyser i Norge, som kan være interessante i denne sammenhengen. Disse kommer jeg tilbake til i analysedelen av oppgaven, hvor slike studier vil kunne sette mine funn i et større perspektiv.

4 Metode

4.1 Innledning

I denne oppgaven har jeg valgt å anvende et sosialkonstruksjonistisk perspektiv. Det handler om å ikke se på steder eller byutvikling som noe gitt, men studere hvordan de blir skapt i sosial praksis. Jeg ønsker å finne ut av hvordan de aksepterte forståelsesformene av byutvikling skapes i samhandling og kommunikasjon, og av den kulturelle konteksten som fenomenet befinner seg i.

Med utgangspunkt i min interesse for subjektiv og intersubjektiv *forståelse* av steder og utvikling, vil jeg benytte meg av kvalitative metoder. Jeg vil prøve å oppnå en dybdeforståelse av hvordan et fenomen som byutvikling kommer til uttrykk på to forskjellige steder. Grunnen til å velge enten kvalitative eller kvantitative metoder bygger blant annet på hvilke spørsmål man er interessert i å stille (Silverman 2010: 118). I kvantitativ forskning er spørsmålet gjerne "hvor mange", mens i kvalitativ forskning ønsker man å finne ut av "hvordan" et fenomen arter seg.

Dataene mine består av intervjuer og medietekster. Hensikten med dette er å skape et så nyansert bilde som mulig av det som Dag Østerberg kaller "lappeteppet av kunnskap" som fenomenet befinner seg i (Østerberg 1997 [1977]: 139). Dette kalles en triangulering av metoder, og i mitt tilfelle gjør jeg dette for å tilføre analysen dybde, og ikke for å i positivistisk forstand prøve å finne fram til sannhetens kjerne, siden mitt teoretiske utgangspunkt er sosialkonstruksjonistisk.

Det er *snakket* og de ulike forståelsene av byutviklingsprosessene jeg ønsker å kaste lys over, og derfor har også diskursanalyse vært et naturlig metodevalg for meg. Diskursanalyse er en fruktbar metode for å forstå hva som blir sagt, og hvordan det blir sagt (Widerberg 2001: 138). Kritisk diskursanalyse, som jeg har valgt å benytte meg av, fokuserer spesielt på hvordan diskursiv praksis er med på å opprettholde eller forandre den sosiale virkeligheten. Jeg vil nå gå nærmere inn på bakgrunnen for de mer konkrete metodevalgene jeg har gjort.

4.2 Metodevalg

Kvalitativ forskning

I kvalitativ forskning søker man en dybdeforståelse av et fenomen. En vanlig forskjell mellom kvalitative og kvantitative studier er derfor at de operer med henholdsvis små og store utvalg.

Fordelen ved små utvalg er i følge Thagaard (2002: 16) at man vil kunne få en større forståelse av den meningen som ligger i et fenomen for ulike aktører. Man vil ha færre enheter, men mer informasjon om hver enhet. Skillet mellom små og store utvalg henger også sammen med begrepene om nærhet og avstand. I kvantitativ forskning brukes metoder som innebærer en viss avstand til informantene, mens kvalitativ forskning bygger på nærhet til informantene, for eksempel i en intervjusituasjon. Gjennom en slik direkte kontakt med informantene er det mulig å få tilgang til informantenes refleksjoner rundt et fenomen, noe jeg ikke ville fått hvis jeg skulle analysert mengdedata.

Den direkte kontakten med informantene i en intervjusituasjon er også en utfordring. Det betyr at datamaterialet er noe som kommer ut av relasjonen mellom forskeren og informanten – det produseres i samhandling. Denne samhandlingen er en toveisprosess hvor informanten påvirkes av forskeren og forskeren påvirkes av informanten (Thagaard 2002: 18). Relasjonen mellom meg selv og informantene i intervjusituasjonen er dermed noe jeg må reflektere over, fordi den er med på å skape de dataene jeg benytter meg av. Dette kommer jeg tilbake til senere i kapitlet.

Et annet aspekt som jeg har lyst til å trekke fram er generaliserbarhet. I kvalitative studier framheves gjerne generaliserbarhet (eller mangel på sådan) som et problem på grunn av små, og ofte strategiske, utvalg. Generaliserbarhet, som er et vanlig kriterium i kvantitative analyser, bygger på undersøkelsen av et representativt segment av en definert populasjon, for dermed å kunne si noe om hele populasjonen gjennom de funnene man gjør i segmentet (Silverman 2010: 139). En slik mulighet har man ikke i kvalitativ forskning fordi utvalgene ofte er for små til å være representative, og i tillegg gjerne er strategisk eller teoretisk baserte. Generaliserbarhet er derfor et omstridt uttrykk i kvalitativ forskning, og både Thagaard og Silverman understreker at det kan gi større mening å bruke et annet ord for dette fenomenet

som gir mer mening i kvalitativ forskning. Thagaard (2002: 21) bruker for eksempel ordet *overførbarhet*.

Hovedpoenget for meg er at jeg mener funnene i en kvalitativ analyse kan være overførbare i lys av sin mer dyptgående forståelse, fordi de kan kaste nytt lys over et fenomen, og dermed nyansere forståelsen av dette. Silverman eksemplifiserer dette med Flyvbjergs (2004) påminnelse om Poppers falsifiseringsteori: "The case study is well suited for identifying "black swans" because of its in-depth approach: what appears to be "white" often turns out on closer examination to be "black" (Flyvbjerg 2004: 424, i Silverman 2010: 209). Kvalitativ forskning kan på denne måten være med på å bygge opp den generelle kunnskapen rundt et fenomen.

Kvalitative metoder er også godt egnet til å stille nye spørsmål ved fenomener, til å oppdage detaljer som ellers ikke ville kommet fram, og kan på denne måten også inspirere til videre forskning (Thagaard 2002: 185). Jeg mener at mitt kvalitative fokus på byutviklingsdiskurs kan kaste lys over den mer generelle forståelsen av dette fenomenet.

Sammenliknende forskning

I tillegg til den verdien jeg mener ligger i dybdeforståelsen av hvert enkelt kasus, ligger det også en verdi i sammenlikning med tanke på overførbarhet av funn. Smelser argumenterer, slik jeg skrev i teorikapittelet, for at alle sosiologiske forklaringer innebærer en form for sammenlikning. Han viser til Durkheims utsagn "Comparative sociology is not a particular branch of sociology; it is sociology itself, in so far as it ceases to be purely descriptive and aspires to account for facts" (Durkheim 1949: 139, i Smelser 2003: 644). Dermed påpeker Smelser (2003: 648) at ved å unngå å sette sine kasus i en teoretisk sammenheng gjennom sammenlikning vil vi kunne miste viktig innsikt ved de samme kasusene. Å sammenlikne kan gjøre det lettere å se hva som er spesifikt i de ulike tilfellene, og hva som er mer generelle kjennetegn ved fenomenet. Å sammenlikne forståelsen av byutvikling på Strømsø og Furuset kan dermed gjøre det lettere å se om man trekker på overordnede og felles diskurser i byutviklingen, eller om den varierer ut fra ulike kvaliteter ved stedene. Krogstad (2000) påpeker også at det å sammenlikne fenomener i *fortolkende* studier (hun skriver om sammenlikning i antropologien, men jeg anser dette som relevant også i empirinære

sosiologiske studier) gir en stor fordel i forhold til å kunne generalisere funn og knytte funnene til teorier på en fruktbar måte (Krogstad 2000: 104).

Det er allikevel viktig å understreke at sammenlikning som metode ikke er uproblematisk. Generaliseringer bygger nødvendigvis på en form for forenkling, for å få fram sammenhenger mellom de fenomenene det er snakk om. Disse fenomene vil hver for seg ha en tykkere meningsdybde enn det som kommer fram gjennom en sammenlikning. Det blir derfor viktig, som Krogstad (2000: 102) påpeker, å være relativt beskjeden i sine generaliseringer. De to stedene som sammenliknes i min undersøkelse har sine særegne kulturelle, sosiale, geografiske og politiske kontekster som vil påvirke og gi mening til byutviklingsprosessen.

Jeg mener allikevel som Smelser at nettopp det å sammenlikne vil kunne gi verdifull innsikt, også til meningsdybden i de konkrete kasusene. Jeg argumenterer for en sammenlikning i "tykt" og "tynt", slik Krogstad (2000: 97) beskriver det. Jeg vil så godt som mulig tolke forståelsen av byutviklingsprosessene i lys av de ulike kontekstene de befinner seg i, men jeg vil allikevel understreke at det er byutviklingsprosessene, og forståelsen av disse, som sammenliknes, ikke stedene i seg selv. Jeg forholder meg dermed til antropologen Fredrik Barth (Krogstad 2000: 93), som mener at nettopp det å studere tilsvarende prosesser kan gi grunnlag for en god sammenlikning.

Jeg sammenlikner også kasus som ligger geografisk nært hverandre. Mattei Dogan (2002: 72-73) påpeker at geografisk nærhet ofte gjør at stedene det er snakk om har likheter når det gjelder kultur, økonomi og historie, noe som gir "in the most natural way a control over those variables that the observer would like to keep constant so as to better analyse other variables" (Dogan 2002: 72). Å sammenlikne kasus innenfor samme samfunn og geografiske område gjør at jeg lettere kan se hva som er forskjellene mellom stedene, og dermed hva som kan være med på å skape variasjon i forståelsen av byutvikling.

Kritisk diskursanalyse

Grunnen til at jeg har valgt diskursanalyse som metode er at jeg ønsker å få tak i ulike representasjoner av byutviklingsprosessene på Strømsø og Furuset. I tillegg bunner valget av denne metoden i min egen interesse for hvordan ulike fenomener i samfunnet oppfattes, og de

sosiale og kulturelle prosessene som ligger til grunn for ulike oppfatninger.

Det er to hovedtrekk ved Faircloughs kritiske diskursanalyse som var avgjørende for at jeg valgte å benytte meg av denne analyseformen framfor andre tilnærminger til diskursanalyse. For det første har Fairclough i sin tilnærming et fokus på detaljert tekstanalyse med et lingvistisk utgangspunkt, noe jeg synes er både viktig og nyttig når jeg bruker tekst som utgangspunkt for min analyse. Det finnes også i Faircloughs diskursanalyse en klar tanke om å koble diskursen til en mer omfattende analyse av sosial praksis (Jørgensen og Philips 1999: 78). Tekstanalyse settes sammen med andre former for analyse, eller settes i sammenheng ved hjelp av mer overordnede sosiologiske teorier, og det er nettopp denne sammenhengen mellom det som skapes i språk og faktisk sosial praksis jeg er interessert i. En kritisk diskursanalyse undersøker ikke språk og språkbruk i seg selv, men den rollen dette har i (re)produksjon av sosiale og kulturelle prosesser. Kritisk diskursanalyse søker dermed framfor alt å klargjøre forholdet mellom tekst og sosiale betingelser, ideologier og maktforhold (Richardson 2007: 37-45).

Både diskurspsykologi og Laclau og Mouffes diskursteori var tidlig i prosessen aktuelle alternativer, men etterhvert som jeg satte meg inn i ulikhetene mellom tilnærmingene ble det klart at det var Faircloughs kritiske diskursanalyse som kunne tilføre oppgaven mest. Diskurspsykologi har for eksempel sitt hovedfokus på retorikk i studiet av språkbruk, noe jeg ikke ønsket skulle være hovedfokus i min oppgave. Laclau og Mouffes diskursteori har mange likhetstrekk med den kritiske diskursanalysen, men en viktig forskjell er at man her oppfatter diskurs i hovedsak som konstituerende, man har ikke det samme fokus som i kritisk diskursanalyse på de utenforliggende sosiale strukturene i samfunnet, som også er med på å konstituere diskursen. Dualiteten mellom diskurs og samfunn kommer altså etter min mening mest tydelig fram i den kritiske diskursanalysen.

En utfordring ved diskursanalyse kan være at den blir en form for forenkling. Ved å skille ut hovedtemaer i materialet mitt og sortere disse i forhold til diskurser kommer jeg nær opp mot en slik form for kategorisering som Widerberg (2001: 123-125) kaller idealtyper. Her er det viktig å tenke på at idealtyper er en måte å løfte fram det typiske ved et større antall personer eller situasjoner, det beskriver ingen virkelig og enkeltstående situasjon eller person. Poenget

med en slik kategorisering er å forsøke å løfte fram essensen i det materialet man studerer, og det kan være viktig nok i seg selv (Thagaard 2002: 134; Widerberg 2001: 124).

4.3 Data

Mine kasus: Strømsø og Furuset

Jeg har valgt å studere de to stedene Strømsø og Furuset, og dette er et strategisk valg av kasus. Silverman skriver om strategiske utvalg at "Purposive sampling allows us to choose a case because it illustrates some feature or process in which we are interested" (Silverman 2010: 141). Jeg gikk med andre ord inn for å finne fram til kasus som kunne gi meg mye informasjon om det temaet jeg var interessert i. Jeg visste at jeg ønsket å skrive om byutvikling, og jeg tenkte først på Drammen, hvor byutvikling har preget bybildet i lengre tid. Her ville jeg kunne hente ut mye relevant informasjon. Siden jeg ønsket å gjøre en sammenliknende oppgave fikk jeg et tips om Groruddalen og de byutviklingsprosessene som er satt i gang der. Jeg bestemte meg for å bruke disse områdene som utgangspunkt, og se om jeg der kunne finne konkrete kasus som var sammenliknbare. Etter noen undersøkelser fant jeg ut at både Furuset i Groruddalen og Strømsø i Drammen hadde vært "åsted" for en idé- eller arkitekttkonkurranse gjennom programmet FutureBuilt.

Jeg bestemte meg for å studere diskursene rundt byutvikling med utgangspunkt i disse idékonkurransene. Dette var nyere prosesser som ville gi meg tilgang til informasjon om hvordan aktører og media forholdt seg til byutvikling *nå*, og i sammenheng med et konkret prosjekt. Det framstod også som en god mulighet til å finne relevante informanter som var involvert i, eller hadde uttrykt meninger om, byutviklingsprosesser.

I mitt valg av kasus fulgte jeg dermed tanken om å sammenlikne *prosesser* i henhold til Fredrik Barth sine teorier om sammenlikning (Krogstad 2000: 93), slik jeg har beskrevet tidligere i kapittelet. I tillegg gir som nevnt den overordnede kulturelle konteksten som Dogan (2002: 72-73) beskriver en viss kontroll over enkelte variabler, som vil kunne gjøre det lettere å se hva som skaper likhet og ulikhet når det gjelder byutviklingsdiskurs på de to stedene.

Informanter og intervjuguide

I valg av informanter har jeg også brukt en strategisk utvalgsmetode. Jeg fant fram til mulige informanter ut fra involvering, rolle eller engasjement i idékonkurransene på de to stedene, og utvelgelsen bygde dermed først og fremst på et tilgjengelighetsutvalg. I tillegg ble jeg tipset av informanter underveis om andre personer det kunne være interessant å snakke med, noe som kalles snøballmetoden. Snøballmetoden hjalp meg med å finne fram til aktører jeg ellers ikke ville kommet i kontakt med. Det er i kvalitativ forskning, som Thagaard (2002: 46-47) skriver, viktig å ha et forskningsdesign som bygger på fleksibilitet fordi veien i noen grad blir til mens man går.

Noe som derimot kan være et problem med å bruke tilgjengelighetsutvalg er at man på denne måten kan ende med å få tak i de personene som er mest fortrolige med forskning og intervjusituasjoner, og at man dermed får et skjevt utvalg (Thagaard 2002: 54). I mitt datamateriale er det en overrepresentasjon av etnisk norske informanter, noe som er viktig å poengtere fordi både Strømsø og Furuset er steder som har en høy andel innvandrerbefolkning. I noen grad veies dette opp av medietekstene i datamaterialet hvor flere stemmer kommer til uttrykk. I tillegg er det de stemmene som er *involvert i*, eller *engasjerer seg i*, byutviklingsprosessene som jeg først og fremst har vært interessert i fordi jeg ønsker å si noe om hvilke diskurser som dominerer i byutviklingen på de to stedene. I tillegg er det et poeng at de forståelsene som kommer til syne i forbindelse med byutviklingen også sier noe om hvilke forståelser som *ikke* kommer til syne, og dette kan problematiseres gjennom en slik analyse som jeg gjennomfører.

Jeg har gått inn for å finne informanter fra ulike grupper av aktører på begge steder, nettopp for å sikre en viss bredde i datamaterialet. Jeg har intervjuet representanter både fra lokalmiljøet (beboere og lokale næringsdrivende), fra fagmiljøet (planleggere og arkitekter), fra det politiske miljøet (kommune og etater) og fra private selskaper som har uttalt seg om, eller er involvert i, byutviklingsarbeidet. I tillegg har det kommet flere stemmer til uttrykk gjennom avisartiklene i materialet. Å intervju aktører fra ulike grupper gir meg en mulighet til å sammenlikne byutviklingsforståelse langs flere dimensjoner, slik jeg påpekte i innledningen. I tillegg til å se på variasjoner mellom sted kan jeg se på variasjoner mellom grupper. Det er gjennom slike variasjoner at jeg har mulighet til å koble diskursenes styrke og

innflytelse opp mot teorier om makt og ulike former for stedsforståelse. Det bør allikevel påpekes at dette ikke er snakk om representative utvalg av de gruppene det er snakk om, forskjellene mellom dem bør derfor tolkes som tendenser i en bestemt kontekst, og ikke som funn som kan generaliseres til å gjelde konkrete grupper i samfunnet.

Til sammen har jeg intervjuet tretten informanter, hvorav fem har vært tilknyttet Strømsø og åtte har vært tilknyttet Furuset. At det er flere informanter fra Furuset enn fra Strømsø bygger på forskjeller mellom stedene som jeg har påpekt tidligere. Drammen kommune som i tillegg til FutureBuilt er hovedaktør i utviklingen på Strømsø er et mindre system enn Oslo kommune, som man forholder seg til på Furuset. Furuset har i tillegg bydelsadministrasjonen og bydelsutvalget som administrative mellomnivåer. Det er altså flere aktører på ulike nivåer som er involvert i prosessen på Furuset, og det har derfor vært nødvendig med flere informanter fra dette stedet. At antall intervjuer fra hvert sted er ulikt er også en god grunn til å supplere utvalget med annet type datamateriale, slik jeg har gjort med medietekster.

Siden jeg skulle ta kontakt med mennesker i ulike grupper utarbeidet jeg også forskjellige intervjuguides. Jeg endte opp med tre ulike guider, hvor spørsmålene avviker noe fra hverandre, men også er delvis overlappende. I hovedsak utarbeidet jeg én intervjuguide for planleggere/arkitekter, én for lokale representanter, og én for kommune- eller bydelsansatte som var involvert i utviklingsarbeidet. I praksis har jeg allikevel kombinert spørsmål fra de ulike guidene i flere intervjuer, fordi ikke alle aktørene har kunnet plasseres enkelt innenfor én kategori.

Sjanger og intervjusituasjon

Intervjuet er en egen sjanger, og det er viktig å se på det ut fra den idéen som både informanten og forskeren har om denne sjangeren. I en annen situasjon ville kanskje fortellingen tatt en annen form (Widerberg 2001: 137). Jørgensen og Philips (1999: 80) definerer sjanger som en form for språkbruk man finner innenfor en bestemt sosial praksis, og som er med på å konstituere denne praksisen. Intervjuets form, både utformingen av spørsmål, selve spørsmål-svar formen og den settingen intervjuet foregår i, vil ha konsekvenser for hva slags informasjon man får i den enkelte intervjusituasjonen. Dette er et viktig poeng når jeg utfører en diskursanalyse; den informasjonen som skapes i intervjuene skapes på et annet

grunnlag enn hva gjelder medietekstene.

Når det gjelder intervjuformen har jeg i mine intervjuer benyttet meg av det som i metodelitteraturen kalles for en delvis strukturert tilnærming. Temaene og spørsmålene mine har vært utformet på forhånd, men jeg har latt rekkefølgen av temaer vi har snakket om bli styrt av informanten og den retningen samtalen tar. På denne måten har jeg fått informasjon om alle temaene jeg er interessert i samtidig som jeg har fulgt informantens refleksjonsretninger, og samtalen har dermed fått en relativt åpen form. Dette har gitt mulighet til å komme inn på temaer som jeg som forsker ikke hadde tenkt på i utgangspunktet (Thagaard 2002: 85; Widerberg 2001: 88-89).

Jeg har utført alle intervjuene bortsett fra ett som individuelle intervjuer. Det siste intervjuet er utført som et gruppeintervju med to personer. Dette var først og fremst av praktiske årsaker, med hensyn til informantenes tid og timeplan. Et gruppeintervju kan i utgangspunktet by på litt andre utfordringer enn individuelle intervjuer fordi avvikende synspunkter ikke nødvendigvis kommer fram i en slik situasjon. Dette kan føre til at man kun får uttrykk for det mest dominerende, eller korrekte, synspunktet (Thagaard 2002: 85). Thagaard påpeker allikevel at jo mer samkjørte personene i gruppeintervjuet er, jo mer sannsynlig er det at man unngår at dette blir et problem. I min situasjon var det snakk om to personer som samarbeidet i forbindelse med byutviklingen, og jeg regner dermed med at de tingene vi snakket om i intervjusituasjonen i større eller mindre grad var ting som også var tema på deres samarbeidsmøter, og som de dermed var vant til å diskutere i nærvær av hverandre. I tillegg kan det være en fordel med gruppeintervjuer at personene kan utdype hverandres svar og kommentere hverandre. Dette følte jeg var tilfelle i mitt gruppeintervju, og var noe som tilførte dybde i forståelsen rundt de temaene vi snakket om.

Intervjuene ble foretatt i tidsrommet mellom 20. september og 7. desember 2011. De foregikk på litt forskjellige steder, men et hovedpremiss var at det skulle være på et sted hvor informantene selv følte seg komfortable med å bli intervjuet, og jeg lot derfor informantene foreslå et sted hvor det passet for dem å møtes. Mange av intervjuene ble derfor foretatt på informantenes kontor, to intervjuer foregikk på kafé i informantens nærområde, og de resterende intervjuene ble foretatt i lokaler i forbindelse med informantenes arbeidsplass eller

prosjekter de var involvert i. Intervjuene varte fra i underkant av en halvtime til bortimot en time.

Jeg har også brukt mye tid på å utforme intervjuguidene på en slik måte at det skulle ligge minst mulig forutinntatt meningsinnhold i dem. Med mitt analytiske utgangspunkt var dette viktig for meg. Richardson (2007: 62-64) skriver om de skjulte meningene i teksten, de som blir tatt for gitt. Ordene "stoppe", "begynne" og "fortsette" forutsetter for eksempel at en handling har eller ikke har funnet sted tidligere. Hvis man godtar en slik setning, godtar man dermed også forutsetningen. Spørsmålsord som hvorfor, hvor og hvordan i et intervju kan også skjule et slikt forutinntatt meningsinnhold. Jeg har i stor grad brukt spørreordet "hva" i mine intervjuer, som i mindre grad forutsetter en bestemt mening. I noen grad bruker jeg også spørreordet "hvorfor", men her spørres det om tanker rundt offentliggjorte valg som er foretatt i prosessen, forutsetningen i spørsmålet kan dermed forsvares ut fra gangen i den faktiske prosessen. Siden jeg har operert med semistrukturerte intervjuer har jeg også stilt spørsmål som ikke står i intervjuguiden, så en fullstendig frihet fra forutinntatt mening har jeg ingen illusjon om at mine intervjuer har hatt. Men jeg har tenkt nøye gjennom hvilke spørsmål jeg har stilt, og hvordan jeg har stilt dem.

Jeg har ikke i særlig grad forandret tema og hovedspørsmål i intervjuguiden underveis, da jeg har følt at disse har truffet godt i intervjusituasjonene. Jeg har derimot gjort forandringer på ordlyd og rekkefølge på spørsmålene ut fra de erfaringene jeg har gjort i løpet av intervjuene. Når jeg for eksempel har måttet gjenta eller forklare spørsmål på andre måter i en intervjusituasjon, har jeg senere skrevet om disse spørsmålene. Den transkriberingen og gjennomhøringen jeg gjorde etter mitt første intervju var også en spesielt viktig erfaring. Jeg gjorde meg noen tanker om hvordan min måte å gjennomføre intervjuet på påvirket den type svar jeg fikk, og dette var til stor hjelp for hvordan jeg utførte resten av intervjuene.

Goffman (1959) påpeker at den situasjonen som språket benyttes i vil forme hvordan dette språket kan ta form. Alle samtaler er en bestemt form for diskurs som legger muligheter og begrensninger for hvordan snakket kan ta form. Derfor er det heller ikke uviktig hvem man snakker *til* – gjennom samtalen søker man å skape samtalepartnerens forståelse av seg selv, på en eller annen måte. Dette henger sammen med hvordan forsker og informant nødvendigvis

vil påvirkes av hverandre i en intervjusituasjon, slik som jeg har vært inne på. Dette er muligens en av de største utfordringene ved intervju som datainnsamlingsmetode.

Hvordan intervjuene har forløpt og hva som har blitt sagt i dem har dermed også å gjøre med hvordan jeg framstår som person og forsker, og den relasjonen som i hvert enkelt tilfelle har blitt etablert mellom meg og intervjupersonen. Dette skriver Widerberg (2001: kap 6) utførlig om i sitt kapittel om hvordan intervjuene ble foretatt i deres studie om trøtthet, noe jeg har hatt stor nytte av å lese.

Det at jeg kommer fra et fagmiljø ved universitetet vil nødvendigvis prege intervjusituasjonen, i tillegg til de mer demografiske faktorene som kjønn og alder. Jeg opplevde at fagpersonene jeg intervjuet i noen grad forholdt seg til meg som en som skjønnte alvoret av for eksempel miljøvennlig byutvikling, på bakgrunn av min universitetstilknytning. Jeg opplevde også i noen tilfeller at informanten gikk inn i en faglig diskusjon om begrepene som oppgaven bygget på. Jeg tolker det derfor slik at enkelte informanter forholdt seg til meg som en fagperson, og at intervjuet nødvendigvis har blitt preget av dette. I andre tilfeller opplevde jeg at jeg ble tilskrevet en rolle som representant for den målgruppen som man ønsket å tiltrekke seg til stedene gjennom byutviklingen. Dette kan kanskje ha hatt en effekt i form av "reklame" for stedet, men jeg opplevde allikevel at min interesse for prosessen som helhet ikke gjorde dette spesielt framtrekkende. Jeg opplevde, slik som også Widerberg (2001: 90-93) skriver, at så lenge jeg forholdt meg til temaet på en seriøs måte ble ikke slike faktorer et problem.

I selve intervjuet var jeg også bevisst på å ikke være for rask med å stille nye spørsmål eller oppfølgingsspørsmål, jeg prøvde, som Widerberg (2001: 90) beskriver i forbindelse med deres intervjuer, å ikke være redd for pauser og stillhet, da dette kunne være den tiden informanten trengte for å reflektere videre rundt det vi snakket om.

Mitt sosiologiske utgangspunkt i undersøkelsen av byutviklingsprosesser var ikke alltid like lett å forklare for informantene. Dette var heller ikke å forvente, siden det for informantenes del ville innebære detaljert kunnskap om samfunnsvitenskapelig metode. Jeg poengterte allikevel i forkant av hvert intervju, og i intervjuforespørselen, at det var de ulike forståelsene av prosessen jeg var ute etter, og at dette ikke var et studie av prosessen i seg selv. Det var

viktig for meg at informantene skulle være best mulig informert om mine intensjoner med intervjuet. I praksis ble ikke dette noe stort problem – det var byutviklingsprosessen og stedet vi snakket om i intervjuet, og det var informantenes forståelse av dette som kom til uttrykk. Det kan allikevel være en etisk utfordring, og jeg vil diskutere denne problematikken nærmere i etikkdelen av kapittelet.

Medietekster som datatype og sjanger

I tillegg til intervjuer har jeg valgt å bruke medietekster for å kaste ytterligere lys over mine to kasus. Dette kalles som nevnt i innledningen en triangulering av metoder. Det er et grep som brukes mye i case-studier, for å skaffe så mye informasjon som mulig om de kasus som er valgt (Silverman 2010: 132; Thagaard 2002: 47-48).

Media spiller en viktig rolle når det gjelder offentlig meningsdannelse (Richardson 2007: 2), og derfor ser jeg på medietekster som en viktig kilde til de diskursene som gjør seg gjeldende i et sosialt felt. Lokalaviser har kanskje også en spesielt avgjørende rolle i å sette temaer på dagsordenen i lokalsamfunn, og kan dermed påvirke hvordan byutviklingen forstås og snakkes om. Slike aviser kan også bygge opp under en lokal identitetsfølelse, som kan påvirke meningsdannelsen rundt byutviklingsprosesser. Riegert og Petterson poengterer i sin artikkel om europeiske lands forståelse av USA at "(...) the media play a key role in the production and circulation of ideas, nurturing local, national and transnational communities' sense of themselves (...)" (Riegert & Pettersson 2011: 5).

Når det gjelder journalistikk, og særlig i en diskursanalyse, er det viktig å huske på at journalistikken formes av sjangerkonvensjoner. Sjanger defineres av Fairclough som et stabilt sett av konvensjoner som kan assosieres med en bestemt type kommunikative begivenheter, og bestemte produksjonsforhold (Fairclough 1992: 126). De fleste avisartiklene i materialet mitt er nyhetsartikler, noe som innebærer en bestemt form for journalistisk praksis. Det finnes også noen tekster som er skrevet som ledere eller debattinnlegg, som er en annen sjangertype. Når det gjelder aviser generelt er det i følge Richardson (2007: 75) et viktig poeng at det er snakk om institusjonaliserte praksiser. "It is in this sense that we can refer to news discourse: the system (and the values upon which it is based) whereby news organisations select and organise the possible statements on a particular subject" (Richardson 2007: 76). Det er snakk

om de utvelgelseskriteriene som journalistikk hviler på; hvilke saker som har nyhetsverdi, kostnads- og produksjonsargumenter og eventuell politisk lojalitet.

Hvor stor, og hva slags, dekning byutviklingsprosessene på Strømsø og Furuset får har dermed å gjøre med produksjonsmessige faktorer. Man kan se for seg at utviklingen er viktig nyhetsstoff i lokalavisene fordi det er geografisk nært; det er stoff som leserne kan relatere seg til. I tillegg er det aktuelt. Denne aktualiteten er nok noe av det som gjør at riksaviser og aviser fra andre steder i Norge også har skrevet artikler om disse stedsspesifikke prosessene.

Det er viktig å ha slike utvelgelsesprosesser i bakhodet når materialet skal analyseres. De er en del av de institusjonelle praksisene som kan påvirke hvordan ulike diskurser kommer til uttrykk i forbindelse med byutviklingsprosessene.

Utvalg, kriterier og innsamling

Utvalget av medietekster består av avisartikler som på en eller annen måte forholder seg direkte til de aktuelle byutviklingsprosjektene på Strømsø eller Furuset.

Når det gjaldt de riksdekkende og regionale avisene valgte jeg å ta utgangspunkt i papiraviser fordi disse ville være lett søkbare gjennom databasen ATEKST, hvor en stor andel av norske papiraviser er tilgjengelig digitalt. Jeg hadde dermed muligheten til å søke i et flertall av norske aviser, og dermed gjøre utvalget mest mulig representativt. Dagbladet, Dagens Næringsliv, Telemarksavisa og Teknisk Ukeblad hadde artikler om byutviklingen på Strømsø. Når det gjaldt utviklingen på Furuset fikk jeg treff i Aftenpostens A-magasinet, Aftenposten Aften og Utrop. Utrop er en avis om det flerkulturelle Norge som kommer ut annenhver uke.

Når det gjaldt lokalaviser på de to stedene var ikke disse tilgjengelige gjennom ATEKST, og jeg har derfor brukt deres nettaviser som utgangspunkt for innsamling av datamateriale. Jeg brukte her søkefunksjonene på hjemmesidene til de aktuelle avisene. I tilknytning til Strømsø var det aktuelt å søke i avisen Drammens Tidende, og de avisene som har tilknytning til Furuset er Akers Avis Groruddalen og Lokalavisen Groruddalen. Det var viktig for meg å inkludere disse lokale avisene i søket fordi det var her jeg regnet med å finne den beste dekningen av prosessene.

Når jeg har søkt i ATEKST har jeg søkt etter medietekster fra 2009 eller senere fordi de prosessene jeg ønsker å få informasjon om ikke daterer seg lenger tilbake enn dette på noen av stedene. Idékonkurransen på Furuset ble utlyst 23. september 2010, og vinneren ble offentliggjort i mars 2011. På Strømsø ble idékonkurransen utlyst 11. september 2009, og vinneren av konkurransen ble offentliggjort i april 2010. For å være på den sikre siden sjekket jeg også hvilke artikler jeg gikk glipp av ved å gjøre dette, og det dreide seg om en eller to artikler fra hvert sted. Disse omhandlet i stor grad temaer som allerede var dekket av andre artikler i utvalget. Man kan si at jeg fant metning når jeg begrenset søket mitt til de tre siste årene (Thagaard 2002: 56). Søkene i de lokale avisene ble ikke avgrenset på samme måte fordi dette ikke lot seg gjøre i disse søkemotorene. Jeg fikk dermed også opp en del eldre artikler i søkene mine. Disse ble bare inkludert hvis de så ut til å være spesielt aktuelle. I datamaterialet fra Drammens Tidende endte jeg med å inkludere noen artikler som er publisert før 2009. Utviklingen på Strømsø har vært planlagt lenge, og det har dermed vært noe diskusjon i media om dette temaet også før idékonkurransen ble utlyst.

Siden jeg var interessert i artikler som omhandlet de aktuelle byutviklingsprosessene på Strømsø og på Furuset har jeg brukt søkeord som har gitt meg relativt smale utvalg. Jeg har satt sammen flere ord for å finne artikler som knytter prosessen til det aktuelle stedet. Mine søkeord i ATEKST var følgende:

Strømsø AND byutvikling

Strømsø AND idékonkurransen

Furuset AND byutvikling

Furuset AND idékonkurransen

På nettsidene til Akers Avis Groruddalen og Lokalavisen Groruddalen brukte jeg de samme søkeordene tilknyttet Furuset. På nettsidene til Drammens Tidende endte jeg opp med å bruke ordet "arkitektkonkurransen" i stedet for "idékonkurransen", da søkeordene Strømsø og idékonkurransen ikke ga noen treff. I den forbindelse undersøkte jeg også om det å bytte ut ordet idékonkurransen med arkitektkonkurransen hadde betydning for hvilke artikler jeg fikk opp i ATEKST og i lokalavisene i Groruddalen. I disse tilfellene fikk jeg opp færre treff, og de

aktuelle artiklene var allerede blitt funnet i de andre søkene.

Etter å ha fullført søkene mine på denne måten har jeg gått gjennom resultatene og fjernet de artiklene som ikke har vært relevante. Det er for eksempel artikler hvor Furuset bare blir nevnt som et av de fire områdeløftene i Groruddalen, eller som handler om Groruddalen mer generelt. Artikler som kun omhandler byutvikling eller omdømme i Drammen by generelt er også tatt vekk. Jeg har også kuttet ut rene annonseringer om høringer, åpne møter og utstilling av forslagene til konkurransen på begge steder. Etter alle søk og utsilingsprosesser endte jeg opp med et utvalg som består av 68 avisartikler, 33 artikler i tilknytning til Furuset og 35 artikler i tilknytning til Strømsø.

Datakvalitet

Byutviklingsprosessene på Strømsø og Furuset kunne vært studert på flere ulike måter. Hvis man hadde studert prosessene på et senere tidspunkt kunne man for eksempel sagt mer om resultatet av hele prosessen. Jeg mener derimot at det å studere en slik prosess *mens* den foregår har en viktig verdi nettopp fordi resultatene enda ikke foreligger. Den innsikten som kommer fram i denne oppgaven kan dermed tilbakeføres til, og forhåpentlig være til nytte for, de som er involvert i prosessene. I tillegg har temaet vært "ferskt" for de informantene jeg har snakket med. Dette har ført til både at jeg har fått utfyllende svar på mine spørsmål, og at informantene selv har uttrykt interesse for å reflektere rundt temaene i en prosess som er aktuell for dem.

Byutviklingsprosessene kunne også blitt studert med andre kvalitative metoder, for eksempel ved observasjon eller studier av plandokumenter. Observasjon som metode kunne i denne sammenhengen fått fram hvordan samhandling foregår i byutviklingsprosessene. Dette kunne også vært interessant, men det ville ikke fått fram aktørens refleksjon rundt temaet, slik som jeg har ønsket å fokusere på. Å studere plandokumenter kunne vært en annen interessant innfallsvinkel til diskursanalyse. Da kunne man for eksempel sammenliknet forståelsen av prosessene i et slikt materiale med den forståelsen som kommer til uttrykk i media. Dette ville ført til et større fokus på hvordan de offentlige etatene, kommunene og utbyggerne forstår prosessen, og det kunne vært spennende å se om dette ga gjenklang i den offentlige meningsdannelsen i avisene. Mitt metodevalg har dermed først og fremst bakgrunn i hva jeg

ønsket skulle være fokus i min undersøkelse. Ved å gjøre intervjuer fikk jeg fram synspunktene til beboerne på de to stedene. Jeg mener at disse synspunktene, som ligger utenfor selve planarbeidet, er viktige for å få fram motdiskurser og ulike meningsfellesskap rundt stedet og utviklingen, slik som det også påpekes i den sosiokulturelle studien av Sandvika til Røe, Eidheim og Schmidt (2002: 22).

Byutviklingen i Drammen som helhet, og Groruddalssatsingen og områdeløftene i denne satsingen, utgjør en viktig del av den konteksten som mitt datamateriale er hentet fra. Dette ligger allikevel utenfor det datamaterialet jeg analyserer i oppgaven. Selv om de prosessene jeg undersøker er en del av en større kontekst gir mitt utvalg av datamateriale meg mulighet til å svare på spørsmål om lokal forankring av byutvikling, og hvordan utvikling og sted forstås av ulike grupper, og på ulike steder. Datamaterialet fyller dermed sin funksjon i forhold til oppgavens problemstillinger, noe som gir oppgaven god validitet. Reliabilitet er derimot et vanskeligere begrep i kvalitativ forskning, på samme måte som generaliserbarhet. Widerberg mener at reliabilitet "(gjentatte målinger gir samme resultat)" (Widerberg 2001: 18) innebærer at forskeren kan være utskiftbar, noe som ikke nødvendigvis bør ettertraktes i kvalitativ forskning. Forskerens forforståelse og fortolkningshorisont er et viktig utgangspunkt for forskningsprosessen, og en forsker vil derfor ikke enkelt kunne byttes ut med en annen. Widerberg påpeker allikevel at "den kvalitative forskeren naturligvis (skal) være både saklig og pålitelig (...), det kan forskeren vise ved å dokumentere og diskutere sine valg og tolkninger fortløpende i forskningsprosessen" (Widerberg 2001: 18). Jeg anser derfor de refleksjonene jeg gjør her i metodekapittelet som viktige for kvaliteten i oppgaven.

Forforståelse og fortolkningshorisont

Jørgensen og Philips (1999) og Neumann (2001: 178) påpeker alle at det er viktig at man som forsker gjør rede for hvor man selv står i forhold til de diskursene man studerer. Dette er viktig for å prøve å klargjøre hvilke utslag ens eget forhold til diskursene kan få i forskningen.

Når man forsker på diskurser prøver man å avdekke de tingene som blir tatt for gitt i en bestemt kultur (Jørgensen og Philips 1999). Jeg er som forsker en del av den kulturen jeg forsker på, og derfor må jeg aktivt prøve å ikke la min egen forkunnskap eller naturlige forhold til bestemte diskurser påvirke min forståelse av de diskursene jeg ønsker å studere.

Dette gjøres best ved å diskutere og reflektere rundt denne forforståelsen i forbindelse med forskningsprosessen. Riessman (1993: 8-15) påpeker at vi ikke bare kan forholde oss til det handlingsrommet og de valgmulighetene som informantene har når de forteller sin historie, men også de valgene vi som forskere har gjennom lytting, transkribering og analyser, og til slutt de tolkningsmulighetene og valgmulighetene den som leser teksten også sitter med. "The meaning of a text is always meaning to someone" (Riessman 1993: 15).

Et viktig poeng i denne sammenhengen er at jeg gjør en eksplorerende undersøkelse. Det vil si at jeg ikke har gått inn i forskningsprosessen med forhåndsgitte kategorier, som jeg deretter har forsøkt å finne i materialet. Jeg har heller gått inn med et ønske om å oppdage hvordan byutvikling kommer til uttrykk i utsagn og tekst, og kategorisere materialet på bakgrunn av det jeg finner i forskningsprosessen. På denne måten vil min bakgrunn spille en mindre rolle. Jeg mener allikevel ikke at jeg som forsker kan befri meg fra mitt eget utgangspunkt, jeg har nødvendigvis en forforståelse av det jeg undersøker fordi jeg, som Hans Skjervheim (1957) skriver, selv er deltaker i den verden jeg studerer.

Som en aktiv samfunnsborger forholder jeg meg til temaer som befolkningsvekst og gentrifisering. Dette er aktuelle temaer som har gjort seg gjeldende i mitt materiale. Også miljø- og klimaspørsmål er slike aktuelle temaer som jeg selvfølgelig har mine meninger om i forkant av prosessen. I tillegg kommer jeg selv fra Drammens nærområde, og kjenner derfor i noen grad til Strømsø som sted. Nå bor jeg i Oslo. Jeg visste hvor Furuset lå, men jeg hadde ikke vært der før jeg begynte å jobbe med denne oppgaven. Jeg opparbeidet meg dermed kunnskap om dette stedet underveis. Dette ble også i noen grad tilfelle med Strømsø, siden det er lenge siden jeg har bodd i dette området gjenoppdaget jeg mye ved stedet underveis i prosessen.

Alt dette er en del av min fortolkningshorisont og vil være med på å prege min forståelse av de aktuelle prosessene. Gjennom en diskursanalyse minimerer jeg allikevel det problematiske med en slik forforståelse fordi, som Neumann (2001: 36) skriver, er "Diskursanalysen (...) nettopp en tilgang som tar grunnlagsproblemene på alvor". Det er en analyseform som tar utgangspunkt i å trekke fram ulike forståelser og representasjoner av et samfunnsfenomen, og søker ikke et essensielt og objektivt uttrykk for fenomenet. I tillegg gir det seg naturlig fra et

sosialkonstruksjonistisk perspektiv at jeg tar høyde for at min egen forskning også bare er én enkelt representasjon av virkeligheten.

Å løfte fram egne forutsetninger, og reflektere rundt sitt eget utgangspunkt i forbindelse med et forskningsprosjekt, er det medieforskeren Jostein Gripsrud (2007: 142-143) kaller hermeneutisk selvrefleksjon. Jeg mener at denne refleksjonen er viktig for å klare å gjøre det nære til noe fremmed; å se på det man studerer med nysgjerrighet og åpenhet, og prøve å beskrive det uavhengig av egne forutsetninger.

4.4 Etikk

Vi kan også si at en diskursanalyse blir en form for dobbelt hermeneutikk, slik Anthony Giddens (1976: 86) beskriver det. Når vi observerer sosialt liv på denne måten fortolker vi andre akørers fortolkninger av de situasjonene de befinner seg i. Dette er, som jeg har vært inne på tidligere, noe av det jeg ser på som min største etiske utfordring. At jeg fortolker informanternes utsagn, som allerede er en fortolkning av deres virkelighet, betyr at disse fortolkningene ikke nødvendigvis trenger å stemme overens. Dette vil være en nødvendig konsekvens av mitt forskerblikk på det materialet jeg har samlet inn. Thagaard påpeker at "Det er ikke mulig for forskeren ved prosjektstart å gjøre rede for den forståelsen hun eller han utvikler i løpet av prosjektet" (Thagaard 2002: 128). Jeg håper allikevel at den innsikten jeg tilfører materialet gjennom en diskursanalyse er balansert i forhold til informantens virkelighetsforståelse og det de har ment å uttrykke i intervjuene.

Jeg har også søkt å motvirke det overnevnte problemet i så stor grad som mulig ved å informere om mitt forskningsmessige og metodiske ståsted i forkant av intervjuene, i tillegg til å svare på alle spørsmål fra informantens side angående prosessen, forskningsfokus, og hvordan materialet skal brukes i etterkant. Alle informanter har også fått et informasjonsskriv om prosjektet, og mulighet til å trekke seg fra det underveis. Jeg har innhentet informert samtykke fra alle mine informanter, og alle vil få muligheten til å lese oppgaven i etterkant.

Anonymitet er et annet viktig etisk aspekt når man gjør intervjuer og bruker intervjudata i analysen. Jeg har valgt ikke å anonymisere stedene, men å beskrive Strømsø og Furuset med

alle de ulike egenskapene disse stedene har. Dette gjør jeg fordi jeg håper at oppgaven i etterkant skal kunne gi både interne og eksterne aktører nyttig kunnskap om de prosessene som foregår på stedene, og hvordan de blir forstått.

Når det gjelder informanter oppgir jeg ingen navn, noe som bør sikre den eksterne anonymiteten – at informantene ikke kan bli kjent igjen av utenforstående som leser oppgaven. Når det gjelder intern anonymitet er dette et vanskeligere spørsmål. Det er snakk om at informantene ikke skal kunne kjenne igjen hverandre. Dette er et argument for å ikke bruke stillings- eller prosjekttitler ved sitat. Jeg har endt opp med å gjøre en mellomting. Det har vært viktig for meg å si noe om *hvor* de ulike sitatene kommer fra, altså hvilke posisjoner eller grupper sitatet kan kobles til. Dette er for at analysen skal kunne være mest mulig detaljert, og dermed gi fruktbar informasjon om de prosessene som foregår. Dette har jeg veid opp mot det å ta vare på anonymiteten til informantene, og jeg har endt opp med å presisere tilhørighet og posisjon til informantene så detaljert som dette har latt seg gjøre, uten å tilkjenne stillingsbeskrivelser som ville ført til gjenkjenning.

Anonymitet er et enda viktigere tema når man gjennomfører forskningsprosjekter som behandler sensitiv og personlig informasjon. Slik jeg ser det, er ikke den informasjonen jeg har hentet fra mine informanter hverken personlig eller sensitiv, men jeg ønsker allikevel å anstrenge meg for å bevare anonymitet for å ta vare på det tillitsforholdet som finnes mellom intervjuer og informant i en intervjusituasjon. Jeg har også sendt inn meldeskjema for oppgaven til personvernombudet for forskning (NSD), og fått prosjektet bekreftet og godkjent. Dette ivaretar dermed de formelle etiske kravene knyttet til denne typen forskning.

4.5 Gangen i analysen

I kapittel fem, den første delen av analysen, identifiserer jeg diskursene som finnes i materialet og hvordan disse diskursene struktureres og skapes tekstlig. Dette kan kalles en analyse på første nivå i Faircloughs tredimensjonale modell. Teksten står i fokus, og det er den konkrete språkbruken som avgjør avgrensningen av hvilke diskurser som finnes. Denne delen av analysen holder jeg relativt empirinær, slik som Widerberg (2001: 119) beskriver i sin analyse av trøtthet. Det er for å gi materialet i seg selv plass, og se hvilke sammenhenger og

temaer som er interessante for videre analyse.

I kapittel seks vil de diskursene som presenteres i det første analysekapittelet settes i en større teoretisk og samfunnsmessig sammenheng. Her trekkes analysen opp på det tredje nivået i Faircloughs modell – det er snakk om de sosiale praksisene i og rundt de kommunikative begivenhetene. Jeg ser på hvordan stedene Strømsø og Furuset blir forstått i de ulike diskursene, og av ulike grupper og aktører. Her bygger jeg på teorier om hvordan steder kan produseres og forstås på ulike måter, og hva slags implikasjoner dette har. Fortellingen om et sted er, som Riessman (1993) skriver, en meningsskapende struktur, og den er derfor en god inngang til å studere maktrelasjoner som blir tatt som en selvfølge, eller med Bourdieus ord, symbolsk makt. Den siste delen av kapittel seks behandler diskursenes styrke og mulige dominans i det sosiale feltet.

Det andre nivået i Faircloughs modell, den diskursive praksisen, har jeg i noen grad allerede diskutert her i metodekapittelet. Jeg kommer allikevel til å trekke inn produksjonsforhold, som for eksempel sjanger, der det er aktuelt i begge analysekapitlene. Jeg kommer også inn på temaet om interdiskursivitet for å vise hvordan diskursene trekker på ulike elementer av andre diskurser.

5 Diskurser om byutvikling

5.1 Innledning

For å identifisere diskursene i teksten mener Fairclough (2003: 129) at man først må finne fram til tekstens hovedtemaer. Intervjuene og avisartiklene i mitt materiale kretser rundt de syv hovedtemaene økonomi, omdømme, klima/miljø, sosiale funksjoner, fysisk opprustning, prosess og motivasjon. Dette har gitt meg et utgangspunkt for å finne fram til det jeg mener er seks framtrædende diskurser i materialet, ved å se på hvillke perspektiver man tar i bruk når man snakker eller skriver om de ulike temaene. Jeg har funnet en markedsøkonomisk diskurs, en miljødiskurs, en livsstilsdiskurs, en nødhjelpsdiskurs, en kollektivismediskurs, og en lokal diskurs. Her er det viktig å påpeke at jeg ikke ser på diskurser som faste størrelser; de kan ikke avdekkes som en objektiv virkelighet. De produseres og reproduseres gjennom språket, og oppstår på en bestemt tid og i et bestemt rom (Fairclough 1992: 3-4). Vi kan si at de her produseres i sammenheng med de konkrete byutviklingsprosjektene på Strømsø og Furuset, og av meg som forsker.

Alle disse diskursene gjør seg gjeldende både på Strømsø og Furuset, men det er forskjell på hvordan de kommer til uttrykk på de to stedene, og hva slags rolle de har. Jeg ønsker derfor å se på hvordan de ulike diskursene forankres lokalt for å kunne si noe om variasjonene i dette bildet. Det er også forskjeller i hva slags gradnivå de ulike diskursene befinner seg på. Selv om diskursene i mitt materiale oppstår i forbindelse med de konkrete byutviklingsprosessene på Strømsø og Furuset er noen mer omfattende enn andre, og enkelte ser ut til å trekke på mer overordnede diskurser i samfunnet (Fairclough 2003: 124-125). Vi snakker her om *interdiskursivitet*. Dette er et viktig poeng fordi en diskurs som allerede har godt feste i samfunnet vil kunne stå sterkere enn mer lokalt funderte diskurser.

5.2 Den markedsøkonomiske diskursen

En sterk diskurs i mitt materiale er det jeg har kalt den markedsøkonomiske diskursen. I denne diskursen ser man på steder som konkurranseutsatte på samme måte som man forstår et

konkurransedrevet varemarked. Man har tilbud og etterspørsel, og byutvikling fungerer som et middel for å tiltrekke seg nye "kunder", som i dette tilfellet er privatpersoner eller næringsdrivende som kan tenkes å etablere seg i området. Vi ser her en tydelig parallell til Floridas (2005) tankegang om steders tiltrekningskraft og konkuransseevne, og til en entreprenørpolitisk tankegang generelt.

Noen av de ordene som går igjen i materialet i tilknytning til denne diskursen er *marked, konkurranse (mellom steder), økonomisk vekst, kapital, investering, kjøpekraft* og andre ord som på ulike måter binder byutviklingstematikken opp mot den økonomiske sfæren. Siden steder er konkurranseutsatte blir byutvikling først og fremst en prosess for å tiltrekke seg ny kapital.

Å tiltrekke seg kapital

Det er mange ulike aktører som trekker på den markedsøkonomiske diskursen på Strømsø, noe som kan være et tegn på diskursens dominerende rolle. Idékonkurransen blir i denne diskursen forstått som en måte kommunen kan vise private aktører at det foregår en endringsprosess på stedet. Man ønsker å skape trygghet for privat investering som igjen kan skape vekst i området.

Fretter (1993) skriver at den offentlige sektoren og lokale autoriteter har blitt viktige aktører for urban utvikling i Storbritannia. Han mener at dette gjelder spesielt i "upopulære" områder fordi private investorer tenderer til å søke områder hvor de er rimelig sikre på at de kan hente ut profitt. I områder som ikke har denne sikkerheten må det offentlige legge til rette for at området framstår som attraktivt for investorer. Dette stemmer godt overens med det tankegodset som finnes i den markedsøkonomiske diskursen på Strømsø.

Fokuset på privat investering på Strømsø har også sammenheng med at det er mange ulike grunneiere i konkurranseområdet, og at kommunen derfor ikke har kontroll over hele området. Det poengteres også at man har behov for privat initiativ fordi kommuneøkonomien ikke kan bære hele byutviklingsprosjektet alene på grunn av de store utviklingsprosjektene kommunen allerede har gjennomført de siste årene.

I dette perspektivet blir dermed det offentliges rolle å tilrettelegge og berede grunnen for den utviklingen man ønsker seg. Man må gjøre markedet interessert for at utviklingen skal kunne skyte fart. Vi ser denne tankegangen i en avisartikkel i Drammens Tidende, hvor Drammens ordfører Tore Opdal Hansen snakker om opprustningen av Strømsø:

Kort sagt kan vi si det slik at grovoppryddingen er gjort. Nå er forholdene lagt til rette slik at private investorer kan realisere eiendommer og planer, sier han. (Drammens Tidende 02.02.2010)

I vendingen "Nå er forholdene lagt til rette" kan vi se hvordan det offentliges rolle blir en form for tilrettelegging for å prøve å få de private utviklerne til å etablere seg. Resultatet av, og ansvaret for, utviklingen blir på denne måten skjøvet delvis bort fra de offentlige aktørene og over på private aktører.

Strømsø er per i dag preget av et lavt prisnivå på både boliger og næringslokaler sammenliknet med Drammen- og Oslo-området forøvrig. Innad i diskursen er det noe uenighet om hvorvidt dette er positivt eller negativt. Enkelte ser på de lave prisene som problematisk fordi private aktører ikke vil våge å investere i et usikkert område. Andre mener at det er en fordel med et lavt prisnivå fordi man da er konkurransedyktig i forhold til andre områder i byen og østlandsområdet for øvrig. Man ser uansett for seg at prisene kommer til å stige med de nye prosjektene som settes i gang, og flere informanter nevner gentrifisering, eller fortrengning, som en eventuell problematisk konsekvens. I den markedsøkonomiske diskursen blir dette allikevel forstått som mer eller mindre uunngåelig hvis man ikke bruker virkemidler for å holde prisene kunstig nede, noe som ikke blir sett på som veldig sannsynlig. På grunn av dette framstår markedet nærmest som naturkrefter som man er nødt til å forholde seg til, og som ikke kan kontrolleres når de først settes i gang. På Strømsø ser vi flere eksempler på en slik tankegang, som i dette sitatet fra en beboer på Strømsø:

Informant: Jeg sammenligner litt med sånn Grünerløkka var for tjue år siden i Oslo, og sånn det er nå. Det er jo veldig hipt og mye ungdom der, og jeg er overbevist om at det samme kommer til å skje her. (...) selvfølgelig, det jeg frykter er jo at leieprisene går opp, og at mye av det positive her, det som er sjarmerende, forsvinner. Men det er jo sånn det fungerer (...)

Intervjuer: Det er jo interessant at det kan være både positivt og negativt i forhold til det å...

Informant: Ja, det er en bakside. Vi har jo sett at for en to-tre år siden så ble mange av disse butikkene på Grünerløkka, matbutikker, pressa ut, også ble det

eiendomsmeglerfirmaer på alle hjørner, og det er jo ikke nødvendigvis en hyggelig utvikling det heller, men det kan man jo ikke stoppe.

Vi ser også i dette intervjuutdraget hvordan konkrete aktører i gentrifiseringsprosessen uteblir. Det snakkes om man "frykter at det samme kommer til å skje her", "leieprisene går opp" og at matbutikker blir "pressa ut", uten at det snakkes om konkrete aktører som får disse tingene til å skje. Dette kan sees som eksempler på transitive handlinger, slik det er beskrevet i teorikapittelet. Setninger konstrueres på en slik måte at en bestemt handling framstår uten subjekt. Dette kan, som jeg tidligere har diskutert, føre til at de interessene som ligger bak prosessene ikke kommer fram i lyset.

Når det gjelder en så omfattende prosess som gentrifisering kan det nok være vanskelig å gjenkjenne konkrete aktører, uten at dette er en bevisst utelatelse. Konsekvensene er allikevel de samme; en eventuell fortrenning framstår som en uunngåelig konsekvens av en prosess man selv ikke har kontroll over. Den styres av et marked uten gjenkjennelige aktører. I et sitat fra en av planleggerne bak vinnerutkastet på Strømsø ser vi hvordan man reflekterer rundt muligheten til å forhindre en slik gentrifisering, men prosessen framstår fremdeles som uunngåelig:

(...) men det er klart det blir en type gentrifisering her hvis det blir vellykket, vår strategi. Og det vil jo fortrenge de som ikke har så mye penger, det er helt vanlig, dette skjer overalt, sånn er det bare. Hvis du ikke vil at det skal skje, da må kommunen gå inn og kjøpe boliger, og leie de ut. Men det gjør man ikke i Norge per i dag, ikke som jeg vet om i hvert fall.

I den markedsøkonomiske diskursen blir også miljøtemaet og boligbygging forstått som noe som kan stimulere markedet. Utviklingen av en miljøvennlig bydel og nye typer boliger skal skape markedsinteresse gjennom å være fremtidsrettet. På denne måten kan man tiltrekke seg miljøbevisste, unge og ressurssterke mennesker, slik Drammens ordfører Tore Opdal Hansen og daværende byplansjef Jomar Lygre Langeland påpeker i dette avisutdraget:

Gårsdagens industri skal byttes ut med dagens mennesker med kunnskap og utdanning. - Det er det alle vil ha, medgir Langeland og Opdal Hansen, men de mener Drammen har alt som skal til for å lykkes med å tiltrekke seg de riktige aktørene. - I Drammen kan man i fremtiden få miljøvennlige bygg med elveutsikt i gangavstand til togstasjonen og sentrum, lokker Langeland (Drammens Tidende 16.02.2011).

Den markedsøkonomiske tankegangen kommer også til uttrykk gjennom metaforer om byutvikling som konkurranse. Tekstutdraget nedenfor er hentet fra Dagbladet, hvor ordfører Tore Opdal Hansen og Per Øyvind Mørk, daværende daglig leder i Byen vår Drammen, uttaler seg:

I følge ordføreren står de fleste norske kommuner stille eller går sakte. - I Drammen begynte vi å løpe på 90-tallet, og vi løper ennå. Vi har ikke skapt tomme skall, men arenaer for opplevelse. Og vi gir oss ikke. Vi skal løpe videre i minst 25 år til. Vi har store byutviklingsprosjekter foran oss (Dagbladet 03.07.2011).

«Bygeneral» Per Øyvind Mørk i «Byen Vår Drammen», et samarbeidsprosjekt mellom kommune og næringsliv, er en av dem som roses for resultatene. - Drammen har oppnådd enormt mye. Nå er det viktig at utviklingen ikke stopper opp. Sultne ulver jager best, sier Mørk, som etter ni år med byutvikling og omdømmebygging overlater stafettspinnen til andre i høst (Dagbladet 03.07.2011).

Ordet "løpe" blir her tatt i bruk av ordføreren når han snakker om byutvikling, og utviklingen blir på denne måten satt i en konkurransesammenheng og forstått som et løp som må vinnes. Også i det neste avsnittet ser vi hvordan ordet "Sultne ulver jager best" blir satt i sammenheng med hvordan man bør forholde seg i en byutviklingsprosess; årvåkne, på jakt og klare til å erobre nytt territorium. Også i siste setning ser vi hvordan byutvikling blir linket til konkurranse ved bruk av ordet "stafettspinnen".

Å tiltrekke seg menneskelige ressurser

Også på Furuset er det mye snakk om å få markedet *interessert*, noe som er et tydelig markedsøkonomisk perspektiv. For å få til en endring på stedet mener man at man må skape en interesse og trygghet hos private aktører, som gjør at de får et ønske om å etablere seg på Furuset. Også her kan vi dermed trekke inn Fretters tanker om stedsmarkedsføring, og hvordan dette påvirker lokalt administrasjonsarbeid. Å stimulere markedet blir også på Furuset sett på som en oppgave for det offentlige, slik det kommer til uttrykk i et intervju med en representant fra bydelsadministrasjonen i Alna:

Intervjuer: **Hva slags betydning tror du at utviklingen kan få for Furuset som sted?**

Informant: (...) det forutsetter to ting. Det ene er politisk vilje, og det andre er jo interesse fra markedet til å faktisk bygge og utvikle dette området etter de prinsippene som man legger til grunn. Jeg tror vel at det vil ta noen år før interessen i markedet er sterk nok til å skape en ordentlig interesse blant utbyggere for

Furuset. (...) Samtidig så tror jeg at Furuset trenger et offensivt offentlig program også. Det må være noen.. bjellesauer, som drar i gang utviklingen her, og som bidrar til å skape følelsen av at "her skjer det noe", og her ligger det til rette for noe som vil øke Furusets attraktivitet i forhold til hvordan det er nå, blant de som skal kjøpe bolig, eller etablere næring.

I tillegg til næring snakkes det altså om hvordan man skal legge til rette for å tiltrekke seg privatpersoner med ønske om å bo på Furuset. Her blir omdømme og omdømmebygging sett på som viktige virkemidler. En beboer fra Furuset uttrykker det på denne måten:

Jo, jeg tror sakte men sikkert at omdømmet blir bedre. Hvis det hadde vært sånn at ti familier i din alder, som har små barn kunne tenke seg at "her flytter vi sammen", (...) for det er et veldig ålreit område med grøntområder, velfungerende bibliotek, idrettsanlegg, nærhet til marka, og det er jo veldig kort vei til sentrum. Så det er mange ting som gjør at unge familier burde kunne trives her. Så det viktigste er på en måte å få folk til å "Ja, vi flytter til Furuset", "Nei, ikke Holmås". Nybakt pappa: "Jeg vil flytte til Furuset, for der har jeg det best". Noen sånne, så er man i ferd med å kunne gjøre noe. Det tror jeg vil være det viktigste å gjøre med omdømmet (...).

Her ser vi hvordan det å tiltrekke seg nye mennesker blir koblet sammen med stedets konkurransevne med andre steder. Dette er et viktig trekk i den markedsøkonomiske diskursen. Når det gjelder omdømme og muligheten til å styrke dette for å tiltrekke seg nye mennesker og investorer, så ble denne kausaliteten også snudd på hodet i noe av datamaterialet fra Furuset. Det ble pekt på idékonkurransen og andre tiltak som var satt i gang på stedet som en mulighet for at også omdømmet kunne bedre seg, på bakgrunn av den positive oppmerksomheten dette skapte.

Den positive holdningen til vekst i den markedsøkonomiske diskursen handler også om å tilføre området mer kjøpekraft, som igjen vil kunne stimulere handelen i området. Som en representant fra Plan- og bygningsetaten uttalte det: "Ja, det handler også ganske enkelt om å få inn mer kjøpekraft der oppe, som holder næringen i live".

5.3 Miljødiskursen

En annen sterk diskurs i materialet er miljødiskursen. Her råder fagkunnskap, og byutvikling med miljøfokus forstås som en nødvendig og viktig utvikling. Denne diskursen kommer til syne først og fremst hos de aktørene som planlegger utviklingen, og ikke hos de lokale

aktørene. Miljøvennlig byutvikling får her verdi som noe fremtidsrettet, nytt og moderne. Dette kan vi blant annet se gjennom bruken av ordene *fremtid*, eller *fremtiden*, i denne diskursen. Fairclough (2003: 124) påpeker at diskurser kan representere *mulige* verdener, like gjerne som hvordan man ser på den faktiske verden. Slike representasjoner er gjerne knyttet til et ønske å endre samfunnet på bestemte måter. Dette kommer tydelig fram i miljødiskursen, man får et fokus på det som skal komme, og hvordan man skal tilpasse seg og legge til rette for en fremtidsrettet utvikling. Dette er en sterk diskurs på den måten at den ser ut til å legge mange av grunnprinsippene for hvordan byutviklingen skal foregå både på Strømsø og Furuset. Diskursens relative utbredelse er allikevel ulik på de to stedene, og miljøargumentene kommer tydeligere fram i materialet på Strømsø enn på Furuset.

Framtidens bydel

Av aktørene på planleggingssiden på Strømsø forstås en miljøvennlig utvikling som den riktige måten å foreta byutvikling på. Diskursen bygger i stor grad på fagkunnskap, og kan derfor tenkes i noen grad å henge sammen med trender i fagmiljøet. En planlegger bak vinnerforslaget på Strømsø sier angående hovedfokus i utviklingen at "(...) nå tenker jeg jo bærekraftig utvikling, fordi prosjektet handler om det, og all planlegging BØR handle om det også".

På Strømsø møter miljødiskursen allikevel en del motstand, og kanskje særlig fra den markedsøkonomiske diskursen, slik vi ser i dette intervjuutdraget fra en representant fra næringslivet i Drammen:

Da tenker jeg på miljøbiten, fordi det offentlige har jo satt opp en del bygg her nå i Drammen, og vil sette opp flere bygg, i FutureBuilt-standard, men vi registrerer at eiendomsutviklere for øvrig, privateiendomsutviklere, har veldig lite til overs for dette FutureBuilt-opplegget. Det er veldig kostnadsdrivende, og de skal jo til syvende og sist selge prosjektene sine TIL noen. Så faren er jo naturligvis at vi kanskje flatter oss litt for mye med grønn dusk i lua til at vi er interessante nok for investorer og eiendomsutviklere i området. Og i hvert fall sånn som kommuneøkonomien ser ut nå, så er vi jo helt avhengige av private investorer som lager denne bydelen. Drammen kommune kan mene hva de vil om hva de ønsker med denne bydelen, men de er helt avhengige av at det er private investorer som gjennomfører planen kommunen ønsker. Og den tror jeg de i liten grad ønsker å gjennomføre med en så grønn profil som kommunen, eller vinnerutkastet, i utgangspunktet sier, og som kommunen jo støtter opp om på mange måter.

Her ser vi hvordan enkelte som knytter seg opp mot den markedsøkonomiske diskursen yter motstand mot miljødiskursen fordi man legger ulik mening i hva som er riktig utvikling. Motstanden og uenighetene mellom de ulike diskursive ståstedene kan på denne måten sees som forsøk på å legge en bestemt mening i det samme begrepet; det konkurreres om sannheten.

I materialet fra Strømsø påpekes det også flere steder at miljøprofilen står i et konfliktforhold med overlevelsesmulighetene til det eksisterende næringslivet. I denne sammenhengen snakkes det først og fremst fra den lokale diskursen, og det grønne fokuset i miljødiskursen blir definert som problematisk i stedet for et gode. Dette kommer blant annet fram i en uttalelse fra daglig leder Paal Engebretsen i Engebret sko, en veletablert butikk som ligger i en av hovedgatene i Strømsø bydel:

Jeg synes det er positivt med byutvikling, men jeg er svært skeptisk til å stenge av gater inn til sentrale deler av sentrum. (...) I dag har vi kunder som parkerer på gata fordi de synes det er for langt å gå fra parkeringen i bakgården (...) (Drammens Tidende 10.11.2010).

På planleggingssiden blir derimot miljøtiltakene omtalt som positive. En av arkitektene bak vinnerforslaget uttaler at en slik profil vil føre til at innbyggere og tilreisende kan " (...) nyte godt av at Strømsø blir grønnere, og at gatene blir mer for menneskene enn for bilene" (Drammens Tidende 22.04.2010). Denne tanken om at mennesker bør prioriteres framfor biler er en sentral tanke i miljødiskursen på Strømsø, og derfor står også kollektivtrafikk og nye mobilitetssystemer sentralt i diskursen. I intervjuet med en av planleggerne bak vinnerforslaget på Strømsø understrekes det at "(...) det er så utrolig viktig at den mobilitetssaken er på plass, fordi hele resten av strategien (...) har så mye med bruk av rom å gjøre. Så vi vil ha biler, men de skal ikke fortrenge menneskene i bydelen". Drammens ordfører snakker også om trafikksituasjonen på Strømsø og fordelene med en miljøvennlig utvikling i et intervju med Drammens Tidende:

I lang tid har det vært godt trafikkert gjennom Strømsø sentrum, Opdal Hansen mener nå at det er på tide å sette menneskene i fokus, og la bilene komme i andre rekke. – Se deg rundt i dag. I dag ser du Strømsø sentrum som preges av biler og parkeringsplasser. Bilene er ikke bare i fokus, de har tatt over sentrumsområdet her på Strømsø, sier ordføreren mens trafikklydene skaper en jevn dur i bakgrunnen. Nå mener han det går mot en ny epoke der menneskene skal bestemme hvor trafikken skal gå, og ikke omvendt (Drammens Tidende 15.08.2009).

Gjennom slike uttalelser får byutviklingen i denne diskursen verdi som noe som kan begrense de negative konsekvensene av for mye trafikk. Skillet som dras mellom mennesker og biler er også et viktig poeng her. Bydelen skal tilrettelegges for mennesker – ikke for biler. Dette er interessant fordi man utelater det faktum at det også er mennesker som kjører biler. Med andre ord ville det nok vært mer presist å si at man ønsker å tilrettelegge for de menneskene som ønsker å leve uten bil i sentrum, og ikke for de som ønsker å bruke bil der. Man tilrettelegger for én bestemt type mennesker, men gjennom transitive handlinger som utelater subjektet i setningene blir denne prioriteringen av bestemte interesser nedtonet, og utsagnet framstår heller som et utspill mot for mye trafikk og forurensing, noe det er vanskelig å si seg uenig i.

Noen av de ordene som går igjen i miljødiskursen er *bærekraftig*, *miljøvennlig*, *klimaeffektiv*, *klimanøytral* og *energieffektiv*. Dette er ord som forbindes med de fagmiljøene som er inkludert i prosessene, som arkitektur og byplanlegging, og på denne måten knyttes miljødiskursen opp mot en overordnet faglig diskurs. Vi kan se dette som et eksempel på standardiserte utsagn. Thagaard (2002) skriver at "Ulike miljøer har gjerne utsagn eller talemåter med en felles betydning for dem som bruker uttrykket. Ved å benytte uttrykksformer som er typiske i et miljø, kan fortelleren begrunne og rettferdiggjøre handlingene sine" (Thagaard 2002: 126). Vi kan også se dette som et eksempel på interdiskursivitet; det trekkes på elementer av en etablert fagdiskurs og en overordnet miljødiskurs for å underbygge de aktuelle argumentene. I miljødiskursen er det også fokus på atferdsendring og læring i forbindelse med byutvikling. Dette kan også henge sammen med at miljødiskursen er drevet av fagkunnskap, og man ønsker å "utdanne" beboerne. En av planleggerene bak vinnerutkastet forklarer det på denne måten:

Vi ønsker å vise dem kvalitetene de KAN få. At det blir litt lettere å si at "okei, da har jeg bilen min i parkeringshus og ikke i gaten, fordi da kan barna bare løpe ut, og jeg kan sitte ute, og det er faktisk koseligere å gå til stasjonen om morgenen". Og så etterhvert skjønner de at det er bilutleie som ligger veldig godt til rette for dem, som de kan leie en helg de skal kjøre, eller hvis de må kjøre noe stort. Du får andre kvaliteter. Å få øynene opp for det, det er viktig for oss.

Fagkunnskap synes å være mer gyldig enn lokalkunnskap i byutviklingsprosessen, noe som er med på å gi miljødiskursen noe av sin relative styrke. Dette kan bygge på fagkunnskapens mulighet til å rettferdiggjøre handlinger slik Thagaard skriver over, eller som et utslag av

symbolsk makt slik Bourdieu definerer det. Det ser uansett ut til å være et spenningsforhold mellom lokalkunnskap og fagkunnskap i byutviklingsprosessene, og her finner vi også utgangspunktet for mye av motstanden mot prosjektene. Dette kommer jeg tilbake til senere i analysen.

Å bygge tett rundt et kollektivknutepunkt er også et viktig argument for utviklingen i miljødiskursen på Strømsø. Dette er premisset for å få til en miljøvennlig bydel. Dette er som vi har sett også temaer som står i fokus i den markedsøkonomiske diskursen, og i kollektivismediskursen som jeg skal diskutere lenger fram i kapitlet. Når dette fokuset i utviklingen har støtte i flere diskurser er det grunn til å tro at en slik strategi vil stå sterkt i utviklingsprosessen.

Den miljøvennlige drabantbyen

Også på Furuset står miljødiskursen sterkt på planleggingssiden, slik som vi ser i dette sitatet fra en representant fra Plan- og bygningsetaten:

(...) det (klimaeffektiv byutvikling) blir et tema som vil være viktig i ALLE prosjektene framover; det er ikke et spesielt tema lenger. Det er mer sånn som universalutforming, at alt skal være tilgjengelig for rullestolbrukere, det er ikke noe spesielt – det bare gjelder overalt. Akkurat som klimaeffektiv byutvikling.

Selv om det er stor enighet om miljøfokus på planleggingssiden, snakker også disse aktørene delvis ut fra en markedsøkonomisk diskurs som kan svekke miljøfokuset. På samme måte som på Strømsø framstår den markedsøkonomiske diskursen som en etablert tankegang, mens miljødiskursen framstår som noe nytt – noe man ønsker skal kunne fungere, men ikke er helt sikre på enda. Dette blir tydelig i et annet intervjuutdrag fra Plan- og bygningsetaten:

(...) det er like greit å kjøre til Strømmen eller Stovner eller Lambertseter som å kjøre til Furuset Senter, og det er jo.. klimaeffektiv byutvikling.. man kan jo håpe at folk går, men at folk går og kjøper fem handleposer, og så skal gå den turen hjem, det er ikke der verden er nå (...).

Også på Furuset er fortetting en viktig del av miljødiskursen. Det er også den delen av diskursen som ser ut til å møte mest motstand. På Furuset gjelder dette fortetting generelt, men spesielt utbygging av grøntområder. Ben Borgen fra Gransdalen skriver i et innlegg i

Aftenposten Aften at Furuset brukes som "en ny prøveballong for fortetting" (Aftenposten Aften 19.01.2011). En slik direkte motstand uttrykkes imidlertid ikke i nyhetsartikler eller lederartikler i avisene, det legges ingen institusjonell tyngde bak det.

Til tross for disse eksemplene er ikke miljødiskursen på langt nær så framtrædende på Furuset som på Strømsø. I vinnerforslagets skisse, og i utlysningen av idékonkurransen, skrives det riktignok om nye mobilitetsløsninger, kollektivtrafikk og nye energiløsninger, men det fokuseres ikke mye på dette hverken i avisartikler eller i intervjuer på Furuset. Dette kan ha sammenheng med at miljøproblematikk, trafikk og parkering allerede har vært et diskusjonstema på Strømsø i flere år. Strømsø blir oppfattet som et svært trafikkbelastet område, hvor parkering i tillegg opptar store tomter i bydelen. Selv om Groruddalen i sin helhet gjerne blir oppfattet som trafikkbelastet, blir allikevel stedet Furuset oppfattet som et relativt grønt område, og vi kan dermed se for oss at andre argumenter for byutvikling vil være viktigere her.

5.4 Livsstilsdiskursen

I sammenheng med miljødiskursen har jeg også identifisert en noe mindre diskurs som jeg har kalt livsstilsdiskursen. Denne er inspirert av den diskursen Jonny Aspen (2005) mener å finne i forbindelse med gentrifiseringsprosesser i Oslo. Den overlapper på mange måter med miljødiskursen, men jeg har allikevel valgt å skille den ut som en egen diskurs fordi den har et litt annet fokus. Her er det snakk om hvordan man opplever det som naturlig å bo og leve i dagens samfunn, og at utviklingen skal tilpasses en slik levemåte.

Diskursen preges i stor grad av et fokus på urbane kvaliteter. Tankegangen innebærer på samme måte som miljødiskursen et fokus på tett bebyggelse, mulighet for gangavstand til nødvendige fasiliteter, godt kollektivtilbud og nedbygging av privatbilismen. I tillegg finner vi i livsstilsdiskursen et fokus på verdier som et urbant og levende bymiljø, og en revitalisering av byrommet. Vi kan også knytte denne tankegangen til entreprenørpolitikk. Hubbard (1996: 1444) påpeker at byrom i dag blir styrt mer i retning av forbruk enn av produksjon, og at man legger til rette for bestemte fritidsaktiviteter og en bestemt livsstil.

Å gjenopplive en bydel

Å skape nytt liv på stedet gjennom byutvikling er et hovedfokus i livsstilsdiskursen på Strømsø. Dette kommer tydelig fram i intervjuet under, hvor en kommunal representant som jobber med byutviklingen på Strømsø uttaler seg:

Veldig mye av den transporten vi driver med, det er fritidstransport og butikk. Så hvis du i stedet for å kjøre bil til kjøpesenteret og handle i bötter og spann én gang i uka kjøper med deg litt på vei hjem fra jobben. (...) du kjøper et brød og melk og det du trenger, ikke sant. Og da går du inn i den samme butikken, og du treffer de samme menneskene, og så blir det et sånt mønster du begynner å kjenne igjen, og du blir en del av. Det er jo ikke hyggelig å bruke mange timer hver dag på å sitte inne i en bil og kjøre på en ødslig vei, ikke sant? For de timene vil du bruke på andre ting. (...) så det må bli tettere fordi det rett og slett må bo flere folk her, og arbeide flere mennesker her, for ellers så blir det ikke noe liv, ellers så blir det ikke noe hyggelig.

Vi ser også her hvordan man i livsstilsdiskursen ser på fortetting som en måte å skape dette levende bymiljøet på. En tett by er lik en levende by. Også livsstilsdiskursen bygger dermed opp om fortetting som et viktig fokusområde i byutviklingsprosessen. I intervjuet med en av planleggerene bak vinnerutkastet på Strømsø kommer dette til syne:

(...) for byen er jo den viktigste strategien fortetting, og en grunnleggende endring i hvordan mobilitet foregår, og det fører til at vi er i stand til en revitalisering av byrommet. Det er det viktigste i strategien.

I bruken av ordet "revitalisering" ligger det også et premiss om at Strømsø på et tidligere tidspunkt var levende, men ikke lenger er det. Byutvikling skal fungere som et middel for å vekke bydelen til live igjen. For å få til en slik "gjenoppliving" av stedet snakkes det blant annet om restauranter, caféer, kino, kulturelle møteplasser og handel. På Strømsø ønsker man å beholde mindre næringsdrivende, men også stimulere mer kommersielle aktører til å etablere seg.

På samme måte som i miljødiskursen bygges det også i livsstilsdiskursen opp under tanken om å "muliggjør(e) et liv uten bil i bydelen", slik en av planleggerne bak vinnerutkastet beskriver det.

Et sentrum utenfor sentrum

På Furuset ønsker man også å skape nytt liv, og livsstilsdiskursen er her veldig tydelig i

materialet. "Målet er å utvikle Furuset fra et senter til et sentrum" (Akers Avis Groruddalen 30.06.2010), slik enhetsleder i Plan- og bygningsetaten Målfrid Nyrnes uttaler det i et intervju. "Fra senter til sentrum" er også tittelen på idékonkurransen på Furuset. Å skape en sentrumsfølelse også utenfor Oslo sentrum er et viktig argument for byutviklingen i denne diskursen. Urbane kvaliteter trekkes fram som viktige for livet på stedet. I et intervju med en representant fra bydelsadministrasjonen i Alna beskrives "den grå aksen" (det urbane og bymessige preget som vinnergruppen ønsker å innføre på Furuset) som et positivt bidrag til stedet:

Jeg synes jo at dette bidraget til A-lab er veldig interessant, altså det som fikk førstepremie. Måten de tenker denne aksen; den grønne og den grå aksen, og det å forene og utvikle Furusetområdetets grønne kvaliteter med en akse som på en måte gir en mer bymessig fornemmelse.

Også på Furuset blir handel forstått som et viktig premiss for dette urbane livet. Her snakkes det mye om en gjenoppliving av Furuset Senter, som per i dag bare har noen få åpne butikker. En av arkitektene bak vinnerforslaget snakker også mer generelt om å få handelen ut i gatebildet i sentrum:

(...) når det da blir flere mennesker så er det også naturlig at man får en mer.. bysituasjon, handlesituasjon, hvor egentlig alt skjer mer horisontalt, at du går rett inn fra gateplan, ikke sånn som man ser i dag at det er litt parkering oppe og nede. Det er veldig vertikalt, folk forsvinner, og det gjør at menneskemengden egentlig ikke gjør noe for fellesrommet. (...) så vi ser for oss at mye av handelsvirksomheten kan foregå mer i en bygate, og så kan man jo også se for seg at senteret får mye mer ekstroverte fasader enn hva det har nå.

Det poengteres også, på samme måte som på Strømsø, at kulturtilbud er viktig for at det skal skapes liv på stedet. I tillegg kommer nærhet til marka fram som et viktig fokus i livsstilsdiskursen på Furuset. Urbane kvaliteter og natur skal møtes slik vi så i sitatet om de to aksene. Denne nærheten til naturen framstår som en viktig kulturell verdi og inkluderes naturlig både i en urban og norsk livsstil slik som i dette sitatet fra en representant fra Plan- og bygningsetaten:

(...) så er det vinnerforslaget; det den gruppa har vært veldig opptatt av har vært tanken om at Furuset kan være... kall det "Sognsvann". Det er et veldig dyrt forslag, med det grønne lokket som går ned fra østmarka, men det er jo typisk sånn som jeg tror.. alle nordmenn ville forstått at her BOR du i østmarka på en måte (...).

5.5 Nødhjelpsdiskursen

I nødhjelpsdiskursen blir byutviklingen forstått som noe som kan hjelpe et nærmest katastroferammet område. Motivasjonen for byutvikling både på Strømsø og Furuset bygger i dette perspektivet på det man ser som stedenes *behov* for en omfattende endring. Det trekkes her på en form for moralsk diskurs, og man gir styrke til argumentene gjennom interdiskursivitet. Denne diskursen ser ut til å være en sterk motivasjon for utviklingen på begge steder, og preger spesielt byutviklingsarbeidet på Furuset.

Byutvikling som løsning på... trafikkproblemer

Nødhjelpsdiskursen tar litt forskjellig form på de to stedene. På Strømsø er det hovedsakelig fokus på det fysiske miljøet. Forfalne bygninger, åpne tomter og trafikkproblemer utpeker seg som utfordringer, og det fysiske opprustningsarbeidet blir i denne diskursen det viktigste i utviklingen. En lokalpolitiker i Drammen understreker det på denne måten:

Det viktigste med hele greia er å få en opprydning av det hele, det er jo veldig rotete der, mye blanding. (Det er viktig) å få en helhet da, for å si det sånn.

I Drammens Tidende uttaler daværende rådmann i Drammen at "Opprustningen har vært helt nødvendig. Stoltheten blant drammenserne og gleden over å bo i en estetisk vakker by, forsvaret det høye investeringsnivået" (Drammens Tidende 07.11.2007), og i Dagbladet den 3. juli 2011 uttaler Drammens ordfører at "Strømsø (...) «skriker etter utvikling»".

Alle disse utsagnene understreker *behovet* for utvikling på Strømsø. Metaforbruken om at området "skriker etter utvikling" fungerer også som et fysisk bilde på hvor akutt situasjonen er – skriking forbindes gjerne med ekstreme situasjoner; man må komme til øyeblikkelig unnsetning. Drammens ordfører bruker også andre metaforer om byutviklingen, som en medisinsk metafor i dette tilfellet:

Nå befinner vi oss i hjertet av Strømsø, nå har det byutviklingsmessig infarkt, men det skal vi gjøre noe med, sier han bestemt (Drammens Tidende 15.08.2009).

Her beskrives en del av Strømsø som bydelens "hjerne", noe som forbindes med liv. Denne metaforen forbinder byutvikling med det å skape eller opprettholde et levende bymiljø. Her trekkes det dermed både på nødhjelpsdiskursen og livsstilsdiskursen. Metaforen om "infarkt"

sier igjen noe om hvor alvorlig man mener at situasjonen på Strømsø er, og hvor akutt behovet er for å gjøre noe med det. Det er nettopp det akutte i nødhjelpsdiskursen som ser ut til å legitimere at man gjør endringer i området.

På grunn av fokuset på det fysiske miljøet i nødhjelpsdiskursen på Strømsø blir denne diskursen også ofte møtt med argumenter om at man fokuserer for mye på fasade versus innhold. I nødhjelpsdiskursen møter man disse argumentene med å si at en endring av det fysiske miljøet, eller det offentlige rom, nettopp kan være et middel for å skape et ønsket sosialt liv på stedet. Dette er en generell idé i en entreprenørpolitisk tankegang. Man kan tilføre nye kvaliteter i hverdagen til de som bor i området, slik en kommunal representant poengterer i dette utdraget:

(...) for den offentlige virkeligheten er også en del av din hverdag, den er en del av ditt liv, og du er medeier i den. I tillegg så viser den at det offentlige BETYR noe, at fellesskapet betyr noe. Så den er både med på å bygge samfunn, få deg til å føle deg som en del av et fellesskap, og til å tilføre kvaliteter i livet ditt som gjør at du kan se ut over det du har hjemme, og kanskje orientere deg i helt nye retninger.

Byutvikling som løsning på... sosiale problemer

På Furuset er det også i nødhjelpsdiskursen et fokus på fysisk opprustning, men først og fremst på byutvikling som en løsning på sosiale problemer. Furuset blir i materialet omtalt som "en av Oslos mest utskjelte drabantbyer" (Aftenposten A-magasinet 28.01.2011). Man fokuserer derfor på utviklingen som noe stedet i seg selv har behov for på grunn av de utfordringene som finnes der. En representant fra bydelsadministrasjonen i Alna reflekterer rundt tematikken i de to intervjuutdragene under:

På Furuset er det endringer i levkår og befolkningssammensetning som over tid kan gjøre at den sosiale bærekraften, eller den sosiale kapitalen, i området blir for svak, at folk har nok med seg selv og sitt, og ikke i så stor grad kan bidra inn i borettslag, idrettsforeninger; fellesskap som man jo er avhengig av for at et lokalsamfunnet skal fungere. Og en økende del av de som blir boende her har opphopning av egne levkårsutfordringer. (...) jeg tror nok det er snakk om en kombinasjonen av levkårsutfordringer og mangfoldsutfordringer, i den forstand at det er mange fra forskjellige land her, og kanskje også en tendens til at de mest ressurssterke flytter videre (...).

Jeg tror nok at Furuset tidligere har hatt et rykte og et omdømme som har variert litt, men som i en periode har vært knyttet til bråk i ungdomsmiljøet, kriminalitet, B-gjengen... altså hvis du googlet Furuset for en del år siden ville du få opp den type ting. Hvis du googler i dag

tror jeg du får et noe mer variert og positivt bilde. Så vi har nok tenkt sånn at det å bidra til å stabilisere og snu en utvikling på Furuset vil være viktig for hele Alna.

At byutviklingen blir en mulighet til å ta tak i stedets utfordringer er spesielt tydelig på Furuset fordi stedet er utvalgt av bydel Alna som deres *områdeløft* i Groruddalssatsingen. En av arkitektene bak vinnerforslaget framhever også Furusets utfordringer som noe av utgangspunktet for at de ønsket å delta i konkurransen:

Så er det jo også en spennende oppgave fordi det er en del av Oslo som er... kan man kalle det uglesett... Det området som man kanskje ikke kjenner så godt til, men som mange har mye meninger om allikevel. (...) så det er spennende å gå inn i oppgaver som er, ikke helt enkle, altså ikke helt opplagte.

Noe av bakgrunnen for interessen i å utvikle Furuset ligger altså i nødhjelpsdiskursen, hvor Furuset blir sett på som en *utfordring*. Ved at det fokuseres på sosiale utfordringer i nødhjelpsdiskursen blir det å tiltrekke seg mennesker med ressurser også et viktig tema, slik det blir påpekt av en beboer på Furuset:

Men det må en utvikling til. (...) vi trenger påfyll av god sosial kapital, mennesker som har utdannelse, og som kan tenke seg å bo her, uavhengig av hva slags etnisitet de har. Sånn at hvis man kan få til det gjennom en fortetting, gjennom bygging av utdannelseinstitusjoner, nye arbeidsplasser, morsomme boformer og leiligheter, så er jeg for det. Men hvis det skulle være sånn at man bare styrker det eksisterende bomønsteret, og det grunnlaget som er nå, så er jeg fullstendig i mot det.

Ønsket om å tiltrekke seg en ressurssterk befolkningsgruppe i nødhjelpsdiskursen henger tett sammen med den markedsøkonomiske diskursen hvor man prøver å gjøre stedet attraktivt for en bestemt gruppe, blant annet gjennom fortetting og nye boligstrukturer. Man ønsker særlig å tiltrekke seg unge mennesker og småbarnsfamilier, som det også påpekes fra bydelsadministrasjonen i Alna:

Jeg tror det som på sikt vil kunne være med å utvikle den positive bærekraften her oppe er at det kommer mer folk. Vi har formulert det sånn at vi tenker at Furuset må bli et sted som folk faktisk kan tenke seg å bo. Ikke at de SKAL bo her, men når de tenker på "hvor skal jeg bosette meg i Oslo" (...), at det å tenke Furuset eller Lindeberg, eller Haugerud kan være et like naturlig valg for unge folk i dag.

Vi ser her hvordan nødhjelpsdiskursen også underbygger fortetting som et viktig tema i byutviklingen fordi dette her forstås som en mulig løsning for stedet. Selv om denne

tankegangen er mest tydelig hos de informantene som hører til på planleggingssiden, forholder de lokale informantene seg som vi ser også til en slik tankegang. Enkelte snakker om byutviklingen som en god mulighet til å gjøre noe med det man oppfatter som utfordringer på stedet.

5.6 Kollektivismediskursen

Den neste diskursen har jeg valgt å kalle kollektivismediskursen. Denne er ikke fullt så utbredt i materialet som de foregående diskursene, men fungerer allikevel som et sterkt argument for byutviklingsprosessene. Grovt sagt kan vi si at kollektivism er et perspektiv hvor man tar hensyn til fellesskapet før individet. En marxistisk tankegang kan fungere som en illustrasjon på dette, selv om dette er et ytterpunkt i denne sammenhengen.

Det jeg har kalt kollektivismediskursen er en tankegang hvor byutvikling får mening ut fra storsamfunnets behov. Behovene for nye boliger og arbeidsplasser i Norge generelt, og i Oslo- og Drammensområdet spesielt, blir framhevet framfor mer lokale behov på Strømsø og Furuset. På denne måten vil et kollektivt behov i samfunnet legitimere den lokale utviklingen.

Strømsø – strategisk for Drammens utvikling

I kollektivismediskursen på Strømsø forholder man seg først og fremst til den generelle befolkningsveksten i Drammensregionen og det behovet dette gir for nye boliger og arbeidsplasser. Man forholder seg til prognoser for befolkningsøkning i tiden framover basert på den statistiske økningen man har sett de siste tiårene. Dette er en uttalt motivasjon for utviklingen i denne diskursen; Strømsø må ta sin del av veksten, slik det påpekes av styreleder i Union Eiendomsutvikling i dette avisutdraget:

For å møte en vekst (på) opp til 80.000 drammensere innen 2030 er man også avhengig av å henge med i antall jobber. 10.000 må til for å møte befolkningsveksten. Disse to henger meget nøye sammen, påpeker Per Bomann-Larsen, administrerende direktør i Selvaag Eiendom og styreleder i Union Eiendomsutvikling (Drammens Tidende 16.02.2011).

På grunn av Strømsøs strategiske egenskaper, som beliggenhet og åpne tomter, snakkes det også om Strømsø som et spesielt passende sted for vekst, og et naturlig utgangspunkt for byutvikling. Sentralitet blir trukket fram som en viktig egenskap; Strømsø har jernbanestasjon

og er en sentrumsbydel hvor det er gangavstand til det meste. Kvaliteten som ligger i Strømsøs nærhet til andre sentrale områder i Drammen blir også trukket fram.

I kollektivismediskursen blir Strømsø også sett på som strategisk for hvordan Drammen by og Drammensområdet fortsetter å utvikle seg. Det blir viktig å utvikle Strømsø fordi bydelen er en del av Drammen sentrum. En kommunal representant påpeker at man allerede har rustet opp Bragernes, og nå har turen kommet til Strømsø:

Intervjuer: Ja, hvorfor var det Strømsø dere ville utvikle?

Informant: Fordi det har vært investert mye på Bragernes, og nå hadde man da planer om å ruste opp torget her, og da er det en veldig fin anledning til å la dette utvikle seg videre. Og så er det å gi Strømsø litt oppmerksomhet som et eget og selvstendig prosjekt. Skille det fra Bragernes og si "Dette er faktisk litt spesielt". Så der er jo FutureBuilt flott med sin energiprofil da, for Strømsø har jo vært litt steungen i forhold til Bragernes, og da er det veldig fint å kunne gi den en ny, skarp, og moderne profil.

Man kan si at opprustningen av Strømsø blir strategisk viktig for å kunne kalle hele utviklingen av Drammen for vellykket. I tillegg ser vi hvordan det trekkes på miljødiskursen; man ønsker å gi Strømsø noe "eget", å gjøre bydelen til et forbildeprosjekt for moderne og miljøvennlig byutvikling.

To fluer i en smekk – Furuset's ansvar og mulighet

På Furuset er det også snakk om at stedet må ta sin del av en forventet vekst, og denne veksten er mye av grunnen til at byutvikling forstås som viktig og nødvendig i kollektivismediskursen. Her forholder man seg til en forventet befolkningsvekst i Oslo-området, noe som kommer fram i de to intervjuutdragene under, det første fra en av arkitektene bak vinnerforslaget, og det andre fra en representant fra Plan- og bygningsetaten:

(...) når Oslo skal utvides mot 2030 med 200 000 flere innbyggere, så ligger det jo også i oppgaven her å fortette.

(...) samtidig er Oslo i en vekstsituasjon der vi egentlig må se med lupe etter steder hvor man KAN fortette. Hvor er det lurt å fortette? Og her prøver man da å slå to fluer i en smekk, og bruke fortettingen til oppgradering også.

Disse sitatene viser hvordan en forventet befolkningsvekst blir et viktig argument for å utvikle Furuset, og hvordan fortetting blir forstått som en god måte å gjøre dette på. Dette kan

sammenliknes med hvordan fortetting sees på som riktig måte å foreta en miljøvennlig byutvikling på i miljødiskursen. I kollektivismediskursen blir også Furuset sett på som et spesielt godt egnet område for fortetting på grunn av de egenskapene stedet har som kollektivknutepunkt, med direkte T-banelinje til Oslo sentrum, og en eventuell videreutvikling av T-baneforbindelsene i området. Dette blir påpekt av en representant fra bydelsadministrasjonen i Alna:

Det er noen elementer her som er kjempeviktige, og det ene er å fortette ved et kollektivknutepunkt for å utnytte Furusets potensiale. Her har du jo T-banestasjonen, og de utreder nå en forlengelse av linje 2 fra Ellingsrudåsen videre gjennom Lørenskog til A-hus (Akershus universitetssykehus) (...), og å bygge sammen linje 5 og linje 2 fra Økern, over dalen, og til Breivollbyen som planlegges som et nytt byområde.

En representant fra Plan- og bygningsetaten påpeker også hvordan uutnyttede arealer og tomter i området gjør det til et strategisk viktig sted i denne sammenhengen. "(...) vi har ikke noe jomfruelig grunn å ta av i Oslo, så da er det jo Groruddalen som har størst potensiale".

5.7 Den lokale diskursen

I den lokale diskursen er lokalkunnskap og kjennskap til stedet viktig, og fungerer som utgangspunkt for hva man ser på som en god utvikling av stedet. En tilhørighet til stedet kommer tydelig fram, og byutvikling er i hovedsak snakk om å ta vare på, og videreutvikle, det man ser på som stedets kvaliteter. Den lokale diskursen er en omfattende diskurs i materialet, og mange ulike aktører bidrar til å produsere denne diskursen. Den ser allikevel ikke ut til å ha særlig stor gjennomslagskraft i byutviklingsprosessen, den er ikke av de *sterkeste* diskursene i materialet.

Verneverdige bygg og næringer

Den lokale diskursen på Strømsø har et tydelig bevaringsfokus. Man ønsker å ta vare på de gamle og karakteristiske byggene i bydelen, og er redde for en omfattende riving som resultat av byutviklingen. I denne diskursen er det også fokus på bydelens flerkulturelle næringsliv, og viktigheten av å beholde dette. Man ønsker å "bevare Strømsøs sjel" (Drammens Tidende 22.04.2010) som ordføreren uttaler det i Drammens Tidende. For å få til dette diskuteres det blant annet muligheten av å etablere et basarhus for de mindre næringsdrivende på Strømsø,

men de fleste som driver handel i området frykter allikevel en prisøkning og en form for gentrifisering med den utviklingen som planlegges. I en nyhetsartikkel fra Drammens Tidende framstilles det på denne måten:

Kjøtthandler Kerem Kacar synes det høres både vel og bra ut. Selv er han bekymret for at bydelens særpreg vil forsvinne, og sammenligner det med bydeler i Oslo der innvandrere- og nisjebutikker er erstattet av store kjeder. – Tiden får vise hvordan det går, men jeg er redd for en slik utvikling, sier Kacar (Drammens Tidende 10.11.2010).

Perspektivet i diskursen er som vi ser rettet mot å *bevare*, og det er derfor tidvis en konflikt mellom den lokale diskursen og den markedsøkonomiske diskursen, som fokuserer på å bringe nye elementer inn i området. Vi ser at politikere og planleggere også trekker på den lokale diskursen, men hos disse aktørene blir det oftere brukt som et argument for den typen utvikling de allerede planlegger, og ikke som en del av en motdiskurs, slik det gjør hos en del av beboerne og de næringsdrivende.

Omdømme er også et spesielt viktig tema i den lokale diskursen. Dette er et tema som knytter den lokale diskursen og den markedsøkonomiske diskursen sammen. Men selv om temaet er viktig i begge diskusene blir omdømme i den lokale diskursen i mindre grad forstått som noe som skal stimulere et marked, og heller noe som kan være med på å bygge opp beboernes stolthet og selvbilde. En kommunal representant i byutviklingsarbeidet peker på hvordan økt selvtillit i forhold til hjemsted kan ha mye å si i møte med andre mennesker:

Altså, hvis du er fra et sted som du oppfatter som mindreverdige, som har dårlig renommé, så møter du verden med bøyd hode og unnvikende blikk. Og er du fra et sted hvor folk... det første de sier er "Åh, der skjer det mye interessant nå!" Ikke sant? Du er DER med en gang. Og det handler om enkeltmenneskets psyke og hverdag.

I tillegg til å ha et perspektiv på omdømme som viktig for stedsfølelse, bygger dette sitatet også på en form for psykologisk diskurs hvor sted og stedsfølelse blir satt i sammenheng med "enkeltpenneskets psyke". Her ser vi hvordan Rose (1995) sitt begrep om *stedsfølelse* blir aktualisert, og at en slik følelse for stedet er en viktig del av den lokale diskursen. Aktører på planleggingssiden trekker også på den lokale diskursen og forholder seg til en slik stedsfølelse som Rose beskriver. Dette er allikevel snakk om utenforståendes tolkning av en lokal stedsforståelse, og ikke aktørenes egne opplevelser.

Sosialt miljø, stolthet og selvbilde

På Furuset er det også fokus på bevaring i den lokale diskursen, men her er det mer snakk om å ta vare på det menneskelige klimaet og innbyggerne på stedet. Det er et uttrykt ønske at ikke utviklingen skal fortrenge de nåværende beboerne. En representant fra bydelsadministrasjonen i Alna reiser denne problemstillingen:

Jeg tror forsåvidt det er viktig å jobbe strategisk og fornuftig med å utvikle området slik at enda flere har lyst til å flytte hit. Men jeg tror det blir feil å ha SÅ mye fokus på hvem som ikke bor her at vi nærmest glemmer å ta utgangspunkt i de som faktisk bor her. Å få de med, å gjøre samfunnet trygt og trivelig for de som faktisk bor her. Man kan bli så opptatt av... gentrifisering egentlig, at du skal ha inn noen nye grupper, men, du kan si, de som bor på Furuset, hvor skal de bo hvis de ikke skal bo her?

Også på Furuset opplever man som vi ser fortregning (denne gangen av beboere) som en mulig problematisk konsekvens av utviklingen. I deler av den lokale diskursen kommer dette til uttrykk som direkte motstand mot byutviklingsplanene, som i dette intervjuutdraget fra en lokal ungdom: "Jeg synes det er feil sted å satse på når de ønsker fortetting, for det finnes steder hvor det faktisk er mye større areale, og mindre befolkning". Den samme informanten understreker også viktigheten av at den sosiale infrastrukturen må holde følge med en eventuell befolkningsvekst, noe som ikke har blitt poengtert på samme måte på planleggingssiden.

Motstanden får allikevel et begrenset fokus i den lokale diskursen, og det er kanskje noe av grunnen til at den ikke ser ut til å ha veldig stor betydning for hvordan prosjektet utvikler seg. I den lokale diskursen blir utviklingen, til tross for frykten for fortregning og "overbefolkning", også oppfattet som en positiv mulighet for stedet, slik en beboer uttaler her:

Jeg tror at Groruddalssatsinga har gjort noe reelt med at man har fått rettet opp en del ting, man har fått til en del ting som man har ønsket seg. Det har i hvert fall vært med på å gjøre noe med det interne omdømmet, altså hvordan beboerne selv ser på ting. Det at man har fått penger og ressurser, og også faglige, gode innspill, har gjort sitt til at man har kunnet begynne å gjøre forebyggende arbeid blant barn og unge på en annen måte enn det man har gjort tidligere.

Det er altså noe inkonsistens innad i den lokale diskursen – byutviklingen blir både sett på som en potensiell trussel mot et allerede eksisterende godt miljø, men også som en mulighet til å gjennomføre ting som man ikke hadde hatt mulighet til uten en slik satsing. Dette kan i

noen grad sees i sammenheng med nødhjelpsdiskursen, som mange lokale informanter trekker på. Byutviklingen på Furuset blir en måte å møte stedets problemer og utfordringer på.

I flere av intervjuene med lokale informanter påpekes det også at man ønsker en litt mer differensiert boligstruktur på stedet, for at de som bor på Furuset skal kunne ha mulighet til å gjøre "boligkarriere" på hjemstedet, og ikke behøve å flytte vekk fra Furuset når de har behov for større boliger. Dette er et annet eksempel på hvordan byutviklingen kan forstås som en positiv mulighet av beboerne.

Omdømme er en viktig del av den lokale diskursen, og på Furuset blir også betydningen av omdømme koblet sammen med innbyggernes stolthet og selvbilde. Omdømme blir viktig fordi stedet oppfattes som en del av identiteten til de som bor der, slik Rose (1995) beskriver det. Dette henger også sammen med noe som ble poengtert av flere informanter på Furuset; at omdømme først og fremst er et problem når man møter mennesker utenfra, som ikke har noe særlig kjennskap til stedet. De som bor på Furuset opplever et godt samhold, og at det i liten grad er sammenheng mellom stedets dårlige rykte og opplevelsen av å bo der.

Informantene påpeker allikevel at det har vært reelle problemer på stedet, men at de har opplevd en forbedring i løpet av de siste årene. Kriminalstatistikken viser en klar nedgang, og et fokus på ungdomsarbeid har ført til reelle endringer. Men denne endringsprosessen som beboerne opplever har i liten grad blitt kjent utenfor Furuset, og flere lokale informanter opplever fremdeles at Furuset har et dårlig rykte, noe de synes er problematisk. Her blir det beskrevet av en lokal ungdom:

(..) altså man kan si EN ting for å spre noe negativt om Furuset, men man må si tusen ting for at folk skal få et bedre syn. Det har vært ganske vanskelig å gi folk et innblikk, og det er fortsatt mange som mener at det er det samme, fordi med mindre det kommer i kveld på TV2-nyhetene eller NRK Dagsrevyen at kriminalstatistikken har gått ned og at det går kjempebra på Furuset, så tror jeg faktisk at ingen kommer til å forandre mening. Kanskje de som kommer på besøk som har et åpent sinn. Men alt kommer egentlig tilbake til mediene, hvordan de har fremstilt Furuset.

Fordi lokalkunnskap er viktig i den lokale diskursen blir også medvirkning et sentralt tema. Både planleggere og beboere ser det som viktig at de lokale stemmene kommer fram i prosessen, slik dette sitatet fra en representant fra bydelsadministrasjonen i Alna viser:

Og en veldig interessant del av det arbeidet som er gjort er jo medvirkningsprosjekter. Det medvirkningsarbeidet som har vært lokalt her både med ungdommen og seniorsenteret, men også nå med noen arbeidsgrupper hvor enkeltpersoner og -interesser er med, blant annet forankret i Furuset Vel og en del av den mer tradisjonelle bebyggelsen. Det synes jeg er veldig positivt. Ikke minst ungdomsmedvirkningen.

Man har tidligere opplevd lokal motstand på Furuset i forbindelse med *sentergata*. Sentergata var en planlagt innfartsvei til Furuset senter som skulle gå gjennom et større grøntområde. Planene ble imidlertid stoppet etter lokal motstand, noe som fortsatt er et sårt tema når det gjelder stedsplanlegging på Furuset. Det blir oppfattet som viktig av aktørene på planleggingssiden å forhindre en gjentakelse av en slik hendelse, for å beholde sin legitimitet og støtte til utviklingen.

De lokale informantene på Furuset opplever det som positivt å bli tatt med i planleggingsfasen, men forholder seg allikevel avventende til resultatet; de vet at det ikke er de som har siste ord i saken, slik en representant for ungdomsarbeidet på Furuset påpeker:

(...) og da kunne jo folk flest komme og stemme. Jeg vet ikke hvor avgjørende de stemmene var. Hvis de har vært avgjørende, så har man fått lov til å være med å bidra ganske mye.

I en lederartikkel i Lokalavisen Groruddalen den 26. mars 2010 blir også dette poengtert: "Det er prisverdig å invitere grasrota med på byplanlegging, men det er lite verdi i det hvis det ikke følges opp". Et slikt utsagn gir noe tyngde til den lokale diskursen, fordi det som skrives på lederplass bygger på den institusjonelle tyngden til avisen. Det bør allikevel understrekes at det er en lokalavis, og at det derfor kanskje gir liten relativ gjennomslagskraft, i motsetning til om det hadde stått på lederplass i Aftenposten.

Den lokale diskursen på Furuset står i et motsetningsforhold til kollektivismediskursen, særlig når det gjelder motstanden mot fortetting og befolkningsvekst. I kollektivismediskursen fokuseres det på stedets ansvar for å ta sin del av veksten i et større område, mens det i den lokale diskursen blir påpekt at det kan være andre områder som er bedre egnet til dette, og stedets egenskaper blir trukket fram som en begrunnelse for dette. I forbindelse med denne problemstillingen forholder flere av de lokale aktørene seg til et øst - vest skille i Oslo, og at man mener at vestsiden også bør ta sin del av veksten, eller til og med er bedre egnet til det

enn Furuset og andre områder i Oslo øst. Her er det som jeg har nevnt en ambivalens i diskursen fordi man også forholder seg til de positive mulighetene i en slik utviklingsprosess.

5.8 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet beskrevet de framtrede diskursene i datamaterialet, og hvordan disse diskursene kommer til uttrykk på Strømsø og Furuset. Det at de samme diskursene kan sies å gjøre seg gjeldende på begge steder tyder på at en overordnet forståelse av byutvikling er med på å prege byutviklingsarbeidet både på Strømsø og Furuset. Det kan også skyldes at FutureBuilt's miljø- og arkitekturprofil preger begge prosessene. Som vi har sett er det allikevel forskjeller i hvilke diskurser som er mest framtrede på de to stedene, og hvilke argumenter som framstår som de viktigste i diskursene. Dette tyder på at den lokale forankringen av prosessen også har mye å si for hvordan utviklingen blir forstått. Tabellen under viser hvor fokuset ligger i de ulike diskursene på de to stedene.

Tabell 1: Forståelse av byutvikling på Strømsø og Furuset

Diskurser	Strømsø	Furuset
Den markedsøkonomiske diskursen	<i>Tiltrekke seg ny kapital</i>	<i>Tiltrekke seg menneskelige ressurser</i>
Miljødiskursen	<i>Utvikle en moderne og fremtidsrettet bydel</i>	<i>Utvikle en tett drabantby ved et kollektivknutepunkt</i>
Livsstilsdiskursen	<i>Gjenopplive en bydel</i>	<i>Skape et urbant miljø utenfor sentrum</i>
Nødhjelpsdiskursen	<i>Løse Strømsøs trafikk- og omdømmeproblemer</i>	<i>Løse Furusets sosiale og omdømmerelaterte problemer</i>
Kollektivismediskursen	<i>Nødvendig på grunn av befolkningsvekst i Drammensområdet</i>	<i>Nødvendig på grunn av befolkningsvekst i Oslo</i>
Den lokale diskursen	<i>Ta vare på Strømsøs særpreg</i>	<i>Ta vare på beboernes interesser</i>

På Strømsø er miljødiskursen spesielt sterk. Man snakker om en fremtidsrettet utvikling, og tar utgangspunkt i det man definerer som bydelens trafikkproblemer for å legitimere dette. Også utviklingen av Drammen by i sin helhet utgjør en sterk motivasjonsfaktor for det som skjer på Strømsø. Strømsø er en viktig del av Drammen sentrum og kan ikke bli hengende etter.

På Furuset er nødhjelpsdiskursen tydelig. Det er enighet mellom flere grupper av aktører om at Furuset trenger "påfyll av sosial kapital", og utviklingen ser dermed ut til å legitimeres som et hjelpeprosjekt. Også livsstilsdiskursen er sterk på Furuset; man ønsker å tilføre stedet et mer bymessig og urbant preg – å gjøre en søvning drabantby om til en levende sentrum.

Den markedsøkonomiske diskursen er tydelig både på Strømsø og Furuset, selv om den artikuleres på litt forskjellige måter. Som vi har sett i dette kapitlet er det mange ulike aktører, både lokale representanter, bydels- og kommuneansatte, næringslivsrepresentanter og planleggere, som snakker innenfor en slik diskurs. Byutvikling med utgangspunkt i en entreprenørpolitisk tankegang kan dermed virke nærmest naturalisert. Denne diskursens dominerende rolle kan også skyldes sammenfallende interesser mellom ulike aktører. Fortettingsfokuset, som har gått igjen i flere diskurser, kan være en slik sammenfallende interesse, omdømmebygging kan være en annen.

Både på Strømsø og Furuset er byutviklingen altså preget av enkelte sterke diskurser som bygger opp under den utviklingen som er skissert i planprogram og idékonkurranser. Disse inngår som en del av det jeg vil kalle den overordnede byutviklingsdiskursen på de to stedene. I tillegg er det en lokal diskurs på begge steder som i noen grad ser ut til å fungere som en motdiskurs mot utviklingen. Den lokale diskursen består allikevel ikke bare av motstand, i flere deler av den støttes det også opp om utviklingen både på Strømsø og Furuset. Dette er kanskje noe av grunnen til at motstanden mot utviklingen ikke kommer spesielt sterkt til uttrykk, selv om den helt tydelig eksisterer. Jeg vil komme nærmere tilbake til styrkeforholdet mellom de ulike diskursene i neste kapittel.

Elementer ved den diskursive praksisen kan også være viktig å påpeke her. I de lokale avisene i Groruddalen kommer ofte den lokale diskursen til uttrykk. Det fokuseres gjerne på hvor

viktig det er med medvirkning, og i noen grad kommer også motstand mot utviklingen til uttrykk. En helt direkte motstand mot utviklingen kommer allikevel ikke til uttrykk i nyhets- eller lederartikler, den er forbeholdt debattinnlegg, noe som betyr at utsagnene kun bærer underskriften til den ene personen som har skrevet det. I en av lederartiklene i materialet, som bærer tyngden til hele avisen, uttrykkes det heller en mer generell skepsis til resultatene av medvirkningsprosessene.

Også i Drammens Tidende er det artikler med fokus på medvirkning, og en del lokale stemmer kommer til uttrykk, men her er det mer fokus på hvordan kommune, planleggere og politikere ser for seg at prosessen kan ta form. Den markedsøkonomiske diskursen og nødhjelpsdiskursen er av de som får stor plass her.

Avisene uten lokal tilknytning trykker i større grad saker med en positiv holdning til prosjektene. Her er det ofte fokus på den "forvandlingen" man mener at Drammen eller Groruddalen er i ferd med å gjennomgå, og hvordan de lokale prosessene blir en del av dette. Også her er det nødhjelpsdiskursen som oftest kommer til uttrykk. At denne diskursen får mye spalteplass kan blant annet ha å gjøre med nyhetsverdien som ligger i historiene om "ekstrem forvandling" på Strømsø og Furuset.

6 Stedsforståelse og diskursorden

6.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg analysere hvilke forståelser av stedene som kommer til uttrykk i de ulike diskursene på Strømsø og Furuset. Her er jeg blant annet inspirert av narrativ analyse, hvor ulike måter å forstå stedet på kan gi grunnlag for ulike fortellinger, og på denne måten påvirke den utviklingen som planlegges. Shields påpeker at måten steder representeres på kan ha innvirkning både på politikk og stedsplanlegging (Shields 1991: 6). I teorikapitlet så vi også at bestemte representasjoner av et sted kan gi uttrykk for ulike interesser og maktforhold. Fortellingen om et sted er hverken uskyldig eller likegyldig, den er med på å bygge opp under en bestemt *myte* om stedet, for å bruke Barthes sine ord, et tilsynelatende objektivt bilde av stedet (Barthes 2002 [1957]: 291-297). Rose (1995: 92-93) skriver også at en bestemt stedsforståelse kan være med på å legitimere en bestemt type tilnærming til et sted, og dermed handlingene på dette stedet. Byutvikling må sees som en slik handling som kan påvirkes av stedsforståelse.

Det er ulike stedsforståelser i alle de forskjellige diskursene på Strømsø og Furuset. Noen av stedsforståelsene likner allikevel mye på hverandre, og ut fra dette grupperer jeg dem i tre overordnede stedsforståelser på hvert sted. For å si noe om hva forskjellene mellom disse overordnede stedsforståelsene innebærer bruker jeg Lefebvres (1991 [1974]: 33) triade av romlig forståelse.

Det ser ut til å være en tydelig forskjell i stedsforståelse mellom aktørene som står på planleggingssiden og de som står utenfor selve planleggingsarbeidet, slik også Røe m. fl. (2002) påpeker i sin sosiokulturelle analyse av Sandvika. Dette skillet kan forstås som en forskjell i stedsforståelse mellom *rommets representasjoner* og *det levde rom*.

I tillegg mener jeg at det gir mening å ta i bruk begrepet *romlig praksis*, som er den tredje av Lefebvres romforståelser. Dette er en form for sosial forståelse av de romlige strukturene på stedet. Forståelsen av steder som konkurranseutsatte kan for eksempel belyses med et slikt perspektiv. Private aktører eller organisasjoner med en form for interesse i stedet snakker ofte

ut fra en slik sosial eller samfunnsmessig forståelse. Selv om det gir mening å snakke om tre ulike måter å forstå rommet på, ser jeg allikevel på de ulike forståelsene som overlappende og i "samklang" med hverandre, slik også Lefebvre gjør det (Simonsen 1993: 159).

Det er forskjell på hvilke konstellasjoner av diskurser som danner de overordnede stedsforståelsene på Strømsø og Furuset, og på hvilke aktører som forholder seg til dem. Stedsforståelsene tar derfor også litt ulik form på de to stedene, noe som kan tyde på en lokal forankring av byutviklingsprosessene. Sammensetningen av involverte aktører i byutviklingen på Strømsø og Furuset er også ulik, noe som vil kunne sette sitt preg på hvordan stedet oppfattes.

6.2 Strømsø

På Strømsø finner vi altså i hovedsak tre ulike forståelser av rommet. Den første av disse forståelsene er *mulighetenes bydel*, som bygger på tre diskursive forståelser.

Mulighetenes bydel

Utviklingen på Strømsø preges i stor grad av *miljødiskursen*. Fra dette diskursive ståstedet blir fortellingen om Strømsø en fortelling om et idéelt sted – en fremtidsvisjon. Denne stedsforståelsen bygger blant annet på Strømsøs sentrale beliggenhet, som gir gode muligheter for en miljøvennlig byutvikling. Strømsø blir et mulighetenes land, og fungerer som en visjon om en klimanøytral og bærekraftig bydel.

Miljødiskursen bygger også på en forståelse av Strømsø som et problemområde som kan omformes ved hjelp av en miljøvennlig byutvikling. Strømsø har i mange år, og spesielt av utenforstående, blitt oppfattet som en forurenset, grå og trafikkbelastet bydel, noe som ser ut til å gi rom for større endringsprosesser for å gjøre bydelen moderne og miljøvennlig.

Nødhjelpsdiskursen kan også knyttes til en slik stedsforståelse. Strømsø blir i denne diskursen beskrevet som "den triste delen av Drammen" (Drammens Tidende 20.04.2010) og "byens bakdør" (Drammens Tidende 15.08.2009). Begge disse tankegangene bygger dermed opp under en stedsforståelse som fungerer som et argument for en total forvandling av bydelen.

Her ser vi hvordan man fokuserer på enkelte egenskaper ved stedet og underkommuniserer andre, slik som Holloway og Hubbard (2002) beskriver det i forbindelse med representasjon av sted. Man skaper en fortelling, eller en myte, om stedet, hvor trafikk og forurensing står i fokus. Strømsø blir dermed et problem – et problem som kan løses gjennom byutvikling. Avisoverskriftene "Ekstrem forvandling" (Dagbladet 03.07.2011) og "Fra slum til park" (Drammens Tidende 26.11.2008) viser dette ganske tydelig.

Også de aktørene som trekker på *livsstilsdiskursen* har en stedsforståelse som minner om den vi finner i miljødiskursen. Strømsø blir her forstått som et sted med *potensiale* til et pulserende, urbant liv. Fokuset på potensiale skaper en visjon om hva stedet kan bli, og vi kan knytte dette til Barthes mytebegrep, eller Bourdieus tanker om symbolsk makt. Vi får en bestemt forståelse av hva som er et godt sted – en forståelse som i stor grad hviler på tankegodset fra planleggere, arkitekter og de som jobber med byutviklingen. Med Lefebvres ord bygger denne myten på rommets representasjoner – rommet slik det er ordnet, og ønsket ordnet. I en slik stedsforståelse trekkes det også ofte på den tidsriktige måten å tenke på, og trender i fagmiljøet kan dermed være med på å prege en slik planmessig forståelse. Det er også et poeng at myten om Strømsø som problemområde, og en myte om hva som gjør et sted til et bra sted, ikke trenger å være motstridende, snarere tvert i mot. Myten om problemområdet legitimerer en inngripen, og myten om hva som er et godt sted underbygger en miljøvennlig utvikling.

Utviklingen på Strømsø er også en viktig del av den større fortellingen om byutvikling i Drammen. Det har blitt skrevet mye om "Drammens forvandling" og hvordan byen har gått fra å være en utskjelt harrå-by til å bli et forbilde både i norsk og europeisk sammenheng. Dette fungerer på mange måter som utgangspunkt for å foreta en byutvikling på Strømsø – hvis byen skal forstås som virkelig forandret må også Strømsø med.

Tankegangen i miljødiskursen, livsstilsdiskursen og nødhjelpsdiskursen bygger dermed i stor grad opp under den samme stedsforståelsen. En visjon om å skape "et forbilde for hele Norge" (Drammens Tidende 20.04.2010), slik miljøvernminister Erik Solheim uttalte det under kåringen av vinnerne av idékonkurransen på Strømsø.

Strategiske Strømsø

Tankegangen i *kollektivismediskursen* og *den markedsøkonomiske diskursen* drar også i retning av en omfattende byutvikling, men med et litt annet utgangspunkt. Stedsforståelsen i kollektivismediskursen hviler på Drammens behov for nye boliger og arbeidsplasser, og Strømsø blir dermed en bærer av kollektivt ansvar, og en strategisk viktig bydel. I den markedsøkonomiske diskursen defineres Strømsø som konkurranseutsatt, og som et sted med behov for økonomisk vekst. Som jeg har beskrevet tidligere synes den markedsøkonomiske diskursen å være nærmest naturalisert, og stedsforståelsen av Strømsø som konkurranseutsatt møter da heller ingen større motstand. Også her ligger uenighetene mer i hvordan en slik konkurranse skal håndteres, ikke i hvor viktig eller reell den er.

Selv om stedsforståelsene i disse to diskursene er noe forskjellig, bygger begge opp under en forståelse av at *vekst* er viktig. Veksten blir forstått som nødvendig både på grunn av bydelens ansvar for å ta i mot en økende befolkning, og på bakgrunn av den konkurransesituasjonen man mener at den befinner seg i. Det er politikere og representanter for næringliv og større organisasjoner i Drammen som først og fremst har en slik stedsforståelse av Strømsø.

Forståelsen kan belyses med det Lefebvre kaller romlig praksis. Det er snakk om de romlige strukturene på stedet, og hvordan stedet oppfattes som en del av samfunnsutviklingen. Strømsøs egenskap som et kollektivknutepunkt blir viktig, i tillegg til bydelens sentrale beliggenhet. I tillegg er den entreprenørpolitiske tankegangen en del av den samfunnsmessige forståelsen som preger denne tilnærmingen til stedet.

Det er også et poeng her at Strømsø ikke bare konkurrerer med andre bydeler, men at bydelen også forstås som en viktig del av Drammens konkurransevne med andre steder. Dette er nok mye av bakgrunnen for at tankegangen i kollektivismediskursen og den markedsøkonomiske diskursen bygger opp under en liknende forståelse av Strømsø; Strømsø blir her strategisk viktig for Drammen by, både når det gjelder å ta i mot vekst, og å kunne konkurrere med andre byer.

En bydel med sjel

Den lokale diskursen bygger opp under en litt annen type stedsforståelse enn de foregående

diskursene. Som vi så i forrige kapittel blir Strømsøs særegne kvaliteter framhevet i denne diskursen, og bevaring er et viktig tema. Man ønsker å ta vare på det bydelen allerede har, som de mindre næringsvirksomhetene på Strømsø, men også konkrete bygg og gatestrukturen i sin helhet. Her framtrer Strømsøs historie i en særstilling fordi gatebildet, og mange bygg, tilhører den historiske epoken da bydelen først ble bygget. Andre deler av Drammen sentrum har vært utsatt for brann, og har dermed blitt bygget opp igjen i ulike stilarter, mens Strømsø blir stående som et symbol på “det gamle Drammen” og byens historie (Veirud 2010: 376).

Forståelsen av Strømsø som en bydel med sjel hviler dermed i stor grad på bydelens kulturhistorie. Strømsø får en symbolverdi gjennom å representere “det gamle Drammen”. Dette kan vi forstå som et uttrykk for det levde rom, den tredje av Lefbvres romforståelser. I det levde rom er nettopp symbolverdien viktig, i tillegg til den daglige bruken av rommet. Derfor er det først og fremst de aktørene som bor eller har sitt daglige virke i området som uttrykker denne forståelsen.

Med utgangspunkt i en slik stedsforståelse blir det viktig at byutviklingen ikke skal forandre bydelen totalt. Man ønsker å holde på en del av de tingene som finnes i dag, og som man mener er med på å gi bydelen sin spesielle karakter. En slik forståelse står dermed i et motsetningsforhold til den forståelsen som ligger i miljø- livsstils- og nødhjelpsdiskursen, hvor nettopp *forandring* er det viktigste argumentet for utviklingen. Det blir en diskrepans mellom det levde rom og rommets representasjoner; mellom stedsforståelsen til beboere og planleggere.

6.3 Furuset

Også på Furuset finnes det tre overordnede stedsforståelser. Sammensetningen av diskursene i disse forståelsene er noe forskjellig fra Strømsø, og i den første stedsforståelsen, *Furuset blir ny*, sammenfaller forståelsene i nødhjelpsdiskursen og den markedsøkonomiske diskursen.

Furuset blir ny

Nødhjelpsdiskursen er som nevnt i forrige kapittel en tydelig motor bak byutviklingen på Furuset. Her ligger det en forståelse av Furuset som problemområde, som legitimerer en større

endring av stedet. I denne sammenhengen kan det være nyttig å trekke fram Edward Saids studie av vestens representasjoner av Orienten, som jeg skrev om i teorikapittelet (Rose 1995: 100). Gjennom bestemte (og negative) representasjoner av stedet skapes det en myte som ikke bare gjør en inngripen legitim, men nødvendig. Forståelsen i nødhjelpsdiskursen tar dermed først og fremst utgangspunkt i utenforstående aktørers ønske om, og følt behov for, å gripe inn. Når fortellingen om Furuset framstår som en fortelling om et problemområde blir det moralsk nødvendig å foreta seg noe.

Sentralt i denne stedsforståelsen, og som uttrykkes spesielt av arkitekter og planleggere, er Furusets *endringspotensiale*. Dette kan forstås som et uttrykk for rommets representasjoner – en planmessig forståelse hvor man søker å ordne rommet på en bestemt måte, og etter bestemte idealer. En viktig del av bakteppet på Furuset er også at stedet har blitt valgt ut som områdeløft i Groruddalssatsingen. Som vi så av sitater i forrige kapittel bygger dette valget på det man mener er Furusets sosiale og fysiske utfordringer. Det kan dermed se ut som at stedsforståelsen av Furuset som problemområde får støtte i en større fortelling om Furuset som et av områdene i Groruddalen med størst utfordringer.

Tankegangen i *den markedsøkonomiske diskursen* på Furuset henger i noen grad sammen med tankene i nødhjelpsdiskursen, og bygger dermed opp under samme type stedsforståelse. Man ser på utviklingen som en mulighet til å tiltrekke seg nye ressurser, og løfte områdets sosiale bærekraft. Et eksempel på dette er hvordan en representant fra Plan- og bygningsetaten uttaler at kvalitetene på Furuset bør gis "et lite dytt". Man ønsker å gjøre disse kvalitetene tilgjengelige og lesbare for utenforstående, slik en av arkitektene bak vinnerforslaget beskriver det. Det som kan være problematisk med en slik planmessig forståelse av rommet er, som Rose (1995) påpeker, at den tar utgangspunkt i den kulturelle smaken til de menneskene man ønsker å tiltrekke seg. Deres forståelse av hva som er et godt sted blir dermed stående i fokus for utviklingen, og dette være med på å slette stedsfølelsen til de eksisterende beboerne.

Tanken om at Furuset skal løftes henger også sammen med hvordan Groruddalen som helhet blir forstått. Tidens dominerende fortelling om Groruddalen synes å være relativt ensidig, og bygger opp under en myte om dårlige levekår, trafikk og forfall. Både Groruddalen som helhet, og Furuset som et av områdeløftene, får en negativ symbolverdi, og stedsforståelsen av

Furuset som problemområde vil dermed kunne finne støtte i en slik mytisk framstilling av Groruddalen.

Som vi har sett er dette først og fremst en stedsforståelse hos de på planleggingssiden, og når denne forståelsen blir dominerende kan det bli problematisk å nå fram for beboere som har en annen stedsforståelse. Det er allikevel et poeng at forståelsen av Furusets problemer og potensiale også fører til at stedet får midler fra stat og kommune som de mest sannsynlig ikke ville fått ellers.

Flere lokale informanter mener at de økonomiske og faglige ressursene kommer godt med i forbindelse med ungdomsarbeid og omdømmearbeid, og oppmerksomheten rundt prosjektet oppfattes som en mulighet til å framstille Furuset i et nytt lys. Beboerne tar på denne måten utgangspunkt i den utenforstående og planmessige forståelsen av Furuset for å endre på fortellingen om stedet.

Å bygge en by

Livsstilsdiskursen står som vi har sett også sterkt på Furuset. Man ønsker å tilføre lokalsamfunnet på Furuset et mer urbant preg. Drabantbyen skal omgjøres til et levende og pulserende bymiljø. I livsstilsdiskursen får vi dermed en stedsforståelse av Furuset som et potensielt sentrum utenfor sentrum. Her blir Furusets beliggenhet viktig – stedet ligger strategisk til ved et T-banepunkt.

Miljødiskursen bygger også på en forståelse av Furusets potensiale til å bli et tett sentrum, selv om ikke denne diskursen kommer like ofte til uttrykk. Den inngår allikevel som et argument for en sterk fortetting på Furuset. Man kan også si at *kollektivismediskursen* bygger opp under en slik stedsforståelse. Her blir Furuset en del av løsningen på Oslos boligproblemer.

Vi får dermed en forståelse av Furuset som det riktige stedet å sette i gang en byutvikling. Det er et sted som har tilgjengelige arealer i en by som stadig vokser i antall innbyggere. I tillegg har stedet en beliggenhet som gjør det velegnet til en miljøvennlig utvikling. Forståelsen av Furuset som strategisk viktig henger også sammen med en mer generell oppfatning av

Groruddalen, som et område i Oslo med store arealreserver. Forståelsen av at bymessige kvaliteter, flere mennesker og mer liv, vil være verdifullt for stedet bygger på en tydelig entreprenørpolitisk tankegang. Florida (2005) mener at det er nettopp det menneskelige klimaet som har muligheten til å gjøre en by, eller et sted, mer attraktivt. Heidi Bergsli (2005) skriver også at nye livsstilspreferanser spiller en avgjørende rolle i moderne byutviklingsprosjekter; man framhever en "fusjon av kultur og næring, da det signaliserer byens kreative kapasiteter" (Bergsli 2005: 105).

Vi kan belyse en slik stedsforståelse med Lefebvres begrep om romlig praksis. Entreprenørpolitikken utbredelse påvirker stedsforståelsen og erfaringen med rommet, og dette gjør et fortettingsfokus naturlig i byutviklingssammenheng. I tillegg virker de romlige strukturene på og rundt Furuset inn på forståelsen av Furuset som et strategisk riktig sted å foreta en slik byutvikling på.

Både arkitekter, planleggere og politikere forholder seg til denne typen stedsforståelse av Furuset. I motsetning til på Strømsø er denne forståelsen ikke særlig preget av organisasjoner og private aktører med interesser i området. Dette kan skyldes at byutviklingsdiskursene på Furuset ikke i like stor grad preges av disse stemmene, og den romlige praksisen og rommets representasjoner blir dermed knyttet nærmere sammen på Furuset.

Det gode samhold

I *den lokale diskursen* blir Furuset forstått med utgangspunkt i sine særegne kvaliteter, og det er spesielt samhold og et godt sosialt miljø som representerer disse kvalitetene. Borettslagene blir blant annet trukket fram som positive sosiale miljøer; miljøer som har sitt utspring i de boligblokkene som ofte blir forstått som uestetiske og problematiske av utenforstående. Et godt ungdomsmiljø er også en del av denne stedsforståelsen, og flere lokale informanter understreker Furusets småby- eller bygdemessige preg som positivt og viktig for det sosiale miljøet.

Ut fra en slik stedsforståelse blir det viktig at byutviklingen ikke skal ødelegge det gode miljøet som eksisterer, og at man tar vare på de nåværende beboerne. Denne stedsforståelsen står dermed i et motsetningsforhold til den stedsforståelsen som er beskrevet i forrige avsnitt,

hvor fortetting og et bymessig preg framstår som viktige verdier.

Forståelsen av Furuset som et sted med godt samhold kommer først og fremst til uttrykk hos beboere og andre med sterk lokal tilknytning. Vi kan kalle dette en stedsforståelse som bygger på det levde rom. Furuset har også en sterk symbolverdi for de som bor og jobber på stedet; en *moralisk oppslutning* slik Røe m. fl. (2002: 105-107) mener at Sandvika *ikke* har. Informantene med lokal tilknytning til Furuset identifiserer seg sterkt med stedet, de snakker gjerne om “Furusetfolk” som en egen gruppe, og som en motsetning til folk fra for eksempel Lindeberg eller Ellingsrud. Et utgangspunkt for dette kan være Furusets småbypreg, slik det også påpekes i Guri Mette Vestby og Katja Johannessens (2010: 118) undersøkelse av stedsidentitet på Ammerud. Stedets beboere har en sterk stedsidentitet fordi stedet oppleves som et lokalsamfunn. Dette gir også mening fordi beboerne på Strømsø, som er en sentrumsbydel, ikke synes å ha et slikt felles identitetsbegrep. Her kan vi også knytte an til Roses (1995) tanker om hvordan sted og stedsfølelse kan bli en del av en identitetsbygging. At lokale informanter identifiserer seg med stedet på denne måten vil dermed kunne gi en sterkere lokal diskurs og lokal stedsforståelse.

Selv om vi ser en motsetning mellom planleggere og beboeres forståelse av Furuset søker aktørene på planleggingssiden å overskride et slikt skille gjennom omfattende medvirkningsprosesser. Verdensparken, et stort grøntområde på Furuset, er et godt eksempel på dette. Det har blitt skilt ut som et eget prosjekt i utviklingsarbeidet, og her tar man blant annet utgangspunkt i den lokale ungdommens fritidsaktiviteter og bruk av uterom for å bestemme hvordan man best kan utvikle parken. Dette har ført til at et *parkouranlegg* nå ligger i planene, slik ungdommen har ønsket seg. Denne prosessen bygger dermed på beboernes faktiske bruk av Furuset, det levde rom, i tillegg til planleggenes forståelser. Lefebvre påpeker at det er viktig at alle de ulike måtene å forstå rommet på blir tatt med når man skal forsøke å forstå et sted, og dette eksempelet kan virke som et forsøk på gjøre nettopp dette.

Verdensparken er allikevel et hederlig unntak, og det ligger fremdeles en utfordring i at medvirkningsprosessene i stor grad hviler på planleggenes forståelse av beboerens behov. Det er de som tar prosessen videre fra medvirkningsmøtene, og tar de endelige avgjørelsene i

utviklingsarbeidet. Det behøver altså ikke bety at hele Lefebvres triade av romforståelse blir tatt i betraktning.

6.4 En kamp om definisjoner

Forholdet mellom de ulike diskursene i materialet kan forstås som en kamp om å definere stedet, og dermed utviklingen. En hegemonisk kamp, eller en kamp om definisjoner (Fairclough 1992: 86). Dette er en egenskap ved diskursene som Fairclough vektlegger i den tredje dimensjonen av sin analysemodell. Vi har også sett at sammensetningen av aktører i dette definisjonsarbeidet, og de diskursene de tar i bruk, er noe ulikt på Strømsø og Furuset. Dette gir ulike sammensetninger av diskurser i de overordnede stedsforståelsene. Forholdet mellom diskurser, stedsforståelser og overordnede stedsforståelser kommer til uttrykk i de to figurene under.

Tabell 2: Stedsforståelse på Strømsø

Diskurser	Stedsforståelse	Overordnet stedsforståelse
Nødhjelpsdiskursen	<i>Katastrofeområde</i>	<i>Mulighetenes bydel</i>
Miljødiskursen	<i>Sted med behov og muligheter</i>	
Livsstilsdiskursen	<i>Et potensielt levende bymiljø</i>	
Den markedsøkonomiske diskursen	<i>Viktig for sentrums og Drammens konkurransevne</i>	<i>Strategiske Strømsø</i>
Kollektivismediskursen	<i>Bærer av kollektivt ansvar</i>	
Den lokale diskursen	<i>Bydel med særegent preg</i>	<i>En bydel med sjel</i>

Tabell 3: Stedsforståelse på Furuset

Diskurser	Stedsforståelse	Overordnet stedsforståelse
Nødhjelpsdiskursen	<i>Problemområde</i>	<i>Furuset blir ny</i>
Den markedsøkonomiske diskursen	<i>Konkurransesatt område</i>	
Livsstilsdiskursen	<i>Potensiale for et sentrum utenfor sentrum</i>	<i>Å bygge en by</i>
Miljødiskursen	<i>Strategisk beliggenhet for miljøvennlig utvikling</i>	
Kollektivismediskursen	<i>Bærer av kollektivt ansvar</i>	
Den lokale diskursen	<i>Lokalmiljø med sterkt samhold</i>	<i>Det gode samhold</i>

For å belyse de ulike stedsforståelsene i byutviklingsarbeidet har jeg brukt Lefebvres begreper om stedsforståelse, eller produksjon av rom. Som vi har sett går de sterkeste skillene i stedsforståelse mellom beboere og planleggere, eller med Lefebvres ord mellom det levde rom og rommets representasjoner. Det er allikevel flere nyanser i dette bildet, på Strømsø ser vi blant annet hvordan organisasjonsledere og private aktører med interesser i stedet operer med en tredje romforståelse – en forståelse av Strømsø som strategisk viktig på bakgrunn av beliggenhet og samfunnsforhold. Dette beskriver jeg som et uttrykk for Lefebvres begrep om romlig praksis. På Furuset kan man også si at det er et skille mellom en slik romlig forståelse av stedet og en planmessig forståelse, men disse ser ut til å gli over i hverandre i større grad enn på Strømsø fordi det er mange av de samme aktørene som bygger sine argumenter på disse ulike stedsforståelsene. Alt i alt kan vi si at det er størst forskjell på stedsforståelsen til de aktørene med og uten lokal tilknytning.

Et slikt skille kan være problematisk fordi det er flere og sterke diskurser som bygger opp under de utenforståendes forståelse av både Strømsø og Furuset. Rose argumenterer for at en dominerende stedsforståelse kan gjøre at stedsforståelsen til mindre påvirkningsdyktige grupper blir marginalisert (Rose 1995: 100). Dette kan innebære at de får lite gjennomslag i

byutviklingsprosessen. Hubbard (1996) beskriver som nevnt hvordan entreprenørpolitikken kan fungere som en avledning fra andre sosiale behov på stedet. En revitalisering av byrom kan gjenspeile enkelte gruppers interesse i byrommet, og dermed føre til at andre interesser får mindre fokus. En lokalpolitiker i bystyret i Drammen påpeker at det er brukt mye penger på byutvikling de siste årene, og flere føler nå et behov for å bruke kommunens penger på noe annet.

I tillegg har den voksne delen av innvandrerbefolkningen på Strømsø og Furuset i liten grad deltatt i medvirkningsprosesser, noe som oppleves som problematisk både av planleggere og beboere. Deler av den lokale stedsforståelsen kommer ikke til syne.

Planleggere og beboere har også til en viss grad en felles forståelse av stedene. Som vi har sett av sitater i forrige kapittel er det ofte de samme kvalitetene som blir trukket fram på begge sider. På Furuset nevnes grøntarealer, rask forbindelse til Oslo sentrum og nærhet til marka av mange ulike aktører. På Strømsø snakker både politikere, planleggere og beboere om flerkulturelt næringsliv, restaurantdrift, slakterbutikker og eksotiske dufter. Det er allikevel (i all hovedsak) ikke beboerne og de lokale næringsdrivendes *bruk* av rommet som kommer til uttrykk i de videre planene for Strømsø og Furuset. En planmessig forståelse av rommet, med fokus på hvordan man kan *endre* dagens bruk, dominerer i planene. At man ønsker medvirkning i prosessen er altså ikke det samme som at man fullt ut forstår den verdien av stedet som ligger i det levde rom.

6.5 Diskursiv styrke og dominans

Gjennom de foregående analysene har jeg beskrevet noen diskurser som sterke og andre som mindre sterke. Jeg tenker på dette som deres mulige gjennomslagskraft i byutviklingsarbeidet. Som Neumann (2001: 173) skriver er det ikke “selve kampen om distinksjonene som er avgjørende, men effektene av denne kampen”. Spørsmålet som gjenstår er dermed hva som gjør at en diskurs kan få gjennomslag. Hva skal til for at en diskursiv forståelse får en dominerende innflytelse på et sosialt felt?

Fairclough (2003) skriver som nevnt at vi kan finne diskurser på ulike abstraksjonsnivåer, og

at det er forskjell på deres relative størrelse og innvirkning på samfunnet. Stabilitet over tid, repetisjon og hvor stor del av verden en diskurs inkluderer, er i følge Fairclough noen av de elementene som avgjør en diskurs' abstraksjonsnivå.

Fairclough skriver også om diskursenes gjennomslagskraft i forbindelse med hegemoni (Fairclough 2003: 45-46). Her hevder han at man kan si noe om hvor vellykket universaliseringen av en bestemt tankegang er ved å se på hvor ofte den kommer til uttrykk som en naturlig bakgrunnsantakelse; en forutsetning for innholdet i de argumentene som framsettes. Naturlige forutsetninger, eller *antakelser*, kan dermed sees som et av Faircloughs kriterier for å kunne kalle en diskurs hegemonisk. Ut over dette skriver han allikevel lite om hva det er som samlet sett gjør at én diskurs kan dominere over andre diskurser. Jeg vil derfor i det følgende, ut fra Faircloughs innsikter og mitt eget materiale, skissere seks punkter som jeg mener er med på å bestemme diskursenes mulige dominans.

- ✗ **Sterke aktører/interessegrupper.** Både på Strømsø og Furuset bærer prosessene preg av at det er sterke aktører som ønsker en bestemt type utvikling. Hvis vi ser på de siste årenes utvikling i Drammen og Groruddalen i sin helhet, har både staten, kommunen og betydningsfulle etater og organisasjoner vært inne i bildet. I og med at det er disse aktørene som har tatt initiativ til utviklingen, og som har hatt *mulighet* til å gjøre dette, hviler den først og fremst på deres prinsipper, og deres forståelse av sted og byutvikling. Vi kan si at de diskursene som disse aktørene trekker på får noe av sin relative styrke ved den tyngde og gjennomføringsevne aktørene har. Dette er også gjerne aktører med mulighet til å gjøre seg hørt i media, noe som vil kunne øke omfanget av artikuleringer fra de diskursene de trekker på, og være med på å sette tonen for hvordan byutvikling forstås.
- ✗ **Samstemmighet.** Et viktig element når det gjelder diskursenes styrke er også den gjenklangen som de diskursive argumentene kan få i andre diskurser. Fairclough (2003: 88) påpeker at flere diskurser kan artikuleres sammen ved å fokusere på likheter mellom enkeltelementer, i stedet for forskjeller og uenigheter. Her kan vi tenke på Laclau og Mouffes begreper om ekvivalens versus forskjellighet. Diskurser som egentlig står i et motsetningsforhold til hverandre sidestilles, og man kan dermed øke styrken og gjennomslagskraften til de diskursive argumentene. Fairclough kaller

dette en krysning (hybridization) av diskurser – man trekker på flere diskurser samtidig, og fører dem på denne måten sammen. Forståelsen av en økt befolkning i Oslo/Drammen, og behovet for å bygge nytt på bakgrunn av dette, kan være et godt eksempel på begreper og argumenter som knytter diskurser sammen og gjør dem gjensidig sterkere. Det bygger også opp under styrken til en diskurs hvis den kan trekke på elementer av sterke eller overgripende diskurser utenfor det sosiale feltet diskursen er en del av. Her kan vi for eksempel tenke på hvordan miljødiskursen trekker på en fagdiskurs, og nødhjelpsdiskursen på en moralsk diskurs. Vi kan se på dette som en form for interdiskursivitet slik Fairclough (1992: 85) beskriver det.

- x **Rasjonell legitimitet.** Å kunne legitimere de diskursive synspunktene rasjonelt har også innvirkning på diskursenes mulige dominans. Fairclough (2003: 98-100) skriver om *rasjonalisering* som en måte å oppnå legitimitet på – en tanke som bygger på Habermas' begrep om instrumentell rasjonalitet. Handlinger legitimeres gjennom rasjonelle argumenter for hva man ønsker å oppnå med disse handlingene. Hvordan det i kollektivismediskursen argumenteres for fortetting som svar på boligmangel er et eksempel på dette.
- x **Moralsk legitimitet.** En diskurs' legitimitet kan i følge Fairclough (2003: 98) også bygge på moralsk støtte. Hvis de argumentene man tar i bruk har støtte i et felles verdisystem vil sannsynligheten for at diskursen blir dominerende kunne øke. I mitt materiale er dette spesielt tydelig i nødhjelpsdiskursen. Både Strømsø og Furuset blir sett på som utsatte områder, og det fokuseres på dårlige levekår, kriminalitet og trafikkbelastning. Når byutvikling tilskrives en verdi som kan hjelpe områdene ut av en slik situasjon vil man kunne oppnå støtte på bakgrunn av moralske verdier i samfunnet. Det er snakk om å fremstille argumenter på en måte som gjør at det er vanskelig å være uenig i dem.
- x **Ekspertkunnskap.** Argumenter bygd på ekspertkunnskap virker også inn på diskursenes mulige påvirkningskraft. Dette omhandler det forholdet mellom fagkunnskap og lokalkunnskap som jeg har diskutert tidligere i analysen. Her kan vi også trekke inn Bourdieus symbolske makt – det dreier seg om å oppnå legitimitet gjennom sosial posisjon, og den støtten i fagmiljøet som denne posisjonen gir. Miljødiskursen ser ut til å hente mye av sin styrke nettopp på denne måten.
- x **Utbredelse i tid og rom.** Flere av de sterkeste diskursene i materialet har i tillegg en

betydelig utbredelse i tid og rom. Som Fairclough påpeker vil stabilitet over tid påvirke en diskurs' abstraksjonsnivå, og en etablert tankegang vil kunne føre til at denne ikke stilles spørsmål ved, altså gi den en naturalisert rolle. Også nye tankeganger vil kunne fungere som "utfordrere", men i mitt materiale er det de etablerte tankegangene på feltet som ser ut til å få størst gjennomslag. En diskursiv forståelse som artikuleres ofte, og av mange ulike aktører, vil også kunne oppfattes som sterk på bakgrunn av volum, og dermed få mer gjennomslag enn en smalere diskurs, som den lokale diskursen. På denne måten kan man også se for seg at en tidligere dominerende diskurs kan "utkonkurreres". Effekten av utbredelse i tid og rom er spesielt tydelig i den markedsøkonomiske diskursen som bygger på aksepterte og globale tankeganger om byutvikling, men også miljødiskursen, livsstilsdiskursen og nødhjelpsdiskursen kan sies å ha relativt stor utbredelse. Vi kan også se denne utbredelesen som en form for interdiskursivitet – diskursene oppstår lokalt, men trekker på elementer av større diskurser utenfor det sosiale feltet.

Mitt utgangspunkt for denne oppdelingen hviler på analysen i denne oppgaven, og består av de elementene jeg gjennom analysearbeidet har funnet at virker inn på de ulike diskursenes gjennomslagskraft. Den lokale diskursen har få av de trekkene som er beskrevet i punktene over, noe som kan forklare at den har relativt lite gjennomslagskraft i byutviklingsprosessene. Argumentene i den lokale diskursen bygger på lokalkunnskap heller enn ekspertkunnskap, den har ingen stor utbredelse, sterke rasjonelle argumenter eller spesielt sterke aktører. Den gjennomslagskraften den lokale diskursen allikevel har, for eksempel i form av fokus på medvirkning, stammer først og fremst fra punktene om moralsk legitimitet og samstemmighet. Å ta vare på beboere og særegne steds kvaliteter fungerer som et moralsk argument. I tillegg er omdømme et viktig tema både i den lokale diskursen, den markedsøkonomiske diskursen og nødhjelpsdiskursen. Dermed får den lokale diskursen i noen grad påvirkningskraft ved at deler av den kan artikuleres i samsvar med de overnevnte diskursene.

På Furuset er også den tidligere sentergatekonflikten med på å gi den lokale diskursen en viss innflytelse. Beboerne har allerede vist at de er i stand til å mobilisere til motstand hvis det blir planlagt endringer de ikke er tilfredse med. Om planleggerne ikke tar hensyn til lokale interesser kan det føre til et "planleggingsmessig selvmord" – at man ender opp med å ikke få

gjennomført noen ting. Lokale aktører kan dermed sammen mobilisere til en viss styrke som gruppe, som kan være med på å bygge opp styrken i den lokale diskursen.

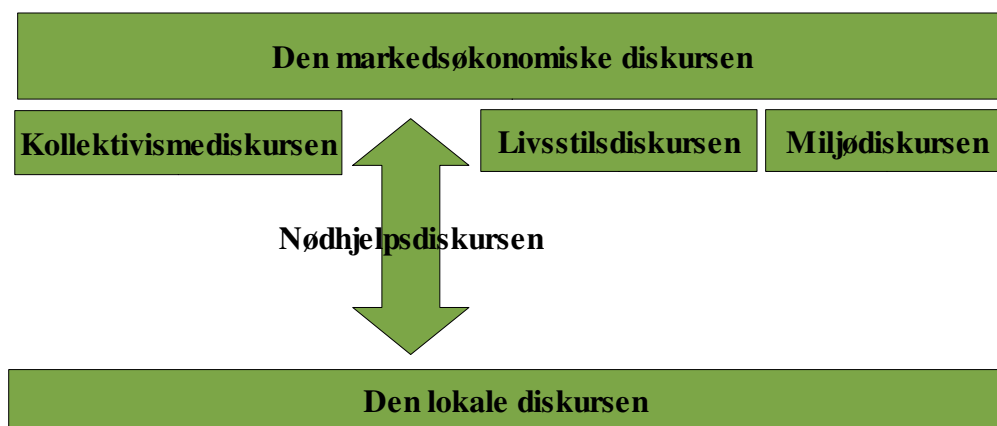
Det kan virke som at punktet om samstemmighet mellom diskurser og aktører er spesielt viktig. Dette kommer tydelig fram når det gjelder den markedsøkonomiske diskursen, miljødiskursen, livsstilsdiskursen og kollektivismediskursen. Det man ønsker å oppnå når man trekker på de ulike diskursene er forskjellig, men man fokuserer allikevel på de strategiene man er enige om, blant annet fortetting, og oppnår dermed et tydelig fortettingsfokus i byutviklingsarbeidet. Det er snakk om sammenfallende interesser. Samstemmighet er også viktig på grunn av den politiske konteksten som byutvikling befinner seg i – oppnår man ikke enighet oppnår man ingenting.

Bakgrunnen for at den markedsøkonomiske diskursen antar en naturalisert, eller ideologisk, form er som Fairclough (2003: 45-46) skriver at den kommer til uttrykk som en naturlig forutsetning som det ikke stilles spørsmål ved. Den finner støtte i flertallet av de punktene jeg har beskrevet over, og dette kan si noe om *grunnen* til at nettopp denne diskursen er naturalisert. Det er sterke aktører og grupper som snakker ut fra en slik diskurs, argumentene som framsettes kan i stor grad artikuleres i samsvar med andre diskurser, den har sterke rasjonelle argumenter, bygger på ekspertkunnskap (blant annet gjennom utbredelsen av Richard Floridas og liknende teorier) og er utbredt i tid og rom. I forhold til miljødiskursen, som også er en sterk diskurs i materialet, blir det siste punktet spesielt avgjørende. I byutviklingssammenheng er den markedsøkonomiske tankegangen mer etablert enn miljødiskursen, noe som kommer til uttrykk ved at miljødiskursen bygger på verdier som modernitet og fremtidsrettet utvikling. De som snakker fra denne diskursen må "rope høyere" enn de som snakker fra en markedsøkonomisk diskurs. At den markedsøkonomiske diskursen er relativt etablert i denne sammenhengen er med på å gi den en dominerende rolle i forhold til de andre diskursene. Grunnprinsippene (om konkurranseutsatte steder) i den markedsøkonomiske diskursen har blitt til naturlige forutsetninger for byutvikling.

Miljødiskursen er allikevel sterk, og ser ut til å hente mye av sin styrke gjennom å være en fagdiskurs. Fagkunnskap har, som vi har sett i analysen, en viktigere rolle i å beskrive hva byutvikling bør handle om enn hva lokalkunnskap har. Dette kommer til syne gjennom

uttalelser om at man stoler på fagkunnskap når det gjelder bedømmelse (juryeringen), og ved at det er fagpersoner som tar de avgjørende beslutningene i utviklingsarbeidet. Dette kan som nevnt være et godt eksempel på Bourdieus symbolske makt, hvor det som kan forstås som elitegrupper i denne sammenhengen har en sterkere definisjonsmakt enn innbyggerne, på bakgrunn av utdanning og fagkunnskap. Selv om lokalkunnskap og medvirkning blir påpekt å være viktige i prosessen, også av fagmiljøet, virker det i miljødiskursen først og fremst å være et virkemiddel for å få lokalbefolkningen med på laget. Man ønsker å "lære opp" beboerne til å forstå hvorfor en miljøvennlig utvikling er den rette veien å gå.

I figur 8 gir jeg en skjematisk framstilling av de forholdene mellom diskursene som jeg har diskutert her. Jeg vil kalle dette den diskursordenen som eksisterer i forbindelse med byutvikling på Strømsø og Furuset. Fairclough definerer diskursordenen som det systemet av diskursiv praksis som finnes i et bestemt sosialt felt (Fairclough 1992: 9). Anniken Hagelund (2003: 47) argumenterer i sin analyse av politisk diskurs om innvandring for *ikke* å bruke begrepet diskursorden; hun mener det gir for sterke assosiasjoner til en fast ordning. Jeg ønsker derfor å understreke at jeg ikke ser på diskursordenen som noe fast, men som et bevegelig system som kan framstå på en bestemt måte til en bestemt tid. Forholdet mellom diskursene, og de ulike elementene som diskursene består av, er motsetningsfullt, det kan oppstå spenninger mellom dem, og mellom den aktuelle diskursordenen og andre diskursordener (Fairclough 1992: 68-69). Figuren under er derfor å anse som et enkelt uttrykk for hvordan diskursene ordner seg i forhold til hverandre på et bestemt tidspunkt, og ikke som et fullstendig bilde på deres ulike og komplekse forhold til hverandre.

Figur 1: Diskursordenen

Den markedsøkonomiske diskursen fungerer her som en slags paraply, en overordnet diskursiv forståelse, både for kollektivismediskursen, miljødiskursen og livsstilsdiskursen. Dette viser den markedsøkonomiske diskursens dominerende rolle, og samstemmigheten mellom denne diskursen og de tre overnevnte diskursene. Den lokale diskursen er også stor i omfang med tanke på antall artikuleringer, men den er plassert nederst i figuren for å vise at den allikevel ikke har en dominerende rolle. Den har ikke samme påvirkningskraft som den markedsøkonomiske diskursen. Noe av grunnen til at den allikevel er såpass tydelig kan ligge i det Rose (1995: 95) skriver om at stedsfølelse ofte øker i intensitet når stedet, eller de verdiene man tenker at det symboliserer, virker å være truet. Dette kan også være grunnen til at den lokale diskursen ofte får et motstandsuttrykk.

Nødhjelpsdiskursen har en medierende rolle. Aktørene som trekker på denne diskursen argumenterer *for* byutvikling, men argumentene de bruker er lokalt fundert. Spesielt omdømme fungerer som et bindende tema mellom den lokale og den markedsøkonomiske diskursen, og det oppstår en samstemmighet mellom disse tre diskursive forståelsene.

Det må allikevel påpekes at alle diskursene jeg har beskrevet i denne oppgaven påvirker byutviklingsprosessen på en eller annen måte – alle er en del av de ressursene man kan ta i bruk når det snakkes om byutvikling på Strømsø eller Furuset. De gjentas med en viss regularitet, noe som er bakgrunnen for at de er synlige for meg, og for at jeg kan klassifisere dem som framtrede diskurser. Det er snakk om en delt representasjon av en gruppe mennesker, og ikke en enkeltrepresentasjon, slik Fairclough (2003: 126) påpeker. Grad av repetisjon har altså en innvirkning på diskursenes synlighet i det sosiale feltet, og dermed deres mulighet til innvirkning på dette feltet. Det er allikevel stor forskjell i de framtrede diskursenes relative styrke, og det er dette jeg har forsøkt å beskrive i denne delen av kapitlet.

6.6 Oppsummering

Jeg har her diskutert hva som skal til for at en diskurs skal kunne innta en dominerende rolle i diskursordenen, og hvordan diskursene i mitt materiale ser ut til å ordne seg i forhold til hverandre. Jeg har bygget videre på Faircloughs tilnærming til kritisk diskursanalyse, og

presentert en liste med seks punkter som beskriver hva jeg mener er med på å gi de dominerende diskursene i mitt materiale en slik rolle.

En diskurs som underbygges av *sterke aktører eller interessegrupper* vil kunne få gjennomslag i den aktuelle prosessen på bakgrunn av aktørens tyngde, gjennomføringsevne, og taletid i media. *Samstemmighet* gjør at det fokuseres på enighet framfor uenighet. Diskursive argumenter kan på denne måten få gjenklang i flere diskurser, og vil stå sterkere i kampen om definisjonene. *Rasjonell legitimitet* handler om å underbygge en diskurs med logiske argumenter; en tankegang om at målet helliger middelet. Vi kan også snakke om *moralsk legitimitet*; en diskurs vil kunne få gjennomslagskraft ved å ha støtte i et felles verdisystem i samfunnet. *Ekspertkunnskap* gir styrke til diskursen gjennom symbolsk kapital. Aktører med fagkunnskap, utdanning eller sosial posisjon kan øke troverdigheten til en diskurs, og dermed gjennomslagskraften. Til slutt finner jeg en effekt av *utbredelse i tid og rom*. Diskurser som bygger på etablerte tankeganger, eller utbredte idéer, vil kunne få gjennomslag på bakgrunn av bred støtte eller naturaliserte idéer.

7 Konklusjon

Jeg har i denne oppgaven arbeidet ut fra tre problemstillinger. Jeg har undersøkt hvilke diskurser som oppstår i tilknytning til byutviklingsarbeidet på Strømsø og Furuset, hva slags stedsforståelser disse diskursene knyttes opp mot og hvilke diskurser som dominerer på de to stedene. I denne avsluttende diskusjonen oppsummerer jeg funnene mine og belyser forholdet mellom diskursene i materialet, forholdet mellom diskurser og sted og praktiske konsekvensene av ulike forståelser. Jeg plasserer også funnene mine i forhold til andre sosiokulturelle studier.

7.1 Diskurser

Jeg har beskrevet seks ulike diskurser som er synlige når det snakkes og skrives om byutvikling på Strømsø og Furuset. I *den markedsøkonomiske diskursen* opptrer ordet byutvikling ofte sammen med ord som *konkurransen*, *marked*, *vekst* og *kapital*, og fenomenets økonomiske egenskaper framheves. Byutvikling framstår her som et middel for å tiltrekke seg ulike former for ressurser, og som en anerkjent metode for å markedsføre steder i et konkurranseutsatt globalt marked.

I *miljødiskursen* kobles byutvikling opp mot *klima*, *bærekraft* og *miljøvennlige bygg og bymiljøer*. Disse ordene får sin betydning gjennom det fagmiljøet som preger den diskursive forståelsen, nemlig byplanlegging og arkitektur. Byutvikling får verdi som en mulighet for fremtiden, en måte å gjøre byområder grønne og miljøvennlige på, minske forurensning og trafikk, og gjøre norske byområder til forbildeområder i en internasjonal sammenheng.

I *livsstilsdiskursen* blir også byutvikling satt i sammenheng med endring av rom, men her er det snakk om en endring i forbindelse med en bestemt levemåte. Byutvikling opptrer i sammenheng med uttrykk som *levende bymiljø*, *revitalisering*, *byliv* og *urbane kvaliteter*. Aktørene som snakker ut fra en slik diskurs forstår byutvikling som en måte å omdefinere byrom på; å legge til rette for en bruk av rommet hvor konsum og rekreasjon står i fokus.

I *Nødhjelpsdiskursen* ligger det en forståelse av byutvikling som en måte å løse definerte problemer på. Her blir byutvikling ofte artikulert sammen med *omdømme, rykter, utfordringer* og *endring*. Diskursen fungerer som et moralsk argument for en større endringsprosess.

I *kollektivismediskursen* får byutvikling mening som et kollektivt behov. Dette skjer i en kontekst av en forventet befolkningsvekst i østlandsområdet de neste tiårene. I denne diskursen er det ord som *behov, fortetting, (befolknings)vekst* og *arealer* som forbindes med byutvikling. Byutvikling forstås som løsningen på et samfunnsproblem, hvor man ser etter arealer og passende steder for omfattende boligbygging.

I *den lokale diskursen* har byutvikling både en positiv og en negativ verdi. I en del sammenhenger blir utviklingen koblet til ord som *muligheter, ressurser* og *omdømmeendring*; den blir forstått som en positiv mulighet for stedet. I andre sammenhenger blir utviklingen knyttet til ord som *kvelertak, vanskeliggjøring* og *gentrifisering*. Byutviklingen får dermed en negativ verdi, og denne delen av den lokale diskursen kan kalles en motdiskurs mot byutviklingsplanene. Felles i den lokale diskursen er at man tar utgangspunkt i lokale behov, og *beboere, bevaring* og *medvirkning* framstår som viktige verdier.

Som vi har sett i analysen er det forskjell på hvordan de ulike diskursene kommer til uttrykk på Strømsø og Furuset, selv om de samme diskursene er til stede. Ulike elementer av diskursene framstår som viktig, noe som kan ha å gjøre med den lokale konteksten som prosessene foregår i. Dette kommer jeg tilbake til under overskriften *Strømsø og Furuset, likheter og forskjeller*.

7.2 Stedsforståelser, Strømsø og Furuset

På Strømsø finnes det en overordnet stedsforståelse som jeg har kalt *Mulighetenes bydel*. Her er forståelsene i miljødiskursen, livsstilsdiskursen og nødhjelpsdiskursen sammenfallende. Strømsø blir oppfattet som et område med utfordringer eller problemer, men med stort endringspotensiale. Forståelsen bygger på en planmessig forståelse av hva Strømsø *kan* bli, eller med Lefebvres ord; *rommets representasjoner*. *Furuset blir ny* er også en planmessig forståelse av rommet. Dette er et fellestrekk ved stedsforståelsene i nødhjelpsdiskursen og den

markedsøkonomiske diskursen på Furuset. Her blir stedet forstått som et problemområde og et konkurranseutsatt område, noe som gjør det viktig å innføre ny sosial kapital.

Under overskriften *Strategiske Strømsø* har jeg koblet sammen kollektivismediskursen og den markedsøkonomiske diskursen på Strømsø. Her fokuseres det på at bydelen kan ta i mot en forventet befolkningsvekst, og at den ligger strategisk til rette i forhold til fortetting. En slik stedsforståelse har jeg knyttet til Lefebvres begrep om *romlig praksis*. Man forholder seg til en romlig forståelse av Strømsøs beliggenhet og en entreprenørpolitisk tankegang. På Furuset kommer en slik romlig forståelse til uttrykk under overskriften *Å bygge en by*. Dette er en overordnet stedsforståelse for livsstilsdiskursen, miljødiskursen og kollektivismediskursen. Også her understreker man stedets potensiale og strategiske beliggenhet for en omfattende fortetting.

En bydel med sjel er en tredje overordnet måte å forstå Strømsø på. En slik forståelse tar utgangspunkt i den lokale diskursen, og det man forstår som særegne stedskvaliteter. Forståelsen bygger på hverdagslig bruk av rommet og en symbolsk verdi for de med tilknytning til det. En slik stedsforståelse knytter jeg opp mot Lefebvres begrep om *det levde rom*. På Furuset finnes det en liknende stedsforståelse med utgangspunkt i den lokale diskursen, som har fått navnet *Det gode samhold*. Her framheves et godt lokalmiljø og godt samhold mellom beboerne.

Stedsforståelsen til planleggere, arkitekter, statlige representanter, kommune- og bydelsansatte og representanter for private organisasjoner sorterer alle under en utenforstående forståelse av Strømsø og Furuset. Beboere, lokale næringsdrivende og de som bruker stedet til daglig havner i en annen gruppe, selv om det kan være sammenfall i interesser på tvers av disse gruppene, og enkelte informanter ikke vil kunne plasseres enkelt under den ene av disse forståelsene. Det ser allikevel ut til å eksistere et skille mellom stedsforståelsen til grupper som står innenfor og utenfor stedet, og byutviklingen tar først og fremst utgangspunkt i de utenforståendes stedsforståelse. Som nevnt i analysen kan dette være problematisk fordi stedsforståelsen til de som står innenfor stedet dermed blir marginalisert i byutviklingsarbeidet (Rose 1995: 100). Hubbard (1996) beskriver som nevnt også hvordan entreprenørpolitikken kan fungere som en avledning fra andre sosiale behov på stedet. En tett og miljøvennlig

utvikling vil kanskje fungere som et forbilde for andre steder i Norge, men vil ikke nødvendigvis bygge opp under beboernes behov.

Diskurser og stedsforståelser er tett koblet sammen; det er definisjonen av stedet, for eksempel som et problemområde, som legitimerer en byutvikling. Forholdet mellom de ulike diskursene, og hvordan stedene defineres i disse, kan dermed forstås som en hegemonisk kamp (Fairclough 1992: 86). Hvis forståelsen av Furuset som et sted med godt samhold og lokalmiljø, eller Strømsø som et symbol på “det gamle Drammen”, hadde vært dominerende, måtte byutviklingen tatt en helt annen form. Hvordan stedene artikuleres i de ulike diskursene er derfor av stor betydning; det er her virkeligheten defineres, og utgangspunktet for utviklingen legitimeres.

7.3 Sterke diskurser

På samme måte som Neumann (2001: 173) mener jeg at diskursenes styrke handler om den innflytelsen diskursene ser ut til å ha på det sosiale feltet det er snakk om. For å kunne gi et godt bilde av de mekanismene som settes i spill i denne sammenhengen har jeg videreutviklet Faircloughs teoretiske innsikter i forbindelse med hegemoni, legitimering og abstraksjonsnivå, og utarbeidet seks punkter som synes å være av avgjørende betydning for diskursenes mulige dominans. Disse punktene er *sterke aktører/interessegrupper, samstemmighet, rasjonell legitimitet, moralsk legitimitet, ekspertkunnskap og utbredelse i tid og rom*. At en eller flere av disse kvalitetene er tilstede i en diskurs og ikke i en annen, ser ut til å bety en forskjell i mulig innflytelse på det sosiale feltet. For eksempel har jeg vist at den markedsøkonomiske diskursens naturaliserte rolle både på Strømsø og Furuset kan tilskrives dens tilknytning til en etablert global økonomisk forståelse, sterke aktører, rasjonell legitimitet, ekspertkunnskap og samstemmighet med interesser i andre diskurser.

Jeg har også beskrevet punktet om samstemmighet som et spesielt viktig punkt fordi det gir rom for at aktørgrupper på tvers av diskurser kan møtes på de temaene de er enige om – de har sammenfallende interesser. Dette ser vi tydelig i argumentene om fortetting og omdømme. De er argumenter som blir stående sterkere fordi de kan artikuleres med bakgrunn i flere ulike diskurser. Fairclough (2003: 128) mener at måten nye diskurser oppstår på er nettopp ved at

allerede eksisterende diskurser artikuleres sammen. Kanskje ser vi her omrisset av en fortettingsdiskurs og en omdømmediskurs som kan knyttes opp mot byutvikling, og som går på tvers av de skillene jeg har etablert mellom mine diskurser. Poenget hos Fairclough er uansett det samme som det jeg ønsker å understreke her; når et argument kan artikuleres i flere ulike diskurser, for eksempel argumentet om omdømmebygging både i den markedsøkonomiske diskursen og den lokale diskursen, vil det gjøre det diskursive argumentet sterkere.

Samstemmighet mellom argumenter gjør også at byutviklingen framstår som et relativt ensartet fenomen, og at det synes å være stor enighet om hva som er viktig i utviklingen. Dette kan være en av grunnene til at det er vanskelig å se for seg alternative former for utvikling. I intervjuene spurte jeg hvordan man ønsket at stedet skulle utvikle seg, og hva man mente var viktige temaer i byutviklingsprosessen. Ofte ble det på disse spørsmålene referert til konkurranseutlysningen og til FutureBuilt sine visjoner. Disse legger riktignok en del føringer for utviklingen på begge steder, men jeg synes allikevel det er påfallende at jeg fikk så mange svar som rettet seg etter konkurranseutlysningen og forslagene som var kjøpt opp, og at færre reflekterte over alternative muligheter.

7.4 Motstand – hvordan og hvorfor

Det artikuleres imidlertid også motstand mot prosjektene, slik som det går fram av analysen. Enkelte lokale informanter på Furuset stiller seg skeptiske til stor befolkningsvekst, og til utbygging av grøntarealer. Flere næringsdrivende på Strømsø er redde for å bli drevet ut av området hvis leieprisene øker, og det etableres en mer kommersiell handel i området. Man ser også for seg at en miljøvennlig utvikling i det omfanget som er skissert i vinnergruppens forslag vil kunne undergrave handelen på grunn av dårlig tilgjengelighet. Motstanden ser allikevel ikke ut til å ha noen særlig styrke; den har ikke nok gjennomslagskraft til å endre retning i prosessene.

Én grunn til dette kan ligge i nødhjelpsdiskursen. Den moralske legitimiteten i denne diskursen gjør det vanskelig å si seg uenig i byutviklingen. Hvordan kan man være motstander av et prosjekt hvor det uttrykkes et ønske om å hjelpe beboere og løfte stedet?

Tilstedeværelsen av en slik legitimitet kan dermed føre til at motdiskursene som oppstår på Strømsø og Furuset blir mer lavmælte enn hva for eksempel Bergsli (2005b: 19-20) finner i sin studie av byfornyelse i Paris, og Røe m. fl. (2002: 83) skriver at forventes i forbindelse med utbyggingen av Sandvika.

Nødhjelpsdiskursens medierende rolle kan også være med på å gjøre at motstanden oppfattes som relativt svak. De aktørene som i hovedsak snakker med bakgrunn i en lokal diskurs vil kunne stille seg bak utviklingen ut fra en tankegang om omdømmebygging, og dermed blir motstanden nedtonet til fordel for temaer man er enige om. Omfattende medvirkningsprosjekter, særlig på Furuset, gjør også at beboerne lettere kan stille seg bak utviklingen – de har selv vært med på å komme med idéer og forslag. De fleste stiller seg allikevel avventende til den reelle innflytelsen dette vil gi i prosessen.

Liten lokal motstand kan også ha sammenheng med at midlene kan forsvinne hvis man ikke kommer til enighet om hvordan de skal brukes. Flere lokale informanter nevner at man er redd for at utviklingsplanene skal bli et “luftslott”. På Furuset har man statlige midler og Husbankmidler i en begrenset tidsperiode, mens Drammen kommune kan velge å bruke penger på andre ting enn byutvikling, eller andre deler av byen. Dette dreier seg om den politiske konteksten som prosessene befinner seg i, og vi ser også hvordan sterke aktører (som kan gi midler, men også ta dem vekk) kan styre hvordan de ulike diskursene kommer til uttrykk.

Det er også viktig å påpeke at den lave andelen deltakelse fra (voksen) innvandrerbefolkning på folkemøter og i medvirkningsprosjekter også kan ha innvirkning på at det ikke er noen sterk motstand mot prosjektene.

7.5 Konsekvenser

Hvilke konsekvenser har de ulike diskursenes rolle og dominans på Strømsø og Furuset? Her trenger det ikke å være snakk om enighet eller uenighet, men om hvordan byutviklingen bygger på enkelte interessegruppers utgangspunkt og prinsipper. Enkelte diskursers dominans er en form for makt som ikke er gjenkjennelig, heller ikke nødvendigvis for de som utøver

den, fordi den ligger i naturlige begreper, strukturer og forståelser (Bourdieu 1991: 163-164). Hvis bestemte gruppers interesser blir forstått som naturlige, slik vi ser i den markedsøkonomiske diskursen, vil dette føre til at de ikke blir problematisert, og en byutvikling vil kunne bygge på bestemte gruppers interesser uten at dette blir tydeliggjort.

Et ønske om å gjøre stedene attraktive og levende er et eksempel på dette. Livsstilsdiskursen bygger i stor grad på interesser og stedsforståelser til en urban og pengesterk gruppe mennesker, og byutvikling tilpasses denne gruppen fordi det er de man ønsker å tiltrekke seg. Men dette forholdet blir ikke gjort eksplisitt, og dermed ser vi viktigheten av det som *ikke* sies, slik jeg har påpekt tidligere i analysen. I livsstilsdiskursen og den markedsøkonomiske diskursen snakkes det lite om hvem som ikke hører hjemme i et slikt tett og levende bymiljø som man ønsker å legge til rette for. De sosiale konsekvensene av en bestemt form for byutvikling nevnes ikke, slik også Bergsli (2005a: 106) påpeker angående utviklingen av Fjordbyen i Oslo. Vi kan si at noe som i utgangspunktet er én av flere måter å foreta en utvikling på, og som underbygger en bestemt gruppes interesser, blir forstått som det eneste alterantivet. Noe som er sosialt konstruert gjøres til natur, slik Fairclough (2003: 45-46) beskriver at det skjer med universaliseringen av en bestemt diskurs. Det er også slik Barthes definerer sitt mytebegrep; myten bygger ikke på et fullstendig bilde av et fenomen, men på enkeltelementer motivert av den betydningen man ønsker å fremkalle (Barthes 2002 [1957]: 310).

Flere aktører både på Strømsø og Furuset nevner også gentrifisering, eller fortrenning, som en mulig problematisk konsekvens av byutviklingen, men denne prosessen blir beskrevet som uunngåelig, og ikke som et resultat av bestemte valg i byutviklingsprosessen. Her kan vi si at de overnevnte prosessene virker inn; en bestemt form for byutvikling blir forstått som en naturlig prosess, og gentrifisering som en naturlig konsekvens av denne. Når gentrifisering gjøres til en naturprosess forstår vi bedre hvorfor flere aktører mener at man ikke har mulighet til å motsette seg slike konsekvenser.

Vi kan si at den naturaliserte rollen til den markedsøkonomiske diskursen fører til en reproduksjon av diskursordenen. Det betyr ikke at forholdet mellom de diskursene jeg har beskrevet i denne oppgave vil forbli uforandret, men at det i disse konkrete

byutviklingsprosessene ikke ser ut til å være sterke nok krefter i motdiskursene til å endre på den hegemoniske rollen som den markedsøkonomiske diskursen har.

7.6 Strømsø og Furuset, likheter og forskjeller

Som jeg skrev i bakgrunnskapittelet er Strømsø og Furuset steder som både er like og ulike. Stedene befinner seg begge i Norge, og begge på østlandsområdet. At de ligger geografisk nært hverandre kan, som Dogan (2002: 72) påpeker, gjøre at den større kulturelle, økonomiske og historiske konteksten er relativt lik på begge steder, noe jeg har grunn til å tro at stemmer i dette tilfellet. Begge steder påvirkes som vi har sett av befolkningsveksten i østlandsområdet, og av nærheten til Oslo by. I tillegg er begge steder preget av en høy andel innvandrerbefolkning, noe som i Norge først og fremst er et fenomen tilknyttet Oslo og områdene rundt. Byutviklingsprosessene på de to stedene foregår også i nogenlunde samme tidsperiode, og en av samarbeidspartene i idékonkurransen er den samme på begge steder, nemlig FutureBuilt.

At stedene og byutviklingsprosessene likner hverandre på flere punkter gjør at jeg har større mulighet til å se hva slags innflytelse de resterende faktorene har på variasjonen mellom de to kasusene, slik Dogan (2002: 73) skriver. På bakgrunn av den sammenfallende konteksten som er beskrevet over er det grunn til å tro at de variasjonene som finnes i materialet først og fremst beror på ulikheter i den tette konteksten; den nære historiske, geografiske og bypolitiske konteksten som jeg har beskrevet i bakgrunnskapittelet.

Den markedsøkonomiske diskursen kommer til uttrykk på ulike måter på Strømsø og Furuset. På begge steder bygger diskursen på en forståelse av steder som konkurranseutsatte, og fysisk byutvikling som en mulighet til å møte denne konkurransen, men det er allikevel forskjell på hva som står i fokus. På Strømsø handler det først og fremst om å tiltrekke seg kapital, og på Furuset handler det om å tiltrekke seg menneskelige ressurser. Dette kan ha å gjøre med hvilke aktører som er involvert i byutviklingsprosessene på de to stedene. Datamaterialet fra Strømsø er i større grad preget av tilstedeværelsen til private selskaper med interesser i området, noe som kan være med på bygge opp under et fokus på økonomisk investering. Det er også et viktig poeng at man på Strømsø ønsker å få eiendomsselskaper og investorer med

på laget, siden kommunen selv eier lite i konkurranseområdet og kommuneøkonomien ikke kan bære utviklingen av hele området alene. På Furuset blir utviklingen først og fremst drevet av midler utenfra, fra staten og Husbanken, og fokus på kapital blir dermed ikke så presserende. Det kan heller være et poeng at man på Furuset går motsatt vei; en økt sosial kapital skal igjen øke den økonomiske kapitalen på stedet, man må “få inn mer kjøpekraft der oppe”, som en av informantene uttalte det. Det er denne kjøpekraften som igjen kan berede grunnen for at næringsliv skal etablere seg, og investorer investere, i området.

Også ulike stedsforståelser spiller inn på variasjonen mellom stedene. I nødhjelpsdiskursen på Strømsø fokuseres det mest på det fysiske miljøet, mens det på Furuset fokuseres på det sosiale. Dette kan henge sammen med hva som identifiseres som *problemet* på de to stedene. På Strømsø er det trafikken som forstås som det største problemet, mens det på Furuset er kriminalitet, ungdomsmiljø og levekår som har blitt definert som problemer. At miljødiskursen er mer framtrødende på Strømsø enn på Furuset kan også sees i lys av dette; forståelsen av Strømsø som trafikkbelastet gir rom for å argumentere for en miljøopprustning, mens Furuset på sin side blir forstått som et relativt grønt område.

Den lokale diskursen synes å stå noe sterkere på Furuset enn på Strømsø, noe vi kan se i sammenheng med det jeg har kalt Furusetbeboernes moralske oppslutning om stedet. På Strømsø mangler denne sterke felles stedsfølelsen blant beboerne, og den lokale diskursen får som vi har sett et noe svakere og mer fragmentert uttrykk.

Kollektivismediskursen er den eneste diskursen som framstår som relativt lik på begge steder. Både på Strømsø og Furuset bygger denne forståelsen av byutvikling på et ønske om å fortette for å kunne tilby flere boliger i henholdsvis Drammen og Oslo i årene som kommer. Denne likheten kan være med på å underbygge det jeg poengterte i begynnelsen av delkapittelet; at stedene befinner seg i en liknende overordnet kontekst.

7.7 Spiller sted en rolle?

Som jeg har påpekt tidligere i oppgaven er diskursene som har blitt diskutert her knyttet til en bestemt tid, og til bestemte lokaliteter. Diskurser er ikke faste, og de produseres her i

sammenheng med de konkrete byutviklingsprosjektene på Strømsø og Furuset, og av meg som forsker. De kan allikevel inneha elementer av diskurser som allerede finnes i samfunnet, både knyttet til byutvikling og andre samfunnsforhold. I mitt materiale finnes det eksempler på at diskurser knyttes opp mot en overordnet forståelse av byutvikling, og at de konstrueres på bakgrunn av lokale temaer, interesser og stedsegenskaper.

Den markedsøkonomiske diskursen er et godt eksempel på hvordan aktører henter sin forståelse av de lokale prosessene fra en mer overordnet forståelse av byutvikling. Her bygger man på en entreprenørpolitisk tankegang, som er en ledende trend i hvordan byutvikling foregår i en stor andel byer i den vestlige verden i dag. Livsstilsdiskursen, slik den kommer til uttrykk på Strømsø og Furuset, bygger også på en overordnet forståelse av byutvikling. Ønsket om å gjøre stedene til levende bymiljøer hviler på en entreprenørpolitisk tankegang hvor byrommet blir et rom for forbruk og rekreasjon. Også de visuelle kvalitetene som er viktige i livsstilsdiskursen har røtter i en slik tankegang.

Miljødiskursen lener seg ikke i samme grad på en overordnet forståelse av byutvikling. Et miljøfokus er ikke gjennomgående for all byutvikling, og miljødiskursen bærer større preg av å konstrueres i samsvar med en tidsriktig fagdiskurs. Miljødiskursen konstrueres allikevel først og fremst med utgangspunkt i lokale stedsforståelser av Groruddalen (mer enn Furuset i denne sammenhengen) og Strømsø som steder med store miljøutfordringer. Nødhjelpsdiskursen er også en diskurs som i større grad er lokalt fundert. Utgangspunktet for byutviklingen i denne sammenhengen er at man forstår Strømsø og Furuset som belastede områder. Nødhjelpsdiskursen trekker allikevel også på en mer overordnet moralsk diskurs, hvor den henter mye av sin legitimitet.

Kollektivismediskursen oppstår på et mellomnivå mellom det lokale og det overordnede. Den bygger ikke nødvendigvis på en overordnet forståelse av byutvikling, men aktørene henter sine argumenter fra det nasjonale og regionale, heller enn det lokale. Argumentene for byutvikling bygger på en bestemt forståelse av den samfunnsmessige konteksten som stedene inngår i. Den lokale diskursen står på mange måter i en særstilling som den diskursen som kun tar utgangspunkt i lokale egenskaper. Aktørene bygger sine argumenter (både for og i mot byutvikling) på det de ser som stedets særegne kvaliteter og behov.

Ut fra dette vil jeg argumentere for at det eksisterer en overordnet forståelse av byutvikling. Flere av de diskursene som oppstår lokalt, med tilknytning til helt konkrete byutviklingsprosjekter, oppstår på bakgrunn av en slik overordnet forståelse. I mitt materiale er dette først og fremst den markedsøkonomiske diskursen og livsstilsdiskursen, og til en viss grad miljødiskursen. Som Bergsli (2005a: 88) påpeker i sin artikkel om entreprenørpolitikk og byutvikling, oppstår ikke urbaniseringsprosesser i et lokalt eller nasjonalt vakuum. Det globale bildet innvirker på hvilke forståelser av byutvikling som er tilgjengelige, og flere likheter mellom diskursordenen på Strømsø og Furuset ser ut til å skyldes en slik overordnet byutviklingsdiskurs.

Lokal kontekst har allikevel mye å si for hvordan byutviklingen blir forstått, og for hvordan utviklingen kan ta form på de ulike stedene. Nødhjelpsdiskursen og den lokale diskursen konstrueres som vi har sett i stor grad på bakgrunn av en lokal stedsforståelse, og også miljødiskursen bærer delvis preg av en slik forståelse. At noen av diskursene i tilknytning til byutviklingsprosessene oppstår på bakgrunn av lokale forhold underbygges også av liknende studier utført andre steder. Røe m. fl. (2002: 85-86, 70-71) finner flere lokalt funderte motdiskurser mot byutviklingsarbeidet i Sandvika, og enkelte diskurser knyttet til planleggingssiden har også fokus på Sandvikas fysiske egenskaper. Et eksempel som ligger mer fjernt geografisk, men som allikevel kan si noe om lokalt funderte diskurser, er hvordan Riegert og Pettersson (2011) understreker betydningen av den nasjonale konteksten for hvordan diskursen om USA bygges opp i ulike europeiske lands ledende aviser. USA er ikke bare USA i ulike europeiske land, på samme måte som byutvikling ikke bare er byutvikling på ulike steder. Jeg vil derfor slutte meg til Urry og Floridas tanker som jeg har skissert tidligere i oppgaven, om at sted fremdeles er en viktig kategori, og kanskje til og med spiller en større rolle enn tidligere i dagens globale samfunn. Dette kan være på bakgrunn av en opplevelse av økt konkurranse mellom steder, men også på bakgrunn av de forståelsene og meningene vi knytter til ulike steder, slik Rose (1995: 98-99) skriver det. Denne oppgaven viser også hvordan ulike stedsforståelser har betydning for utviklingsprosesser; det kjempes om definisjonene, om "retten til stedet", for å vri på Lefebvres ord.

7.8 Overføringsverdi

På samme måte som Ruud, Brattbakk, Røe og Vestby (2007: 5) anser jeg sosiokulturelle stedsanalyser som et nyttig redskap i arbeid med stedsutvikling. En slik analyse fokuserer på de sosiale og kulturelle sidene ved stedene og utviklingen, noe som vil kunne bringe nye dimensjoner inn i forståelsen av byutviklingsprosessene. I tillegg vil en kritisk diskursanalyse kunne sette fokus på sammenhenger og årsaker i prosessen som tidligere har vært skjult i naturaliserte begreper og betraktninger (Fairclough 1992: 9).

Oppgaven skal også tilbakeføres til alle informanter på Strømsø og Furuset, og jeg håper at den kan gi både planleggere og beboere ny innsikt i forbindelse med prosessene, og at den kan være med på å få flere ulike forståelser av stedet med i et videre planleggingsarbeid.

Litteraturliste

Andersen, Kristina Vaarst, Markus M. Bugge, Høgni Kalsø Hansen, Arne Isaksen og Mika Raunio (2010): «One Size Fits All? Applying the Creative Class Thesis onto a Nordic Context» i *European Planning Studies*, nr. 18, s. 1591 – 1607

Aspen, Jonny (2005): «Gentrifisering som kulturell diskurs», *By og byliv i endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*, s. 121-151. Oslo. Spartacus Forlag

Barthes, Roland (2002 [1957]): *Mytologier*. Oslo. De norske Bokklubbene

Berger, Peter L. og Thomas Luckmann (2000 [1966]): *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen. Fagbokforlaget

Bergsli, Heidi (2005a): "Entreprenørpolitikk og byutvikling. Byutvikling og globale trender". I Jonny Aspen (red.) *By og byliv i endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*, s. 87-118. Oslo. Spartacus Forlag

Bergsli, Heidi (2005b): "Den nyliberale dreiningen i byutvikling" i *Plan. Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, nr 2/2005, s. 16-21

Bourdieu, Pierre (1991): *Language and Symbolic Power*. Cambridge. Polity Press

Burr, Vivien (2003): *Social Constructionism*. London. Routledge

Bydel Alna (2012a): *Områdeløft på Fursuet*. Hentet 16.04.2012 fra http://www.bydel-alna.oslo.kommune.no/om_oss_i_bydel_alna/groruddalssatsingen/omradeloft_furuset/

Bydel Alna (2012b): *Furuset – Fra senter til sentrum*. Hentet 16.04.2012 fra http://www.bydel-alna.oslo.kommune.no/om_oss_i_bydel_alna/groruddalssatsingen/omradeloft_furuset/article2_19867-28972.html

By- og boligutstilling Oslo - Drammen (2009): *En by å leve i: Idèkonkurransen om utvikling av Strømsø sentrum i Drammen*. Drammen. By og boligutstilling Oslo – Drammen/ Drammen kommune

Carlsson, Yngve (2001): *Et sted mellom Venezia og Harry-by: En utredning om stedsidentitet, stedsimage og steds kvalitet i Drammen og Drammensregionen*. Oslo. Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR)

Dogan, Mattei (2002): "Strategies in Comparative Sociology" i *Comparative Sociology*, nr. 1, s. 63-92

Drammen kommune (2010): *Juryrapport - "En by å leve i" Idèkonkurransen om utvikling av Strømsø sentrum, Drammen*. Drammen. FutureBuilt/Drammen kommune

Drammen kommune (2012a): *Fakta om Drammen*. Hentet 15.04.2012 fra <http://www.drammen.kommune.no/no/Om-kommunen/fakta/>

Drammen kommune (2012b): *Nytt Strømsø torg* Hentet 16.04.2012 fra <http://www.drammen.kommune.no/no/Tjenester/Byutvikling/Kommunale-byggeprosjekter/Ny-design-for-Stromso-Torg/>

Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge. Polity Press

Fairclough, Norman (2003): *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London. Routledge

Florida, Richard (2005): *Cities and the creative class*. New York. Routledge

Foucault, Michel (1999 [1971]): *Diskursens orden : tiltredelsesforelesning holdt ved Collège de France 2. desember 1970*. Oslo. Spartacus Forlag

Fretter, Andrew David (1993): "Place marketing: A local authority perspective" i Gerry Kearns og Chris Philo (red.) *Selling places. The City as Cultural Capital, Past and Present*. Oxford. Pergamon Press

FutureBuilt (2010): *Fra senter til sentrum: Idékonkurranse om klimaeffektiv byutvikling på Furuset*. Oslo. Plan- og bygningsetaten/FutureBuilt

Futurebuilt (2012): *Om FutureBuilt*. Hentet 28.02.2012 fra <http://www.futurebuilt.no/?nid=206266&lcid=1044>

Giddens, Anthony (1976): *New rules of sociological method : a positive critique of interpretative sociologies*. London. Hutchinson

Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge. Polity Press

Goffman, Erving (1959): *The presentation of self in everyday life*. New York. Doubleday Anchor Books

Greni, Bernt (2010): "Byen som tok elva tilbake" i Jo. Sellæg (red.) *Drammen: by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen. Brakar

Gripsrud, Jostein (2007): *Mediekultur, mediesamfunn*. Oslo. Universitetsforlaget

Hagelund, Anniken (2003): *The Importance of Being Decent: Political Discourse on Immigration in Norway 1970-2002*. Oslo. Unipax, Institutt for samfunnsforskning

Harvey, David (1989): "From managerialism to entrepreneurialism: The transformation of urban governance in late capitalism" i *Geografiska Annaler*, nr. 71 (B), s. 3-17

Hubbard, Phil (1996): "Urban Design and City Regeneration: Social Representations of

Entrepreneurial Landscapes" i *Urban Studies*, nr. 33 (8), s. 1441-1461

Holloway, Lewis og Phil Hubbard (2001): *People and place: The extraordinary geographies of everyday life*. Harlow. Pearson Education

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Philips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg. Roskilde universitetsforlag

Krogstad, Anne (2000): "Antropologisk sammenlikning i "tykt" og "tynt": Ti kjeterske teser" i *Norsk antropologisk tidsskrift*, nr. 11, s. 88-107

Lefebvre, Henri (1991 [1974]): *The Production of Space*. Oxford. Blackwell Publishing (Oversatt av Donald Nicholson-Smith)

Nadim, Marjan (2008): *Levekår i Groruddalen*. Oslo. Fafo

Neumann, Iver B. (2001): *Mening, materialitet, makt: en innføring i diskursanalyse*. Bergen. Fagbokforlaget

Norske arkitektkonkurranser (2011): "Åpen internasjonal idékonkurranser, Fra senter til sentrum: klimaeffektiv byutvikling på Furuset" i *Arkitektnytt*, nr. 04/11

Plan- og bygningsetaten (2010): *Planprogram for klimaeffektiv byutvikling på Furuset*. Oslo kommune. Plan- og bygningsetaten

Richardson, John E. (2007): *Analysing Newspapers. An Approach from Critical Discourse Analysis*. Basingstoke. Palgrave Macmillan

Riegert, Kristina & Lucas Pettersson (2011): "'It's complicated' : European media discourse on the USA from Reagan to Obama" i *International Journal of Cultural Studies*, nr. 14(1), s. 3-14

Riessman, Catherine Kohler (1993): *Narrative Analysis*. Newbury Park. Sage

Rose, Gillian (1995): "Place and identity: a sense of place" i Doreen Massey og Pat Jess (red.) *A Place in the World? Places, Cultures and Globalization*, s. 87-117. Oxford. Oxford University Press/The Open University

Røe, Per Gunnar, Frøydis Eidheim og Lene Schmidt (2002): *Sandvika i støpeskjeen. En sosiokulturell studie av stedsutvikling*. Oslo. Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR)

Ruud, Marit Ekne, Ingar Brattbakk, Per Gunnar Røe og Guri Mette Vestby (2007): *Sosiokulturelle stedsanalyser: Veileder*. Oslo. Akershus Fylkeskommune

Sellæg, Jo. (2010): *Drammen: by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen. Brakar

Silverman, David (2010): *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London. SAGE Publications Ltd

- Simonsen, Kirsten (1993): *Byteori og hverdagspraksis*. København. Akademisk forlag
- Skjervheim, Hans (1957): "Deltakar og tilskodar" i Deltakar og tilskodar. Stensilserie, s. 204-215. Oslo. Instituttet for sosiologi, Universitetet i Oslo
- Smelser, Neil J. (2003): "On Comparative Analysis, Interdisciplinarity and Internationalization in Sociology" i *International Sociology*, vol. 18 nr. 4, s. 643-657
- Sæter, Oddrun (2003): *Stedsblikk, stedsfortellinger og stedsstrider: En sosiologisk analyse av tre kasus*. Oslo. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
- Sørensen, Paal (2007): *Temarapport: Byutvikling og miljøsoner i Groruddalen: Tiltak og virkemidler for bedre miljø*. Oslo. Miljøverndepartementet
- Thagaard, Tove (2002): *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode*. Bergen. Fagbokforlaget
- Urry, John (1995): *Consuming Places*. London. Routledge
- Veirud, Bjørn (2010): "Planer for byreparasjon" i Jo. Sellæg (red.) *Drammen: by i utvikling gjennom 400 år*. Drammen. Brakar
- Vestby, Guri Mette og Katja Johannessen (2010): *"Vi her på Ammerud" – fellesskap og skillelinjer i et lokalsamfunn i Groruddalen*. Oslo. Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR)
- Widerberg, Karin (2001): *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo. Universitetsforlaget
- Wøhni, Arthur (2007): *Temannotat: Byutviklingsprosessene i Drammen*. Oslo. Miljøverndepartementet
- Østerberg, Dag (1997 [1977]): *Sosiologiens nøkkelbegreper og deres opprinnelse*. Oslo. Cappelen Akademisk Forlag
- Østerberg, Dag (1998): *Arkitektur og sosiologi i Oslo: En sosio-materiell fortolkning*. Oslo. Pax Forlag

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord: 38 338

Vedlegg

Vedlegg 1: Oversikt over avismateriale

Avis	Dato	Tittel	Type artikkel
Strømsø			
Drammens Tidende	05.12.1998	Strømsø-visjoner	Debattinnlegg
Drammens Tidende	21.07.2004	Like populær som Lise	Nyhet
Drammens Tidende	06.06.2007	Miljøboliger på utstilling	Nyhet
Drammens Tidende	07.11.2007	Tidenes pengegalopp	Nyhet
Drammens Tidende	06.01.2008	Skoler blir utstillingsområder	Nyhet
Drammens Tidende	26.03.2008	Full gass i byutviklingen	Nyhet
Drammens Tidende	26.11.2008	Fra slum til park	Nyhet
Drammens Tidende	08.02.2009	Slik blir Drammens i 2009	Nyhet
Drammens Tidende	22.04.2009	Klart for arkitektkonkurranse på Strømsø	Nyhet
Drammens Tidende	15.08.2009	Starten på nye Strømsø er i gang	Nyhet
Drammens Tidende	03.09.2009	Strømsø Storgate vel vil ha miljøgate i Tollbugata	Nyhet
Dagens Næringsliv	12.10.2009	Slik ble Drammen fornyet	Nyhet
Teknisk Ukeblad	12.10.2009	By- og boligutstillingen Oslo – Drammen: Vil fjerne bilene fra en hel... bydel	Nyhet
Drammens Tidende	30.01.2010	Tore Opdal Hansen venter på arkitektenes visjoner	Nyhet
Drammens Tidende	12.02.2010	Idéflom om bymiljø	Nyhet
Drammens Tidende	16.02.2010	Smugtitt inn i framtiden	Nyhet
Drammens Tidende	10.03.2010	Plukker ut vinnerforslagene	Nyhet
Drammens Tidende	17.04.2010	I dag avsløres vinneren	Nyhet
Drammens Tidende	19.04.2010	Slik blir Strømsø	Nyhet
Drammens Tidende	19.04.2010	Solheim hyller Drammen	Nyhet
Drammens Tidende	20.04.2010	- Et forbilde for hele Norge	Nyhet
Drammens Tidende	20.04.2010	Liker "Look to Strømsø"	Nyhet
Drammens Tidende	22.04.2010	Fortidsminneforeningen avviser ikke	Nyhet

		forslaget om innpakking av 60-tallshus	
Drammens Tidende	22.04.2010	Skeptiske til p-hus på nye Strømsø	Nyhet
Drammens Tidende	23.04.2010	Høstet mange lovord	Nyhet
Telemarksavisa	04.06.2010	Fra harry-by til forbilde	Nyhet
Drammens Tidende	28.10.2010	Vil ha bohemer til by`n	Nyhet
Drammens Tidende	16.02.2011	Skal skape 10.000 nye arbeidsplasser	Nyhet
Dagbladet	03.07.2011	Ekstrem forvandling	Nyhet
Drammens Tidende	26.09.2011	Stiller ut fremtidens Strømsø	Nyhet
Drammens Tidende	17.11.2011	Priser Globusgården	Nyhet
Drammens Tidende	01.12.2011	Drammen må gjøres attraktivt for pendlere	Nyhet

Furuset

Akers Avis Groruddalen	05.03.2010	Furuset inn i fremtiden	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	26.03.2010	Planer på Grasrota	Leder
Aftenposten Aften	14.04.2010	Drømmen om Furuset	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	28.06.2010	Furuset forvandles	Nyhet
Akers Avis Groruddalen	30.06.2010	E6-lokk kan gi nye muligheter	Nyhet
Akers Avis Groruddalen	25.08.2010	Fremtidens Furuset	Nyhet
Akers Avis Groruddalen	27.08.2010	Fremtidens Furuset engasjerer	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	02.09.2010	Furuset i ny drakt	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	20.09.2010	Forbildet Furuset	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	23.09.2010	Forsøket Furuset	Leder
Akers Avis Groruddalen	06.10.2010	Nå konkurreres det om Furusets fremtid	Nyhet
Aftenposten Aften	27.10.2010	Ønsker rolig boligområde	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	10.01.2011	Fra onsdag kan du se alle forslagene	Nyhet
Aftenposten Aften	12.01.2011	Kan få 4000 nye naboer	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	13.01.2011	- Må ikke bli et luftslott!	Nyhet
Aftenposten Aften	19.01.2011	Hvem vinner Furuset?	Nyhet
Aftenposten Aften	19.01.2011	Furuset blir klimaforbilde	Debattinnlegg
Aftenposten Aften	19.01.2011	Nei til ny Furusetby	Debattinnlegg
Utrop	20.01.2011	Flerkulturelle Furuset blir miljøforbilde	Nyhet

Akers Avis Groruddalen	21.01.2011	- Vi gjør oss selv en bjørnetjeneste	Nyhet
Aftenposten A-magasinet	28.01.2011	Fremtiden bor i blokk	Reportasje
Aftenposten Aften	02.02.2011	E6 trenger lokk!	Debattinnlegg
Akers Avis Groruddalen	04.03.2011	Sentergata på Furuset	Leder
Akers Avis Groruddalen	04.03.2011	Sentergata er og forblir død	Nyhet
Akers Avis Groruddalen	30.03.2011	Furuset må ha et levende sentrum	Nyhet
Aftenposten Aften	30.03.2011	Juryen har valgt sin nr. 1	Nyhet
Akers Avis Groruddalen	03.04.2011	Nå skal det tas nye løft	Nyhet
Akers Avis Groruddalen	07.04.2011	Vil styre utviklingen	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	29.04.2011	Oslo i rask vekst	Nyhet
Lokalavisen Groruddalen	04.05.2011	Fremtidens Furuset?	Nyhet
Akers Avis Groruddalen	29.06.2011	- Verdensparken blir helt unik	Nyhet
Aftenposten Aften	21.07.2011	Folk må delta i byutviklingen	Debattinnlegg
Akers Avis Groruddalen	03.12.2011	Forsatt på tegnebrettet	Nyhet

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Forespørsel om intervju

Marie Risnes
Tlf: 41471471
E-post: marierisnes@hotmail.com

Mitt navn er Marie Risnes, og jeg skriver en masteroppgave i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Temaet for masteroppgaven er byutvikling i Drammen og Groruddalen, og i den forbindelse ønsker jeg å intervju noen av dere som er involvert i, eller berørt av, utviklingsprosessene på disse stedene.

Oppgaven vil ta utgangspunkt i byutvikling, og hvordan dette forstås av ulike aktører på ulike steder, og hvilke praktiske konsekvenser de ulike forståelsene kan ha. Denne tematikken ønsker jeg å belyse ved å studere utviklingen av Strømsø sentrum i Drammen, med utgangspunkt i idékonkurransen "En by å leve i", og planene om en klimaeffektiv byutvikling på Furuset i Groruddalen, som har blitt lansert gjennom idékonkurransen "Fra senter til sentrum". Perspektivet og synspunktene til dere som er, eller har vært, involvert i disse prosessene er dermed viktig for meg, og jeg håper å kunne avtale et intervju når det passer for dere.

Intervjuet vil vare i underkant av en time. Hvis man velger å delta, kan man likevel avstå fra å svare på enkeltpørsmål underveis i intervjuet. Man har mulighet til å trekke seg fra prosjektet når som helst, også etter at intervjuet er foretatt. All informasjon vil bli behandlet konfidensielt, og opplysninger utover det som inngår i det endelige resultatet vil slettes ved prosjektets slutt. Prosjektet er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Hvis det er ønskelig vil det også være mulig å få tilgang til den ferdige masteroppgaven, som publiseres i mai 2012.

Jeg ber også om muligheten til å ta opp intervjuet på lydbånd, for å kunne analysere det på en god måte i etterkant.

Jeg vil sette stor pris på om du har mulighet til å møte meg for et intervju, og jeg er fleksibel i forhold til tid og sted for intervjuet. Hvis du ønsker å delta, eller ønsker mer informasjon om prosjektet, kan du ta kontakt med meg via e-post eller telefon.

Vennlig hilsen Marie Risnes

Spørsmål kan også rettes til min veileder ved UiO:

Anne Krogstad
Tlf: 22844394
E-post: anne.krogstad@sosgeo.uio.no

Vedlegg 3: Intervjuguider

Intervjuguide, planleggere, arkitekter

Yrke/Tilhørighet til bedrift:

(Fortell kort om din rolle ifm byutviklingen på Strømsø/Furuset)

Byutvikling

Hva var utgangspunktet for at dere ønsket å delta i idékonkurransen, og engasjere dere i byutviklingen på Strømsø/Furuset?

Hva var de viktigste temaene for dere når dere utarbeidet forslaget til idékonkurransen?

- Hvorfor? / Hvorfor var ikke ..... viktig?

Hva tenker du selv på som de viktigste elementene i en vellykket byutvikling?

- Hvilke av de tiltakene som har blitt diskutert hittil i prosessen mener du det er viktigst at blir gjennomført?
- Hva ser du selv på som en riktig utvikling av Furuset?

Er det andre temaer enn de dere har jobbet med hittil i prosessen som du tenker burde være med i en plan for utvikling av Strømsø/Furuset?

Hva slags betydning tror du at utviklingen vil få for folk som bor på Strømsø/Furuset?

- På hvilken måte tror du utviklingen vil påvirke Strømsø/Furuset som sted?

Hvorfor er byutvikling viktig?

Stedet Strømsø/Furuset

Hva opplever du som de viktigste kvalitetene til Strømsø/Furuset per i dag? Hva er det viktigste ved stedet for deg?

- Hvorfor har akkurat dette betydning for deg?

Omdømme

Tenker du på omdømme som en viktig del av en byutviklingsprosess?

- Hva tror du er viktig for å skape et godt omdømme for et sted?

Er omdømme viktig for et sted som Strømsø/Furuset? Hvorfor/hvorfor ikke?

Intervjuguide, lokale representanter

Yrke/Verv:

(Fortell kort om din rolle ifm byutviklingen på Strømsø/Furuset.)

Byutvikling

Hva synes du om den utviklingen som planlegges på Strømsø/Furuset nå?

- Hva tenker du på som positivt og negativt ved vinnerforslaget og de planene som har blitt presentert for den videre utviklingen?

Hva tenker du selv bør være de viktigste elementene /temaene i en byutviklingsprosess på Strømsø/Furuset?

- Hva forstår du som de viktigste elementene i en vellykket byutvikling?
- Hva ser du på som en riktig utvikling av Strømsø/Furuset?
- Er det andre temaer enn de som har blitt diskutert, som burde vært inkludert i en plan for utviklingen av Strømsø/Furuset?

Hva slags betydning tror du at utviklingen kan få for folk som bor på Strømsø/Furuset?

- Hvordan tror du at den utviklingen som planlegges vil påvirke Strømsø/Furuset som sted?

Hvordan føler du at lokale stemmer blir tatt hensyn til i prosessen?

- Hvordan synes du medvirkningsprosessene i forbindelse med prosessen har fungert?
- (Føler du at dere som ungdom blir hørt?)

Stedet Strømsø/Furuset

Hva opplever du som de viktigste kvalitetene til Strømsø/Furuset per i dag? Hva er det viktigste ved stedet for deg?

- Hvorfor har akkurat dette betydning for deg?
- Hvordan bruker du stedet i løpet av en vanlig uke?

Omdømme

Ser du på det som viktig hva slags omdømme Strømsø/Furuset har? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Hva slags rolle tror du at byutviklingen kan ha i forhold til Strømsø/Furuset sitt omdømme?
- Hva tror du er viktig for å skape et godt omdømme for et sted?

Intervjuguide – kommune/bydel/jurymedlemmer

Yrke/Verv:

(Fortell kort om din rolle ifm byutviklingen på Strømsø/Furuset)

Byutvikling

Hvorfor har man ønsket å sette i gang en byutviklingsprosess på Strømsø/Furuset?

- Hvorfor ble Strømsø valgt ut som område til ny byutviklingssatsing i Drammen?
- Hvorfor ble Furuset valgt ut som områdeløft i bydelen?

Hva var bakgrunnen for valget av de fokusområdene som presenteres i konkurranseutlysningen?

Hva var avgjørende for å velge "Look to Strømsø"/"Furuset – en by i emning" som vinner av idékonkurransen?

- Hvilke var de viktigste kriteriene når dere vurderte forslagene?
- Hvorfor? / Hvorfor var ikke ..... viktig?

Hva tenker du selv på som de viktigste elementene/temaene i en byutviklingsprosess på Strømsø/Furuset?

- Hva forstår du som de viktigste elementene i en vellykket byutvikling?
- Hva ser du på som en riktig utvikling av Strømsø/Furuset?
- Er det andre temaer enn de som har blitt diskutert, som burde vært inkludert i en plan for utviklingen av Strømsø/Furuset?

Hva slags betydning tror du at utviklingen kan få for folk som bor på Strømsø/Furuset?

- På hvilken måte tror du utviklingen vil kunne påvirke Strømsø/Furuset som sted?

Stedet Strømsø/Furuset

Hva opplever du som de viktigste kvalitetene til Strømsø/Furuset per i dag? Hva er det viktigste ved stedet for deg?

- Hvorfor har akkurat dette betydning for deg?
- Hvordan bruker du stedet i løpet av en vanlig uke?

Omdømme

Ser du på det som viktig hva slags omdømme Strømsø/Furuset har? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Hva slags rolle tror du at byutviklingen kan ha i forhold til Strømsø/Furuset sitt omdømme?
- Hva tror du er viktig for å skape et godt omdømme for et sted?